7 F
312

J. MADERNIEKS

PRESSE

16 741
M 185

Šinī grāmatā ievietotos paraugus atļauts lietāt tikai personīgām vajadzībām, bet aizliegts tos bez autora atļaujas izlietāt peļņas nolūkos. Reproducēšanas tiesības patur autors (Jūlijs Madernieks, Rīgā, Brīvības ielā 13, dz. 1). — Grāmata iespiesta Valtera un Rapas akc. sabiedr. spiestuvē, Rīgā, Brīvības ielā 129/133; klišejas izgatavojusi firma „Gutenbergs".

Latviešu Tauta dzejnieka
RAIŅA
LITERĀRAIS FONDS
Inv. № F 6/16.

Raiņa muzejs
Bibl. № 1188

J. RAIŅA V. N.
VALSTS LIT. MUZEJS
BIBLIOTĒKA
Inv. № 12973

Pededzes upe

Zīmējums oglē

L 7/312

dubl. L 74

J. MADERNIEKS

KRĀSAS

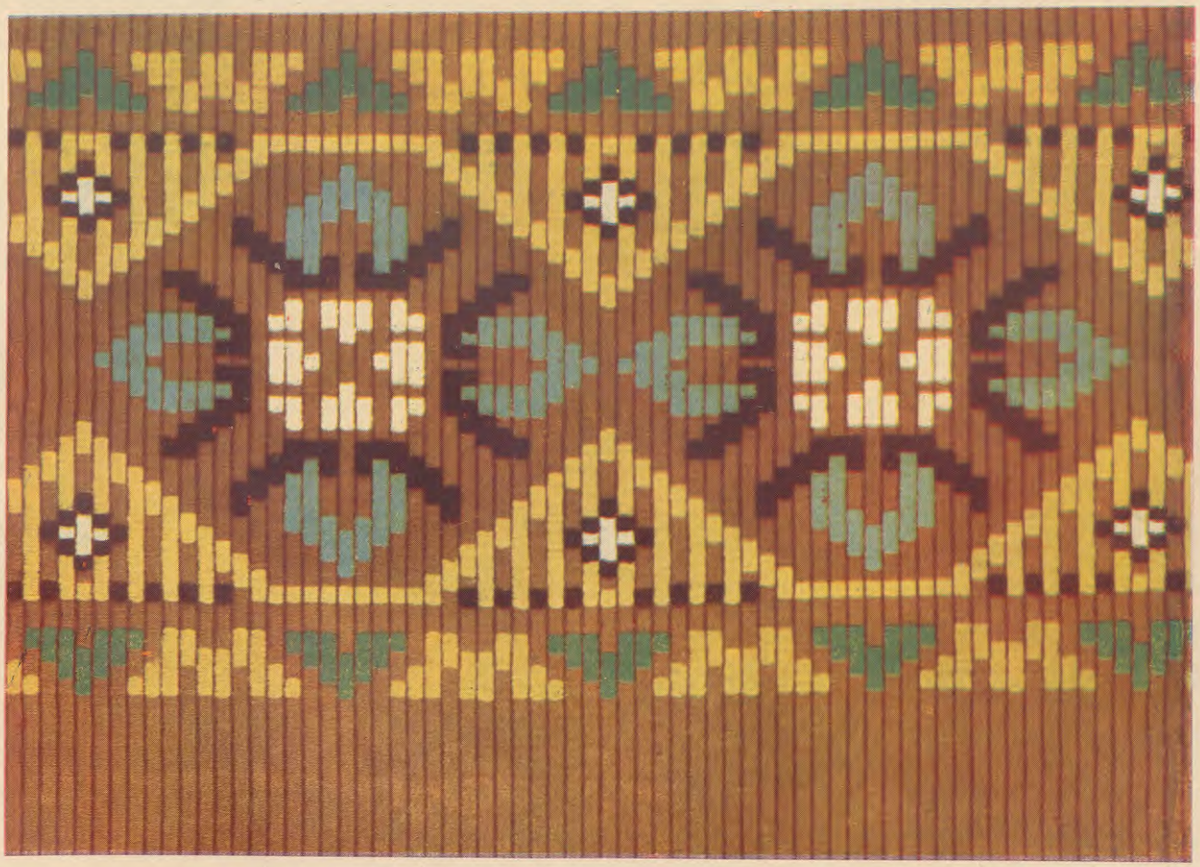

Viļa Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA
77-7.224
0308057927

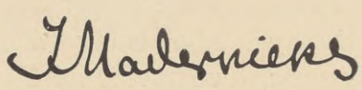

Em. Melngailis

JŪLIS MADERNIEKS

SKICĒJUMI.

Knāb, māsiņa, madariņas,
Āra pļavu ganīdama:
Nepieder melni raksti
Bez sarkana dzīpariņa.

Tiegli vārstāmi tie vārti, kuŗos cieši ielaista vienojoša sadara. Tāds saistošs spēks mūsu mākslinieku draudzē Jūlim Maderniekam. Kā zīmējuma zintinieks, kā raksta rotnieks viņš cērt tādus savmuļus ceļus, ka arī blakām ejošie meklētāji mākslinieki šķiet zem viņa vadonības vieglāki varam sākt citus cēlienus uz stingrākām stātīm, viņa cirsmē veŗoties. Ari skaņotai saimei Madernieks mīļš. Viņa madarotie meti, režģītie raksturaugi tik radnieciski kvarteta kontrāpunktam, sonātas, simfōnijas sakarotai celtnei, varenai savā vienkāršībā, lai gan ne tik vienkārši darināmai! Jūtami sakari starp redzi un dzirdi viņu slepenās sliedēs. Nav šaubu man, ka Madernieka meistarības pamatos guļ savs slānis mūzikālas mistikas. Ari skaņotai skurbai sakars ar skatāmību. Dabas ainu dižums rada raženāku domu. Madernieks ari pašai mūzikai tieši tuvs, kā pazinējs, kā spriedējs. Mākslinieks nemākuļu nievāts, seklas sākulības vidū, paša šaubu šausts, ilgot ilgojas izzināt, kādas jūtas viņa lidojums modina. Mums, mūziķiem, Madernieks ar savu mīļu mājienu, ar savas atsauksmes dzīvinošām dzirkstīm, lai ari viņas nav sprēgājušas atklātības klonā, bijis labākais draugs. Viņa senči, dravinieki, droši vien madarojuši ari

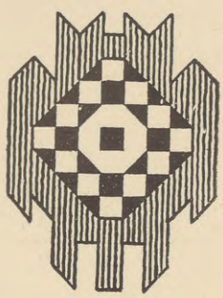

Vecmadernieku mājas, Vecgulbenes pagastā, pie Pededzes upes. Mākslinieka dzimtene.

dzijas raibam rakstam. Madaras ir zāles, kuŗas dod sarkanu krāsu. No šiem madaru madarniekiem radies mūsu ornāmenta dižmeistars. Kad pie mums kādreiz izgatavos istablietas, paklājus, traukus, rotaļas savdabīgā gaumē, kad brauksim uz starptautisko tirgu ar pilnu kulbu savu mantu, — lai tā diena tuvojas! — tad Madernieka rakstos raudzīsimies, kā kas koši kārtojams.

Vecgulbenes apgabals pieskaitāms skaistākiem Latvijas novadu vidū. Te ozolu gāršās vēl senatnes šalkoņa iet sanēdama. Tādas ozolalksnas malā, pie līkumotās Pededzes upes, guļ Vecmadernieku mājas, kur 27. februārī 1870. dzimis raženais raksta rotnieks Jūlis Madernieks. Jau no bērnības, cūkas ganīdams, tas vēro Pededzes lukstainos līčus, sirmo ozolu lapotnes vareno vērsmu. Pavasaŗos ap ievu ziedu, kad pirmie pali krītas, zeņķim neaprakstāms prieks skriet līdzi lielajiem, tīrīt pļavas no ūdeņu sanestiem kokiem, sakārņiem, apbrīnot vizbulīšu ziediem noklātos upes krastus, ūdens dobēs peldošus pureņu ziedus. Pusdienas laikā pļāvējiem ēdienu nesot, Jūlis vienmēr bij neiztrūkstošs pavadonis, lai tikai biežāki sastaptos ar pašas dabas rakstītām krāsām, viņas veltītiem formu veidiem. Tāpat rudeņos, kad pieaugušie gāja lasīt nobirušās kļavu lapas, kas, maizi cepot, zem klaipa liekamas, to dienu Jūlis ar nepacietību gaidīja. Reiz atnākot ar klēpi krāšņu rudens lapu, tas jutās ļoti sarūgtināts, kad mājas ļaužu vēsā vienaldzība viņa ārkārtīgo sajūsmu neprata atbalsot. Ogot, sēņot, riekstot, klejot pa dziļa meža biezokni, vērot, apapbrīnot dabas pārvērtības — tie bij viņa bērnības mīļakie brīži. Viņš atminējās katru pļavas stūrīti, upes līci, koku, krūmāju novadu, kur zināmā laikā ziedēja tādas vai citādas puķu šķirnes. Paša Jūļa puķudārzs bij visā apkaimē daudzināts. Tur ziedēja skaistu skaistās puķes. Tās viņš kopa, laistīja, tīrīja celiņus līdz vēlai naktij, iekam skolas gaitas nepārtrauca iemīļoto darbu. Pavasarī abi ar vecāko brāli stādīja kociņus, ierīkoja veselu parku, kas zināms nenorisinājās bez stingriem iebildumiem, jo vecāku praktiskais prāts te redzēja tīrumu tilpuma sašaurināšanos. Bet galu galā skaistuma sajūta tomēr uzvarēja.

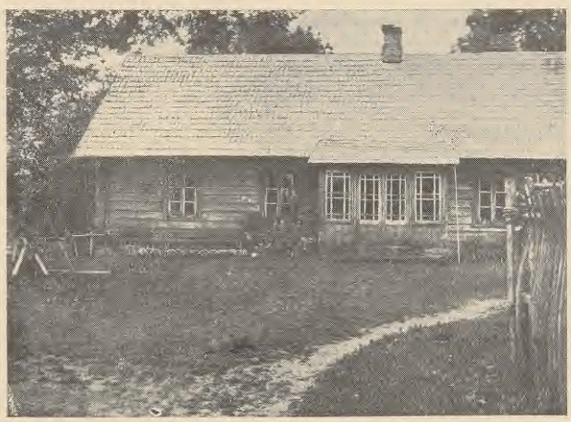

Dzīvojamā ēka.

Dravinieki bijuši Jūļa senči četrās paaudzēs: tēvs Ernests, tēva tēvs Andrējs, tēva tēva tēvs Juris, Juŗa tēvs Jānis. Nebija vieglais darbs bites kopt. Kājas kļuva līkas, kāpjot siekstas; kupris mugurā, dzeini ritinot. Ja dzeinis trūka, vai ozola zars lūza, galviņa gāja šķedernām. Visa dzīve bij nebeidzama darbadiena. Celies agri, gulsties vēli, tu vecais dravinieks. Nu zied visi enģeveri, enģeveru pazarītes. Man šķiet, ka šo dravinieku

J. Madernieks jaunībā.

J. Madernieks ārzemju ceļojuma laikā, Parīzē.

pēcnākamais nedzīvo vieglākas dienas par saviem senčiem. Kas gan cits ir meistarība, ja ne rasmīgas rokas mundra maņa, ko bez apstājas kalpina, par ko bez atlaižu kungo atjaunas alkstoša acs. Bet ne darba spēju vien, tieši pašu darba veidu Jūlis Madernieks ņēmis no savu tēvu ģimenes. Vecie dravinieki, dēdami dori ozolā, priedē vai vecā vīksnas celmā, kur bitēm spietojot ielīst, darināja dores malas senā robotā rakstā: vecais brālis dravinieks, izrakstītu dori dēja. Jūļa senči bijuši ari izveicīgi zvejnieki. Te Pededzes ūdeņos, kur pirmatnēja, cilvēku roku neaizkarta apkārtne, līdzīga Brazilijas džungliem, bijusi ārkārtīgi liela zivju bagatība. Jūļa vecmāte stāstījusi, ka viņas jaunībā pa siena laiku, kad upē skalojuši ēdiena traukus, zivis varējuši spainīšiem sasmelt vakariņu reizei. Pats mākslinieks no bērnu dienām vēl skaidri atminas, ka reiz kādā Debessbraukšanas dienā, spožai saulītei smaidot, tēvs nodūris samu, ap 40 mārciņām smagu. Divi cilvēki nesuši uz pleciem kokā ievērtu neparasti lielo zivi, kuŗai aste vilkusies pa zemi. Pēcpusdienā nodurts otrs tāds. Brālis Aleksandrs dienām sēdējis upmalā, neēdis, makšķerēdams līdakas, baltās šķaunadzes, sapalus. Jūlim prāts uz to mazāk nesies. Viņš gājis gan līdz uz upmalu, bet vērojis vairāk peldošās, sulīgās ūdensrozes nekā makšķeres puļķa kustības. Vasarā, saulesdienās, klejojot pa Pededzes vientuļi kluso apkārtni, mazajam Jūlim bieži iznākusi darīšana ar čūskām, kādu tolaik tur bijis varen pulka. Nepagājusi ne viena diena sveikā, kad kādu neredzējuši. Pa dienasvidu nemaz nav drīkstējuši spert soli gar piesaulē gulošo meža malu bez koka rokā. Tur ledaini lokanie tārpi bariem ložņājuši, meklēdami aizvēja sauli, kur spirālē saritinādamies sildījuši savus samtainu rakstu izmargotos ķermeņus. Sadzirdot soļu tuvošanos, tie jau par gabalu laiduši darbā savu brīdinoši atbaidošo mūziku — sīcošu šņākoņu. No vienas puses bailes, no otras — neaprakstāma kāre novērot viņu brīnumaino skaistumu. Vēlāk Jūļa vecākiem pagadījies tāds izpalīdzīgs ganusuns, kas dzēlīgos rāpuļus bez žēlastības raidījis uz viņu pasauli. Ari zalkšu bijis pār pārim. Saulesdienās gar upes krastiem, pa gaŗo zāli tā ir ņudzējuši vien Pavasaŗos, pēc palu atplūdiem tie kā veikli māvēji ieradušies no Latgales siliem Pededzes līčos uz

vasaras dzīvi; lai atkal rudeņos, pēc aukstuma iestāšanās uzmeklētu viņpus upes savus ziemas guļas midzeņus. Skaisti bijis novērot šo tārpu vizināšanos pa ūdeni: galvu ar zeltaino apkakli augsti virs ūdenslīmeņa turēdami, iekam pārējais ķermenis līku loču kustēdamies airējies uz priekšu. Dzīvokļu tuvumā, dārzos tie labprāt mitinājušies, sagādādami mājas ļaudīm vienu otru ne visai patīkamu pārsteigumu. Tā kādreiz Jūlim gadījies: paceļot pielievenī aizmirsto lietussargu, no tā izkritis uz mitrās zemes smagi plakšķēdams saritinājies zalkšu ķēniņš No izbailēm par notikušo tā ir palicis kādu laiciņu visā ritenī guļot; tad attapies, meties bēgt.

Mājas dzīvē Jūlis bijis pakalpīgs mātei saimniecībā Pa vasaras laiku ēdiena gatavošanu pārnesuši uz tā saucamo namu, kādi vēl tagad malienā atrodami gandrīz katrā mājā Nams ar pirti bij vienumēr zem viena jumtā. Vārāmais katls karājies virs pavarda uz pagriežama koka kāša. Ja mātei vajadzējis kaut ko atnest no pagraba, istabas, klēts vai sakņu dārza, tad Jūlis laidis teciņus kā vējš Sevišķi tas rūpējies par sakņu dārzu, bijis gādīgs par gurķu ietaisīšanu ziemai. Māte Dore bijusi centīga audēja. Jūlis palīdzējis sadomāt audumam rakstus Valkājuši tikai pašaustas drēbes, dažāda krāsaina raksta noziedēs. Zeņķim bijuši raibi svārki, mātes šūdināti. Daudz uzmanības piegriezts spilgta raksta gultas segām. Netik vien vīriešu vadmalas, ari smalkas sieviešu drēbes austas pēc tā laika gaumes. Ja čunčurainā turnira virsdaļa bij zili balti pelēkās rūtēs, tad apakšdaļa bij vienkrāsaini zila. Kapu svētki bij starp citu tāda izdevīga reize, kur visas apkārtnes jaunavas sacentās, rādīdamas savus sasniegumus. Ja priekšā stāvēja kādas viesības vai kāzas, tad Jūļa mājā gāja drudžaina darbība. Sanāca pazīstamas jaunavas no apkārtnes pie Jūļa mātes pēc padomiem piegriešanā, šūšanā Pēc viesībām zeņķis smalki aprakstījis, gan teikdams, gan peldams, dažādo tērpu izskatu. No mākslinieka mātes ir palicis atmiņā nostāsts no dēla pirmas jaunības. Kādai lepnai viešņai, ejot gar bērna šūpuli, aizķeņoties ieplīsuši izrakstītie zīda svārki Dusmu pārņemta viešņa izsaukusies: „Ak tu velna bērns!“ Itkā mazulītis svārku rakstu būtu mēģinājis notvert! — Tolaik senču labie darba tikumi vēl stāvēja augstā cieņā. Tagadējam māksliniekam tā

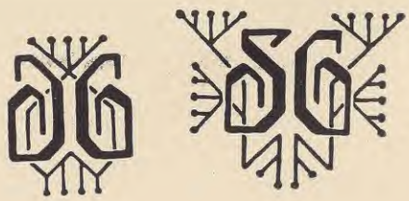

J. Madernieka zīmēšanas-gleznošanas studijas pirmie audzēkņi. Starp tiem: H. Grotuzis, A. Lesnieks, J. Sakne, P. Šteinbergs, Ansis Cīrulis, M. Nukša.

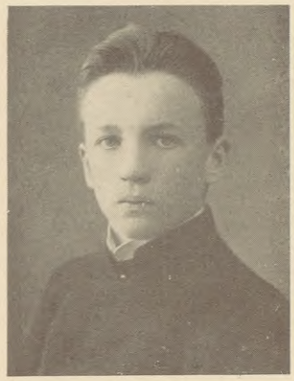

Lūdolfs Liberts

Ansis Cīrulis

tad jau no jaunības bijuši sakari ar audumiem, izrakstījumiem. Ka šām divām mākslām: zīmētam rakstam ar rakstā skandināto skaņu ir savstarpus radniecība, tas ne tik viegli izklāstāms. Bet pēc latvju daiņas Māre ar dzīpariem saujiņā, kas govīm muguras raibas norakstījusi, ir reizē ari skaņraksta skolotāja. Te tūliņ jāteic, ka Madernieku dzimta bijusi ari dziedātāja, spēlētāja. Puikas gados mūsu Jūli Madernieku redz spēlējam izrīkojumos pa starpbrīžiem, gan pa zaļumballēm dančus, bet kopā ar saviešiem atskaņo ari klasisku mūziku pēc notīm, izrakstītām no Rīgas. Ir pašiem pat kvartets. Pirmo vijoli vada mirušais brālis Aleksandrs, kam ari bijis krietns zīmētāja talants, bet otro vijoli Jūlis. Čello spēlējis kāds paziņa, bet pats instrūments bijis mātes brāļa, ērģeļu būvētāja (mācījies pie Valkera) darināts. Brālis diriģējis kori, pratuši pat sōlō dziesmas priekšā celt.

Lai gan es esmu dzimis pavisam otrā Vidzemes malā, netālu no jūŗas, tomēr gadās tā, ka mums jaunībā divi skolotāji kopēji: Millers, Moris. Vienpadsmit gadus veco Jūli Madernieku nodod slavenajā Vecpiebalgas draudzes skolā, neklausoties Gulbenes mācītāja Keusslera brīdinājumiem. Kā toreizējie kungotāji tie baidījās no jaunlatvietības gara izplatīšanās. Par tādu nevēlamu iestādi turēja minēto Vecpiebalgas skolu. Ēda Madernieks pie vecā Millera, jo skolēnu kopgaldi bij ļoti netīri, ar lieku tauku kārtu virsū. Skolā bij seviški stingrs krievu valodas skolotājs Paulitis. Visi skolēni no viņa stingrības dre-

bējuši vienās bailēs. Parastais sods par nemācēšanu bijis atstāt bez pusdienas. Izsauc vienu, nezina — bez pusdienas, otru, nezina — bez pusdienas. Tā gājis bez apstājas. Reiz gadījies, ka ari Jūlim jāpaliek bez pusdienas. Vecais Millers neziņā iet meklēt, kur Jūlis pazudis. Beidzot atrod to klasē raudām. Kauns esot bijis tik liels, ka otrreiz tas vairs nav atkārtojies. Cilvēcīgāki noskaņots, vairāk paidagōgs bijis skolotājs Laimiņš. To Jūlis piemin ar labpatiku. Pēc stundām Laimiņš spēlējis vijoli, kas Jūlim sevišķi gājis pie sirds. Tas stundām klausījies viņa spēlē. Morim bij prasme iedvest skolēniem savu garu. Par disciplīnas trūkumu nevarējuši žēloties. Moris — kalsnējs piepe, iedegušu iedzeltenu, grumbotu seju. Veda skopu vecpuiša dzīvi. Propagandēja sātību, atturību. Mācīja turēt spalvu, lai raksts ir rotains, daiļš. Maderniekā šķietu redzam Moŗa raksturu atturībā, raksta smalkumā, iekšējā disciplīnā, bez kā dižu darbu neveikt. Morim aizejot uz Lēdurgu, vietā nāca čaklais, kustīgais Sliede, kas audzēkņiem atvēra vārtus uz cēlo centienu pasauli. Tas pasniedzis vācu valodu, zīmēšanu, kā ari vēsturi, ģeometriju vācu valodā. Sevišķi interesantas bijušas viņa vācu valodas stundas, kur atmirdzējušas daudzas dzīves gudrības. Katru stundu tas atklājis ar sagatavotu priekšnesumu, ko nereti beidzis ar izteicienu: „Kämpfen heisst Mensch sein, wer nicht kämpft, der hat nicht gelebt.“ Pirmais, kas Maderniekam ieteica mācīties zīmēšanu, bij Sliede. Tiklab Sliedem, kā Millertēvam ievērojamu skolnieku pulka. Bij ari abi vareni audzinātāji. Sliede drusku par ciešu turēdams grožus, Millers par slābu. Lai gan Millera mūžīgās darba spējas visas kļūdas ar kaudzēm izpirka. Pie Millera Jūlis lika pirmos pamatus latiņu, grieķu valodās, sagatavodamies tādējādi uz iestāšanos ģimnazijā. Madernieks skolā mīlēja botāniku, meklēja puķes, krāja herbāriju. Nereti viņu šinī darbā traucēja pļavu īpašnieki. Tura prātā Jūlis ari veco skolas tēvu Rātminderu, jo viņa sliktās redzes dēļ stundās gājis jautri. Skolas sulainis Kamars skandinājis visādas zinģes: „Kad mans mīļais luktās rodas, tad man gars uz augšu dodas.“ Tā viņš mēdza celt bērnus no rītiem, katrreiz ar jaunu pārsteigumu, jaunu joku. Sevišķi spilgtā atmiņā Jūlim palicis rīts, kad Kamars paziņojis, ka cars noslepkavots Pēterpilī. Tad visi skolēni uz vienu rāvienu bijuši augšā.

Neba jau tā Piebalga tik tuvu bij. Maderniekam līdz 90 verstēm ko braukt, man no jūrmalas visas simts. Kādās briesmās mēs to laiku skolnieki bijām, pa ziemassvētkiem gaŗo ceļu uz mājām mērojot. Kādi puteņi, kādas kupenas! Reiz Cesvainē, braucot pāri upes plūdiem, Madernieks tikko nenoslīcis. Zirgs gājis līdz mugurai ūdenī, kamanas piesmēlušās ar ledaino ūdeni, sākušas grimt. Bet onkuļi, kas pakaļ brauca, bij dažkārt drusku iemetēji. Krogu bij bez sava gala, onkuļiem tur daudz draugu.

Cik augsta bij toreizējā draudzes skola Piebalgā, lie-

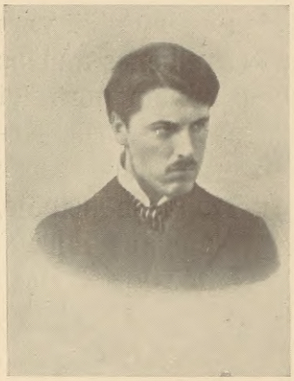

Kārlis Miesnieks

Irma Erzums-Leskinovičs

Alberts Prande

cina tas, ka Madernieks piedalās skolas teātŗa izrādē, uzvedot vācu valodā Lessinga „Der junge Gelehrte". — Pec Piebalgas Jūlis aiziet tālak mācīties brāļam līdz uz Tērbatu. Tur viņi dzīvojuši kopā ar nel. mācītāju Opsi, kas ari gatavojies uz iestāšanos ūniversitātē. Ap šo laiku mana pirmā iepazīšanās ar Madernieku Vecgulbenes baznīcā. Vecgulbene Madernieka dzimtais novads. Es tur biju nokļuvis par mājskolotāju. Man bij gadu 17, Madernieks par četri gadi vecāks. Ar 17 gadiem Mendelsons jau komponējis „Sommernachtstraum". Bet tādā vecumā kā Jūlis, Vāgners diriģējis operu. Saule ar savu siltumu dīdzē žiglāk. Mēs latvieši, bez tādas, rūgstam lēni, smagam ābolvīnam pielīdzināmi, kas tikai pēc gaŗiem gadiem īsti dzeŗams. Zināms, no svara ari labvēlīgi apstākļi, kādi mūsu jaunajiem censoņiem reti kad uzsmaida. Madernieks toreiz jau bij tas pats klusais raksturs bez lepnības, kas tagad, lai gan atjautu kuplinātā valoda pauda par talanta esamību. No Tērbatas tas pārnāk uz Rīgu, kur iestājas amatniecības skolas zīmēšanas, gleznošanas nodaļā pie mākslinieka Felsko. Drīz iemanto ari direktora Šervinska labvēlību, kas viņu visādi pabalsta Lai segtu uzturas izdevumus, Madernieks pelnās ar portretu zīmēšanu. Sabijis gadus 3 amatniecības skolā, tas aizbrauc 1894. uz Pēterpili, iestājas barona Stiglica zīmēšanas skolā. Tur viņam veicas labi. Jau pirmā gada beigās iegūst prēmiju par spalvas zīmēšanu. Ari stipendiju viņam piešķiŗ. Profesoru starpā bijis īpatnējs audzinātājs, direktors Messmachers, pret ko audzēkņi jutuši augstu cieņu, veselīgas bailes. Interesanti vērtīgus aizrādījumus tas sniedzis savās kompozicijas stundās. Pēc viņa nāca par direktoru akadēmiķis Kotovs, cilvēks ar smalki attīstītu mākslas gaumi. No tiem abiem Madernieks daudz ko mācījies, piesavinājies. Vasaras mēnešus Jūlis pa-

Jēkabs Kazāks

M. Skrābans

Niklavs Strunke

vadīja uz laukiem, pie vecākiem. Sinī laikā viņa talantu ievēro ari toreizējais Vecgulbenes muižas īpašnieks barons Volfs, likdams viņam portretēt savus radiniekus viesus, par ko kārtīgi maksā. Nākamo vasaras brīvlaiku Jūlis uzturas Jaungulbenes pilī, kur, muižas īpasnieka von Tranzehe aicināts, zīmē viņa bērnus, kā ari ievērojamākos muižas ļaudis, kas sagādā topošam māksliniekam turienes apkārtnē vispārēju atzinību. Tur pavadītais laiks, ar visām dzīves ērtībām, izpriecām, romantiku, Jūlim palicies neizdzēšamā atmiņā kā jauks sapnis no zelta jaunības laikiem.

Pēterpilī Madernieks ņem dalību ari mākslinieku pulciņā „Rūķī". 1899. gadā Madernieks beidz konkursa darbu Stiglica institūtā, iegūstot stipendiju ārzemju ceļojumam. Šo laiku tas pavada ievērojamākos Vakareiropas mākslas centros, uzturēdamies visilgāki tomēr Parīzē. 1901. gadā mākslinieks dzīvo uz laukiem pie vecākiem. Tanī pat gadā piedalās pirmo reiz ar saviem darbiem mākslas izstādē Rīgā, vācu „Kunstvereina" telpās. Drīz pēc tam nokļūst Pēterpilī, kur pelnās ar grafiskiem darbiem. 1903. gadā pārnāk galīgi uz Rīgu. Tur ierīko Krišjāņa Berga meitas vīram dzīvokļa iekārtu. Ap 1905. gadu māksliniekam ir jau sava zīmēšanas un gleznošanas darbnīca ar daudz audzēkņiem. Liela daļa no mūsu gleznu klāsta redzamākiem, raženākiem darbiniekiem ir savulaik smēlušies pirmos pamatus Madernieka netitulētā mākslas skolā. No lielā bara dažādo skolēnu šeit minama daļa atklātībā pazīstamāko vārdu, kā: Ansis Cīrulis, Lūdolfs Līberts, Kārlis Miesnieks, Alberts Prande, Romāns Suta, Jēkabs Kazāks, Niklāvs Strunke, Voldemārs Tone, Uga Skulme, Jānis Liepiņš, Aija Ivanova-Bertrand, Zelma Skrābāns, Mārtiņš Nukša, Artūrs Lesnieks, Pēteris Steinbergs, Jānis Ērglis, Pēteris Bērzkalns, Kārlis Baltgailis, Voldemārs Irbe, Alberts Filka, Jānis Dombrovskis, Dombrovskis-Dumbrājs, M. Stāls, Irma Erzums-Leskinovičs, Reinholds Kasparsons, Hugo Grotūzis, Jēkabs Drešmanis, Jānis Muncis, Pēteris Ruņģis, Teodors Plikausis, Nikolājs Rambaks, Artūrs Bērnieks, Andrējs Stulpiņš, Pēteris Šotnieks, Augusts Dīriķis, Jānis Sakne, Jēkabs Preimāts, Reinholds Vītoliņš, Jānis Strauts, Augusts Gūtmanis, Voldemārs Kramiņš, Jānis Titāns, Jānis Zariņš, Roberts Veiss, Eduards Kalniņš, Jūlijs Rists, Voldemārs Jākobsons. Pasaules karš pārtrauca šo rosīgo darbību. Mākslinieks nokļūst Voroņežas guberņā pie sava radinieka. Pēc tam darbojas Maskavas apkārtnē, Bronnicos kā zīmēšanas skolotājs, turienes sieviešu ģimnazijā. 1916. gada rudenī pārnāk Maskavā, kur pavada visu kara laiku. Tur viņš strādā Lārinas sieviešu ģimnazijā, kā ari skolotāju savienības kommercskolā. 1920. gadā atgriežas Rīgā.

Romāns Suta

Aija Ivanova Bertrand

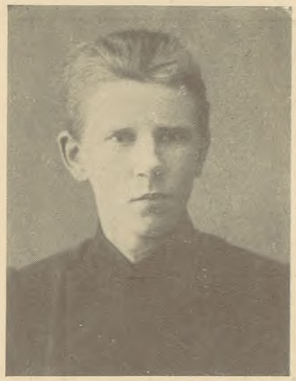

Jānis Liepiņš

Jau pagājis viens gadu simta ceturksnis, kamēr mākslinieks stājies pie īpatnēja stila izkopsmes, dailinot, darinot jauno Rīgu. Jūlijs Vecozols raksta 1928. gadā no Parīzes par dekorātīvās mākslas izstādi, kur bij ari Madernieka darbi: „Krīt tūlīņ acīs Jūlijs Madernieks. Viņš ir tik īpatnējs dekorātīvs mākslinieks, ka viņu pazītu, kaut pat ellē to atrastu. Še izstādītās, īpatnējā kolorītā ietvērtās skices liecina, ka Madernieks ir īsts meistars lauztu līniju kompozicijā. Nākdams no latvju tautiskā ornāmenta, viņš aizsteidzies tagadējam modernistu stilam jau gadus 25 priekšā. Ko daudzi vēl meklē, viņš jau sen parādījis. Ārzemnieki viņu uzskata par ļoti nogatavojušos, spilgtu modernistu.“ — Madernieka maņas paņēmieni kļūst par kopmantu. Kompilātori, kopētāji meklē viņa mantuvē savu vieglu maizi. Tikai viņa īstie skolēni zina, cik dažāds, cik daudzpusīgs Madernieka mākslas ritums. Savos skolniekos viņš uzmineējis katra veidotības spējas, pratis uzpūst tās dziņu dzirksteles, kas katram iedzimtas. Mākslinieks Ansis Cīrulis raksta: „No agrās bērnības man neviens audzinātājs nav palicis spilgtākā atmiņā. No vēlākiem gadiem, kā cilvēks, kam vislielākie nopelni manas mākslinieciskās būtības izveidošanā, jāatzīmē J. Madernieks. Strādāju savā laikā viņa mākslas studijā. Madernieks bija pirmais, kas nāca ar jaunām mākslas atziņām, kas iepazīstināja ar jaunākiem mākslas virzieniem ārzemēs. Kā tāds, viņš ari palicis vismīļākā atmiņā.“ — Mākslinieks Ludis Līberts stāsta: „Jūli Madernieku zinu no bērna gadiem, kad mācījos Atta Ķeniņa vadītā reālskolā Rīgā. Madernieks pirmais man atvēra acis uz dailes dievišķo dabu. No pirmās zīmēšanas stundas ar visu sirdi sekoju meistara vadonībai. Viņa pamudināts, neapmierinājos ar skolas stundām vien, bet vakaros līdz ar citiem jauniem censoņiem zīmēju,

J. Ērglis

M. Stāls

Uga Skulme

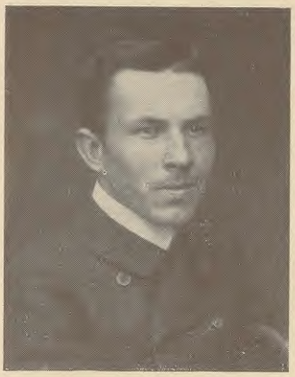

Kārlis Baltgailis

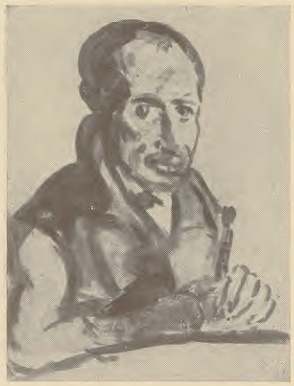

Voldemārs Irbe, pašportrets

J Dombrovskis

gleznoju darbnīcā pie Madernieka mājās. Tā diendienā četrus gadus. Viņš prata saviem mācekļiem iedvest karstu mākslas mīlestību, cēlas jūtas, dižas domas. Reālskolā mācoties, Madernieks bij visu laiku ari manas klases audzinātājs. Viņa garīgais iespaids uz audzēkņiem sniedzās tāļu pāri zīmēšanai, gleznošanai. Sirsnīgās sarunās viņš mācīja klausīties nopietnu mūziku, pazīt rakstniecību, iedziļināties viskopējā mākslas izpratnē. Viņa rosinošā jūsma par mākslas visspēcību modināja skolniekos dzīvinošas dzirkstis, lika viņu acīm spoži mirdzēt, jaunām sirsniņām silti pukstēt. Mēs, trūcīgos apstākļos auguši zēni, Maderniekā atradām atbalstu, skaitāmies ir tagad vēl viņa parādnieki. Iedami prom svešumā, mēs jutām savās sirdīs Madernieka spārnotās spējas kā iekaltas. Viņa centienu apgaroti mēs soļojam pagātnes pārvērtībām gaŗām, turot prātā to ceļa virzienu, kādu jauniem gājējiem bij rādījis Jūlis Madernieks."

Nav tādu telpu nabagā latvju zemītē, kur Madernieka dižam rakstam visā varenībā vizēt. Ministŗu kabineta zemu griestu zālēs, kur astoņās telpās redzami Madernieka greznraksti uz griestiem, uz sienām, pat lāgus neizdodas dabūt labus uzņēmumus, aiz dimenziju šauruma. Kā mirdzošs gaišums pelēkās ikdienas vidū raugāms pat pusceļus palikušais sasniegums, kam nevēlēja pilnu dižumu tas pamatības trūkums, kas iezīmē jauncepto puskultūras pasauli. Madernieka domātā telpu iekārtā svešām, salasītām istablietām, bez kopēja stila, nebij vietas. Šo mākslinieka darbu noklusēja visa prese, kā viņa mēdz darīt, kad pa gaŗiem gadiem kaut kas košāks atviz mūsu gara dzīves ubadzībā. Bet franču zemes tautas izglītības un dailes ministrija atsūta no planētas mākslas serdes, Parīzes, Maderniekam titulu: Officier d'Académie ar ordeni.

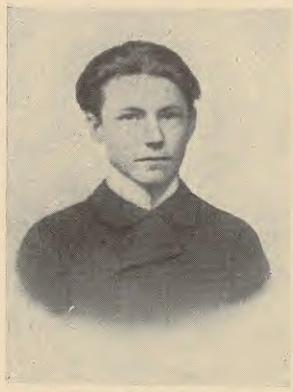

Alberts Filka

Vidū starp stundām, cīņā par maizes riecienu rit raksta rotnieka rosīgais darbs, aizgūtnēm, ar skubu, ar steigu. Bet klusos vakaros, kad Madernieks ierodas manā mūzikanta miteklī, improvizē man par prieku uz klavierēm klasiskas mūzikas savdabīgu atspulgu, tad es viņā klausos un saprotu, ka Alfrēdam Kalniņam bij reiz iepaticies šo pašu Jūli Madernieku ņemt līdz uz Baldoni par vijolnieku baznīcas koncertā. Pēc koncerta, viesībās pie vietējā mācītāja, kāda baroniete teikusi, ka vijoļu spēlētājs nebijis

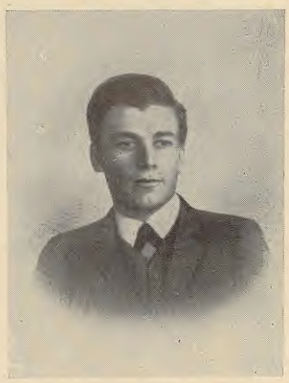

Teodors Plikausis

Kaļķu ceplis Studija eļļā

nekas sevišķs. Tiesa gan: kā vijolnieks jau Madernieks nav nekāds kalnugāzējs. Bet vai nav brīnums, ka īstais latvju mākslinieks tik labi prot ir valodas, ir vienā reizē daudz citu maņu un mākslu.

Priekškaŗa laikā (1913), kad iznāca autora „Ornāmenta" I. daļa, pretinieku steidzamākais uzdevums bij atklātībā nopelt šo darbu. Tikai tēlniekam Teodoram Zaļkalnam bij drosme izteikt pozitīvāku spriedumu. „Dzimtenes Vēstnesī" starp citu viņš raksta: „Uzskatu Madernieka rakstu krājumā latviskas mākslas, latviešu stila pirmos asnus. Ja mēs kādreiz runāsim par latvisko mākslu, latviešu stilu, tad pirmā kārtā minēsim rakstus, ornāmentus... Madernieka ornāmentam priekš mums ir kultūrāla vērtība. Vispārim jāsaka, ka Madernieks ir viens no mūsu nedaudzajiem māksliniekiem, kas nepārtiek no sveša, bet radījis kaut ko īpatnēji savu. Stila sajūta pie Madernieka ir visvairāk attīstīta, un ar to ari izskaidrojas viņa iespaids uz mūsu mākslas amatniecību. Man vispirmā kārtā jāatzīmē burti un citi noteikti grafiskie raksti. Tie pēc manas sajūtas ir Madernieka grāmatas lepnums. Šis rakstu krājums ir viena no pirmajām laipām, kas no mūsu senču kultūras pagalma mesta nākotnē. Tās skaistie ziedi saistās ar mūsu vecajiem rakstiem un tomēr ir jauni, ir moderni. Par ko tā izvērtīsies nākotnē, ir gŗūti spriest. Bet turp tā ved."

1920. gadā Viktors Eglītis raksta par Madernieka izstādi Prandes mākslas salonā: „Madernieks nav izstādījis gleznas, bet ornāmentus, no kuŗiem sevišķi skaidri izkristallizējušies krāsainie paklāju un keramikas ornāmenti; no tiem daži aizsniedz pat sengrieķu ornāmentu gatavību un skaistumu. Pilnīgi maldīgas tās domas, ka māksla ir darbs, kam nekā nav kopēja ar baudījumu. Nopietnā, neatslābstošā darbā tā gan rodas, bet kā šis radīšanas, tā jo vēlāk uzņemšanas darbs ir neiz-

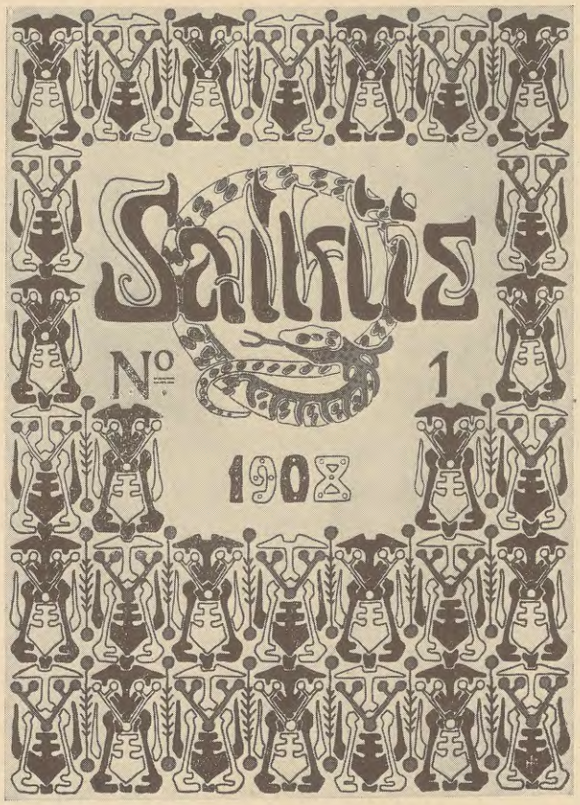

bēgami savienots ar tādu garīgu baudījumu, kādu mēs nekad un nekur citur neatrodam, varbūt vēl tikai dabā, mīlestībā un tautu atbrīvojumā. Sevišķi uzlūkojot ornāmentus un vispāri lietišķo mākslu, kas radīta tieši dzīves izdaiļošanai, nāk prātā šī garīgā baudījuma visspēcība... Cik Maderniekam nav bijis jāpieliek pūļu, lai sasniegtu tādu vieglumu un noskaidrotību! Madernieks ir skaists savos krāsu bagātajos zīmējumos. Ja viņa spējas nodarbinātu kāda privāta vai valsts fabrika, tad mūsu audumi un trauki sāktu iekaļot pasauli varbūt tāpat, ka senatnē grieķu vāzes un Francijā sevra farfors. Latviešu mākslinieciem piemīt tautas dzejas apgaroti intīmā pieeja visām lietām, līdz tās iedegas tādā daiļumā, par kādu nav sapņojis neviens krievs, ne vācietis. Šajā ziņā mums sasniedzami sengrieķu mākslas augstumi." — 1922 gadā Viktors Eglītis raksta par Madernieka darbiem, apskatīdams mūsu nacionālo gleznu galeriju Rīgas pilī, sekojoši: „Madernieks ir radījis savu īpatnējo latvisko ornāmentu, viņā līdz galam izturēti ari šie raksti, atvērdami savās krāsās īpatnēji veselu daiļuma pasauli. Neviens Madernieka laika biedrs nav bijis tik viengabaļš, kā viņš; mākslas vēsture viņu vērtēs daudz augstāki nekā mēs, kas slāpstām pēc ātrām pārmaiņām un tā bieži rodam stilu jucekli."

Ļoti zīmīgi Palmēnu Klāvs (Strunke) raksta par Madernieka izstādi Letas mākslas salonā: „Mūslaiku māksla pati atrāvusies no dzīves, viņa izteic sausu prātu — matēmatisku, bez intuicijas, bez dzīva dzīves siltuma. Tamdēļ viņas radītājiem nav ko brīnīties, skaļi kliedzot: „mūs nesaprot tauta".

Mūslaiku māksla ir aristokratiska; ir laiks, ka viņa, nokāpjot no sava augstā klāsta, nostātos blakus savam pamatam, no kuŗa pati izaugusi, ar kuŗu simtiem gadu gājusi blakus, kā lietišķā māksla, kā dzīves atpūtas, mitekļa košums. Ko devusi tagadējā māksla dzīves iekārtai? — Nekā. Tamdēļ nav jābrīnās, ka viņu nesaprot, jo mājas atmosfēra savā ziņā ir kults; tur dzimst, tur dzīvo, tur izģinst cilvēks; tur viņš pavada lielāko daļu mūža; nākot pasaulē, pirmo reiz redz, sajūt formas, krāsas, līnijas, attīstoties, augot savā miteklī, jo aizņemtam savā ikdienas darbā viņam neatliek laika domāt par aistētiku, skaistumu. Tā tad viņa mitekļa skaistums paliek par viņa personīgo skaistumu, kuŗš jau no bērnības pārgājis asinīs. Mēs redzam, cik lielu audzinošu iespaidu dod cilvēka paša „atpūtas iekārta" — miteklis.

Bet jāprasa vēlreiz, ko devusi mūslaiku māksla miteklim? Tad mums jāapskata mitekļi. Bet tur redzams chaoss, tūkstoš stilu stigznis, bet pār visu šo pāri vācu „modern"-stils, kuŗš savā rupjumā izvirtis līdz mākslas profanācijai. Loģiski, ka mūslaiku nepielietojamā māksla paliek nesaprasta, savas lepnās iedomības

TORUKA
SJAHSSI

dēļ, nogājusi pat tik tāļu, ka nievā, kā ko zemāku, mitekļa iekārtas mākslu.

Par tādu barbarismu mēs varam apvainot tikai mūslaiku mākslu, bet ne pagājušos gadu simteņus, jo katram simtenim bij sava glezniecība, izteiksme, aistētika, sava lietišķā māksla.

Jūlija Madernieka lietišķās mākslas izstāde ar 50 darbiem jāuzskata kā pirmais, vienīgais mēģinājums dot Latvijā jaunu aistētisku ietērpu, radīt jaunu atmosfēru atpūtas iekārtai. Izstāde atstāj ļoti patīkamu, viengabala iespaidu — ar vienu veselu domu. Autora ornāmentali asais stils radās loģiski kā pretstats toreiz valdošam apaļaini līkumainam „modern" stilam, kuŗš ar savu bezgaršību applūdināja Rīgu. Skatoties no latviešu mākslas vēstures viedokļa, J. Maderniekam ir lieli nacionāli nopelni. Viņš pirmais no mūsu mākslas darbiniekiem noteikti virzīja jauno paaudzi uz kollektīvu darbu „latviska stila" radīšanai. Viņš pirmais atmodināja mūsu mākslā nacionālo sajūtu, viņas nepieciešamību. Ja tas līdz šim nav veikts, tad tur vainojami tā laika mākslinieki, kas nacionāli nebij izauguši līdz Madernieka izpratnei.

Ar šo izstādi autors noslēdz savā darbībā noteiktu laikmetu — līdz Latvijas valsts tapšanai. Sevišķi patīkami ir atzīmēt, ka mums rodas ari mākslas mēcēnāti kollekcionāri pēc ārzemju parauga, jo visus Madernieka izstādes darbus ieguvis savai mākslas darbu krātuvei J. Treimanis."

Dažas atmiņas par Madernieku uzrakstījis Kārlis Miesnieks sekojošās rindiņās: „Gadus 20 atpakaļ man bij tas gods iepazīties ar Jūliju Madernieku. 1910. gada vasarā atbrauca pie manis uz Piebalgu mākslinieks, nelaiķis Ed. Brencēns, zīmēt tipus Mērnieku laikiem. Viņš man norādīja griezties pie Madernieka kā patiesa, vienkārša cilvēka, mākslinieka, kam esot Rīgā mākslas studija. Tur es varēšot sagatavoties vajadzīgajiem zīmēšanas eksāmeniem. Atbraucu ari Rīgā. Pašulaik bij Madernieķam skolnieku darbu izstāde — tur bij L. Līberts, Prande, Šotnieks, Ērglis un citi viņa audzēkņi. Madernieks mani uzņēma ar vislielāko laipnību. Viņa studijā guvu pirmos pamatus zīmēšanā, kā ari ierosinājumus tālākai gaitai.

Pēc tam ilgāku laiku nesastapu savu pirmo skolotāju, jo Rīgā man neizdevās nokļūt. Tomēr jāsaka, ka viņa kritikas, apcerējumus par mākslu aizvien lasīju. Mēs, tā laika pēterpilieši štiglicēni, ar vislielāko interesi sekojām tai polemikas vētrai, kāda sacēlās sakarā ar Madernieka kritikām par pirmo kopējo latviešu mākslinieku gleznu izstādi Rīgas

pilsētas reālskolā, kā ari par krievu jaunatnes savienības izstādi Ķeniņa reālskolā. Tās bij atklātībā pirmās, nopietnākās, kā ari stingrākās mākslas kritikas, par kuŗām sevišķi uztraucās daži izlutinātie, pašiedomīgie mākslinieki. Zināms, visas mūsu simpatijas bij Jūļa pusē.

1920. gadā atkal sastapu Madernieku Latvijā, Rīgā, mākslas departamentā kā glezniecības nodaļas vadītāju. Tur viņš man deva padomu meklēt zīmēšanas skolotāja vietu, jo ar mākslu vien Latvijā nevarot eksistēt. — Jūliju Madernieku varu raksturot kā mūžīgi meklējošu, neapmierinātu ideālistu. Tikpat sava stila izkopsmē, kā kritikās viņš cenšas pacelt mūsu mākslu Eiropas vēriena cienīgā līmenī."

Scherzo

Tanī pat 20. gadā Miesnieks raksta par Madernieka izstādi starp citu: „Kuŗš gan nebūs lasījis daudz labas grāmatas ar Madernieka vāka zīmējumiem, ar fantastiskām vinjetēm, kas nav redzējis vāku Raiņa dzejām „Tālās noskaņas zilā vakarā," vai vāku Saulieša „Soda dienai". Sevišķi pēdējais, cik labi iekomponēts, tik vienkāršs, tik pilns misticisma.

Tas jau sen atpakaļ, kad teikts tika par Madernieka mākslu, ka tā ir dekadentiska, bet ja redzējām kādu viņa zīmējumu, mēs tūdaļ pazinām. Tas bij tos laikus, kad es viņa darbnīcā, Marijas ielā, mācījos zīmēt. Jau tad Jūlijam Maderniekam bij pilnīgi savs stils.

Te nu mēs šai izstādē redzam to skaistumu, teikšu: apvaldītu, valdzinošu, jo īsts mākslinieks nekad par daudz nebrēc, bet runā mierīgi, noteikti — tur izaug stils, bet ne maniere. Mēs par Madernieku varam teikt, ka viņš ir ieaudzis savā stilā, kā latvju raksts ieaudzis viņā. Man bij gadījums Ziemeļlatvijā redzēt vairāk vietās māla traukus, rotātus ar Madernieka ornāmentiem, traukus, kuŗu pamatkrāsa bij piemērota viņa stilam. Tā skaistums iet roku rokā ar dzīvi."

Par Madernieka ornāmentāliem zīmējumiem J. Jaunsudrabiņš raksta: „Jūlija Madernieka vārds mums jau sen labi pazīstams. Viņa ornāmentālā māksla, aiz viņa daudziem skolniekiem, kā ari pakaļdarinātājiem, kuŗiem „Ornāments" rādīja ceļus, ir dziļi saknes laidusi tautā. Var teikt, ka vienu laiku mūsu grāmattirgotavu skatu logus pārvaldīja Madernieka ornāments.

Galda sāls
c/s „Konzums"
Rigā
Dzirnavu ielā Nr. 81/85
Tālr. 27453, 27253

Viņa audumu projekti ir darināti rūtiņās, gatavi izvešanai, savā krāsu kopojumā, savā noskaņā brīniškīgi. Krāsas liekas kā nejauši sastapušās, dažreiz pat tādas, kuŗas grūti iedomāties vienotrai līdzās. Tomēr viņas mielo aci pilnā mērā. Mēs varētu tikai brīnēties par mākslinieka spējām, atronot tik daudz, tik dažādus saskaņojumus, pie tam objektīvi izturoties pret visām krāsām, ja viņš pats mums katalogā nepasniegtu šīs burvības atslēgu. Mēs, tur lasot: „Rudens", „Bārenītes", „Skabiosa", redzam, ka mākslinieks visus krāsu ierosinājumus ir ņēmis tieši no mūžam jaunās, neizsmeļamās dabas. Aiz to kā dabā valda vislabākā saskaņa, tā ir ari Madernieka gleznojumos. Zināms, no pirmatnējā jeb ierosinātāja reālā veida tur nekas nav pāri palicies, kā tikai dzidrais vai dobjais krāsu akords. Tā „Bārenītēs" mēs neredzam vis šo skumjo ziedu pašu, bet gan šī zieda krāsas, kā skaistu viļņojumu. Tāpat „Rudenī" nav koku, nav rudens zemes, bet mēs tur jūtam kopotu bērzu dzeltēnumu ar sarkanām apsēm, ar zemes mitrumu."

Par mākslinieku biedrības „Sadarbs" izstādi rakstīdams Jānis Veselis saka: „Jūlijs Madernieks visu savu talantu veltījis abstraktajam ornāmentam. Līnija, kuŗa mūs atbaidītu ar savu vienkāršību, sausumu un bezdvēseliskumu, viņa rokās pārvēršas par liegu instrūmentu, kas izdod tīras un ritmu bagātas skaņas. Madernieka ornāmentāliem zīmējumiem piemīt tiešām daudz mūzikas. Liekas, itkā mūzikalās domas būtu grafiski izteiktas. Līnijas sakļaujas, izplešas, izveidojas kā simfōniski fragmenti."

Atmiņas no bēgļu laika par Jūliju Madernieku sniedz Jānis Siliņš:

Jau bružļādams skolas solu Rīgā, kāroju iepazīties ar Jūliju Madernieku. Lasīju viņa kritikas „Dzimtenes Vēstnesī", „Izglītībā", ari citur ar dziļu bijību. Mani sajūsmināja Madernieka skolnieku darbi gan viņa studijas, gan Daiļkrāsotāju biedrības skolas izstādēs Pats jau toreiz cītīgi zīmēju pilsētas reālskolā K. Nīlendera vadībā, kā ari interesējos par mākslas vēstures jautājumiem. Gribēju jau kādu dienu doties pie Madernieka, lai iestātos viņa vadītā studijā. Bet atturēja bailes: vai tik mani uzņems, vai pietiks līdzekļu stundu samaksai? Griezos pie kāda paziņas, toreizējā Ķeniņa reālskolas audzēkņa, lai izzina, cik Madernieks ņem par zīmēšanas stundu. Tavu šausmu: pēc pāris dienām saņēmu atbildi — trīs rubļi par stundu!

Tālas noskaņas
zilā vakarā
Raina Dzejas

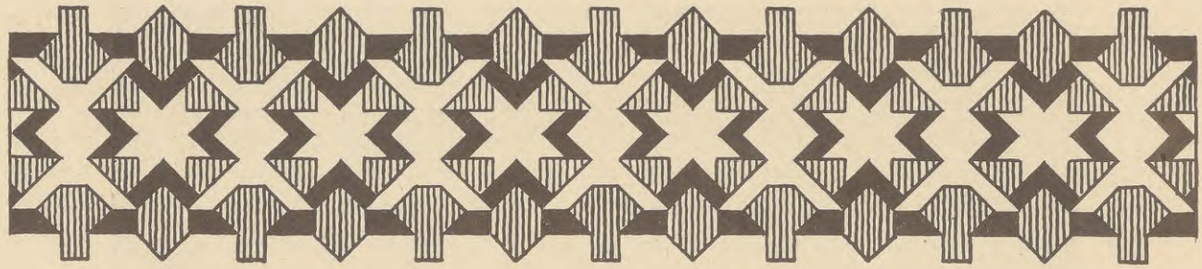

Nu man dūša pavisam sašļuka, jo neuzdrošinājos par studiju vairs ir domāt. Liels bij mans pārsteigums, kad vēlāk dabūju zināt pavisam pretējo: Maderniekam studijā esot audzēkņi, kas labi ja par visu mēnesi maksājot tikai 3 rubļi. Zināms, tagad bij par vēlu, jo tuvojās drausmīgais bēgļu laiks. Bij jāatstāj Rīga. Nokļuvu viens Maskavā. Kurp doties? Uz bēgļu palīdzības komitejas biroju, Pokrovkā 41. Ierados tur kādā vasaras rītā. Pagalma ejā nācās sastapties ar kādu kungu, kas saistīja uzmanību ar savu īpatnēji krāšņo kakla saiti. Labsirdīgā seja, vienkāršā izturēšanās modināja pret viņu paļāvību, simpatiju. Likās, ka viņš kaut kur agrāk redzēts, pazīstams, atcerējos šo raksturīgo stāvu no gleznotāja Matvēja bērēm, 1914. gada vasarā. Vārds pa vārdam — iepazīšanās ar Madernieku bij panākta.

Maskavā šad tad sastapāmies. Kopīgi apmeklējot Tretjakova galeriju, izstādes, Ščukina, Morozova modernās franču mākslas kollekcijas, manām acīm pavērās pavisam jaunas pasaules, jaunas atziņas. Līdz ar to mācījos pazīt dziļas mākslas mīlestības, sajūsmas pilno audzinātāja, vadītāja dvēseli. Ne ar abstraktiem prātojumiem, bet gan ar savas gaumes spriedumiem, izjūtas siltumu, Madernieks prata ievadīt jaunu mācekli savu domu, ideju pasaulē. Šīs sarunas ierosināja, modināja ticību, darba prieku. Ne mazāk jūsmīgi dzirkstēja meistara dvēsele, pieskaņoties dabas skaistumam. Viņu saviļņoja krāsas plastiskās vērtības dabā ne mazāk kā mākslas darbā. Vēl tagad dzīvi atceros pastaigāšanos Maskavas apkārtnē, Sokoļņikos, kur kilometriem gaņās, taisnā virzienā skrejošās aleju virknes modināja viņā ilgas pēc grandioziem veidoliem mākslā; viņa atmiņā uzliesmoja brīnišķīgie Parīzes bulvāri ar alejām, krāšņie Versaļas dārzi. Daudzreiz ši aizraušanās padarīja Madernieku aizmāršīgu. Tā Sokoļņikos pastaigājoties viņš aizmirsa jaunus cimdus uz sola, kas, protams, atpakaļnākot tur vairs nebij atrodami. Kādā citā reizē atstāja spieķi.

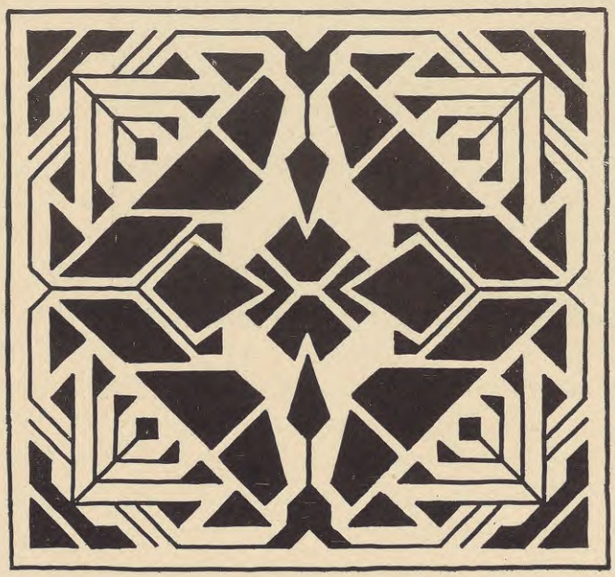

Bet Maskavā bij jadomā ari par citu, par prōzaiskākām lietām, vēl sevišķi bēgļiem: reālās eksistences jautājums neļāva sevi aizmirst. Madernieka nelielie naudas līdzekļi ātri sīka. Viņa kautrā daba neļāva aplam taujāt, uzbāzties, iegalvot, tamdēļ atrast nodarbošanos svešā, bēgļiem pārpildītā pilsētā bij neiespējami. Nevien bažas par savu likteni māca prātu, bet ari drūmas domas par tālās, ienaidnieku izpostītās dzimtenes nākamību. Spilgti palikusi man atmiņā epizode, kad Madernieku sastapu viesnīcas numurā, Maroseikas ielā, kur viņš bij apmeties. Mākslinieks rādija no Rīgas atvestu laikraksta

„Latvija“ pēdējo numuru. Lasot ievadā redaktora Smilgas drūmā noskaņā sacerēto ziņojumu par laikraksta izbeigšanos, likās šie vārdi itkā visas latvju tautas traģisko ciešanu simbols. Madernieks lasīja, bet tad viņa balss aprāvās — pār vaigiem ritēja asaras.

Ne mazāk dzīvi atceros Madernieka aizbraukšanu no Maskavas. Pateicoties mežkunga Pētersona gādībai, viņš dabūja zīmēšanas skolotāja vietu Bronņicos, jaunatvērtā sieviešu ģimnazijā. Pāris saiņu, viens rublis kabatā — tā bij Madernieka visa mantība. Uzturēdamies Bronņicos, viņš šad un tad iebrauca Maskavā, jo nepalaida gaŗām nevienu izstādi, izcilāku koncertu. Rosinošās sarunas ar Madernieku pamudināja mani uzsākt savas mākslas kritiķa gaitas „Dzimtenes Atbalsī“. Tur rakstīja ari Madernieks par latviešu mākslas izstādi, kā ari par latviešu lielo koncertu Maskavas operā. Atminos vēl, cik silti uzņēma Maskavas latvieši ziņu par Madernieka priekšlasījumu, kuŗam vajadzēja notikt pirms augšā minētās izstādes. Vilšanos sagādāja tikai tas, ka kautrīgais autors pats nebij ieradies, bet manuskriptu nolasīja Rakstnieku un mākslinieku biedrības priekšnieks Atis Ķeniņš. Latviešu intelliģence Maskavā darbojās visai rosīgi, tiklab kultūras birojā, studējošo biedrībā, kā ari rakstnieku un mākslinieku biedrības rīkotos vakaros. Domas par Latvijas turpmākiem likteņiem, mūsu garīgās kultūras dzīves tālāku izveidošanu nenogāja no dienas kārtības. Šīs domas nodarbināja, saviļņoja ari Madernieku. 1916. gada rudenī viņš dabūja nodarbošanos Maskavā, skolotāju biedrības kommercskolā, Lārinas sieviešu ģimnazijā kā zīmēšanas pasniedzējs. Tagad, Maskavā mēs biežāki sastapāmies. Kad sākās drūmie 1918. gada rudens mēneši, kur visu galvenās rūpes bij par pārtiku, ari Maderniekam klājās smagi. Nereti viņu sastapu ar piena kanniņu stāvot rindā vairākas stundas, bieži bez panākumiem. Vēlu rudenī, kad visi lauki jau nokopti, Madernieks braucis ārpus Maskavas meklēt uz tukšā tīruma kartupeļus. Dažu dienu sameklējis pat līdz 35 mārciņām. Visgŗūtākais bijis 5—6 kilometru tālais, dubļainais ceļš ar nastu līdz stacijai. Maskavā iebraucot — atkal jāmērī vairāki kilometri līdz dzīvoklim. Nākamo dienu — vienīgās rūpes, kā atpūtināt nospiestos plecus, līko muguru. Tāda pat procedūra atkārtojusies sagādājot malku, ko, nevienam neredzot, pats mākslinieks ar rokas zāģīti sagatavojis. Dažureiz nasta gadījusies par smagu, ko ceļos nometies gan dabūjis uz muguras, bet nav varējis uz-

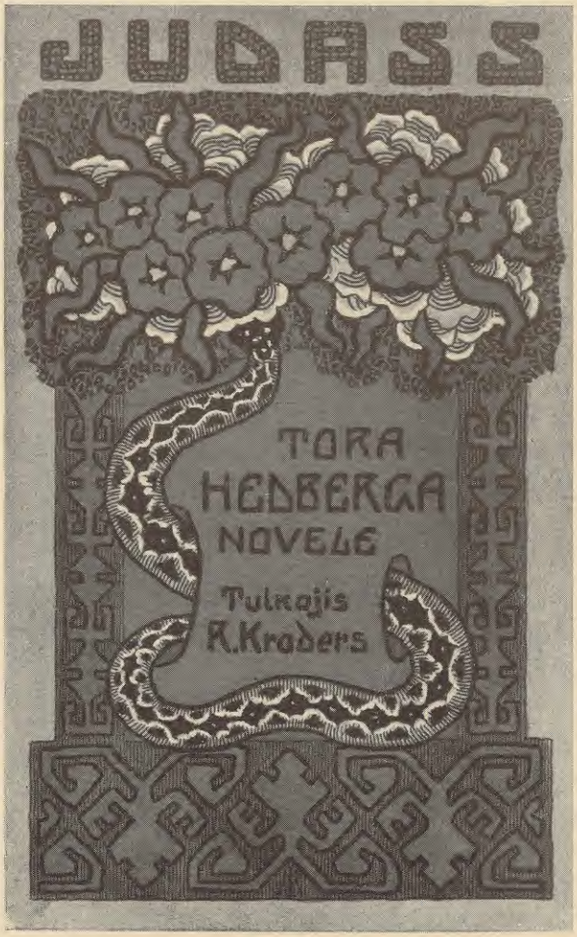

celties kājās. Ziemā nereti laimējies palienēt ragaviņas, ar kuŗām, no liela attāluma, vizinājis pa tumsu, pa sniegputeņiem, pa bedrainajām ielām, draugu sagādātas korķu skaidas. Reiz aizelsušam, nosalušam, velkot pa tumsu lielo maisu, biedrs kārtībnieks uzkliedzis, ko tur vedot? Slikta gara stāvokļa nospiests Madernieks errigi atcirtis: miltus! Kārtībnieks labi aptaustījis maisus, tad sācis nežēlīgi lamāties. Madernieks taisījies kā drīzāk pazust tumsā ar sveiku ādu.

Mūsu satikšanās izbeidzās 1919. gadā, kad es aizbraucu uz Kazaņu. Madernieks atgriezās dzimtenē 1920. gada apriļa mēnesī.

Sakarā ar Madernieka 60. dzimšanas dienu J Jaunsudrabiņš raksta:

„Cēlies no īpatnēja apvida, no pirmatnēji skaistās Pededzes krastiem tālā Malienā, — Jūlijs Madernieks ir dziļi īpatnējs kā mākslinieks un ari kā cilvēks. Noslēdzies sevī, savai mākslai ņemdams dzīvo spēku no tautas senatnes, dabas, viņš līdzinās dzimtenes ozoliem, kas plaši izlaistām saknēm cieši turas savā vietā, lai kādi vēji un vētras tiem pāri ietu.

Jūlijs Madernieks apmeklējis savā laikā plaši pazīstamo barona Stiglica zīmēšanas skolu Pēterpilī un kā stipendiāts ilgāku laiku sabijis ārzemēs. Kamēr citi šo iestādi beigušie jaunekļi palika Pēterpilī vai izklīda pa plašo Krieviju, kur atrada labi atalgotas vietas, Madernieks pārnāca Rīgā. Dzimtene bij nepieciešama viņa mākslinieciskajiem nodomiem. Savā darbībā viņš nu piegriezās latviskajam ornāmentam, to izkopdams tādā mērā, ka šodien pilnīgi varam runāt par Madernieka stilu. Tā darbības daļa, kas stāv ārpus ornāmenta, pati novirzās otrā vietā.

Daudzi un skaisti Madernieka darbu paraugi glabājas valsts mākslas muzejā, pilī, kā ari daži Rīgas pilsētas mākslas muzejā. Bet lielākais, tā sacīt mākslinieka mūža darbs, ir ši grāmata „Raksti“, kas gadiem ilgi gatavota, tagad mūsu priekšā.

Ar saviem zīmējumiem, kas parādījušies gan izstādēs, gan illūstrētos izdevumos, bet jo sevišķi ar savu priekš vairākiem ga-

diem iznākušo grāmatu „Ornāments“, Madernieks ir ļoti lielā mērā iespaidojis mūsu mākslas amatniecību visās viņas nozarēs. Kur gan tagad neredzam suligo latviski madernıecisko rakstu: gan uz sienām, gan mēbelēs, gan audumos, gan adījumos, gan uz grāmatu vākiem, gan grāmatās kā rotājumus un burtus. Viņš ir mazliet pasmags, šis raksts, bet ļoti bagāts tā veidā, kā krāsās

Jūlijs Madernieks darbojas kā paidagōgs vārda šaurākā un ari plašākā nozīmē. Bez vidusskolām, kuŗās tas aizvienām izpildījis zīmēšanas skolotāja pienākumus, viņam priekškaŗa laikā bija pašam sava studija, kuŗā pirmās zināšanas smēlis dažs labs no mūsu tagad pazīstamiem māksliniekiem. Madernieks ir ari mākslas teōrētiķis. Viņa spalvai pieder vairāki apcerējumi par mākslu un ļoti daudzas recenzijas par mākslas izstādēm un līdzīgiem sarīkojumiem. Recenzijās viņš nekad nav kautrējies klaji izteikt savas domas. Madernieks ir labs mūzikas pratējs un ar tikpat dzīvu interesi seko ari šīs mākslas parādībām. Biežāk viņu sastapsim operā vai koncertā nekā gleznu izstādē. Savā laikā, kad pie Izglītības ministrijas pastāvēja mākslas departaments, Madernieks bij mākslas nodaļas vadītājs. Viņš ari strādāja visai sekmīgi un nosirži terminoloģijas komisijā, gleznıecības, tēlniecības un celtniecības sekcijā. Viņam nākas pateicība par dažu labu daiļskanīgu jaunvārdu, kas jau pilnīgi izspieduši no lietošanas savus vāciskos vai krieviskos priekštečus.

Jūlijs Madernieks nav sabiedrisks. Draugu viņam maz pat starp tuvākajiem darba un skolas biedriem. Viņš pieder pie tā sauktajiem klusajiem darbiniekiem. Un tomēr mēs viņā vērojam itkā divas dabas. Kur viena piekāpjas un nobēg klusībā, tur otra saslienas un protestē bez baiļu un bez kautrēšanās. Mēs visi zinām, ka Jūlijs Madernieks ir viens no kautrākajiem mūsu vidū, kad runa iet par tā saukto iešanu ļaudīs. Cik viņš ir redzēts izstāžu vernisāžās, svētkos un svinībās? Ja kaut kur viņu redz, tad ir tāds iespaids, itkā viņš te nejauši būtu gadījies un gribētu atvainoties. Godināšanas, jubilejas un uzslavas viņam iet garām, jo ari pats savos dzīves svētkos viņš turas nomaļis. Un tomēr jāsaka, ka otrais viņa es ir dzīvs un vērīgs sekotājs visam, kas notiek mūsu gara kultūras laukā. Jā, pat godināšanās viņš ir bieži ņēmis dalību, citus darbiniekus sveikdams gan ar skaistiem zīmējumiem, gan ar dzejiskiem sacerējumiem.“

Vienu vizuli vēl lai veru, virkni noslēdzot: nostāstu no Madernieka pirmās mazotnes. Bijis viņam mīļš mātesbrālis — Donass, ko saukuši par „melno onkuli“ melno svārku pēc, kādus tas vienmēr valkājis. Viņš mazam Jūlim apgādājis „bilžu grāmatiņas“. Sevišķu pievilcību mantojuši kādi illūstrēti bībelesstāsti. Mazulis tos vērīgi šķirstījis, mēģinādams izprast gleznu saturu, lasīt vēl nejēgdams. Tā lappuse, kuŗā tēlots bagātais vīrs ar nabaga Lācaru, valdzinājusi viņu visvairāk. Pēc tās ari nokristījis visu sējumu par „Lācara grāmatu“.

Nav lemta klusā laime latvju mākslinieka, mūžavakaru veltīt mierīgam darbam. Tomēr, dižie sasniegumi, dailē darinot latvietības lanku, ir auguši aiz visām pretvarām. Mūžam mokupilns bijis mākslinieka dzīvesceļš, ari Jūļa Madernieka, latviskā raksta raženā rotnieka. Vai tas, ka dzīves pretešķību ērkšķainais asums skaŗ meistaru radīšanas augstākā brieduma laikā, vai tā nav otŗa Lācara grāmata, pretēji tai, ko jaunās dienās labais gādnieks bij dāvājis? Vai dailes dižais darbs nepelna gādnieka rūpi par meistara labklājību, adot viņam iespēju turpināt savas makslas gaitas bez traucekļiem? Ir laiks, lai ļaudīs ari pie mums sāk riest šī atziņa — to dod jel, Dievs!

Vakars plūdu laikā — Tempera

Ornaments

Jānis Siliņš

JŪLIJS MADERNIEKS.

KRITISKS APCERĒJUMS.

Sandrīz jau pilnus trīs gadu desmitus Jūlijs Madernieks ar sekmēm darbojas trīs atseviškos mākslas kultūras novados: lietišķā mākslā, mākslas kritikā, mākslas audzināšanā — zīmēšanā. Laimīgs gadījums, ka šā greznrakstu krājuma iznākšana sakrīt ar autora 60 gadu šūpļa svētku svinības gadu (1930), kas bagātīgā satura grāmatai piešķir it raksturīgi dižu laikmeta noslēgumu. Grāmatā sakopoti mākslinieka līdzšinējās darbības raksturīgākie sacerējumu paraugi, izņemot „Ornāmenta“ pirmā izlaiduma saturu. Te skatītāja priekšā atveras plaša, savdabīgi izjusta, organiskā saistībā izveidota, formulīniju pasaule, smeldama iedvesmu no mūsu senču atstātā mantojuma, kā ari no dabas motīviem, pārkausētiem dekorātivi plankumainā, mūzikali ritošā ornāmentālā rakstā.

Madernieks, kā mūsu vecās mākslinieku paaudzes spilgtākais pārstāvis — celmlauzis lietišķās mākslas laukā, jūtami atdzīvinājis mūsu īpatnējās mākslas gaitas. Viņš ar īstu mākslinieka aizrautību ziedojis savu dzīvi, savus spēkus mūsu mākslas attīstībai, nedomādams par savu materiālo labklājību, ienesīgām vietām, augstiem amatiem. Cik īpatnēja paša mākslinieka personība, tikpat īpatnēji raksturīga viņa izsmalcinātā mākslas gaume, ornāmentāli-grafiskā stila izkoptā izjūta, nereti dzīvā izdoma dažāda veida sacerējumu metu atrisināšanā.

Pēc ārzemju komandējuma, 1903. gadā Madernieks apmetas Rīgā, kur norit visa viņa turpmākā darbība mākslas laukā. Ap 1906. gadu

parādās viņa pirmie raksti par mākslu dažādos periodiskos izdevumos, kā „Vērotājā", „Izglītībā", „Domās", „Rīgas Avīzē", vēlāk „Dzimtenes Vēstnesī". tad „Latvijā". Kaŗa gados, būdams Maskavā, Madernieks raksta „Dzimtenes Atbalsī", „Dzintarā". Pēckaŗa laikā, atgriezdamies Rīgā, viņš atjauno savas rakstniecības gaitas „Latvijas Vēstnesī", kur starp citu plašāki apskata ainavu gleznieciības izcelšanos, vēsturisko attīstibu. Pēc avīzes izbeigšanās mākslinieks uzņemas kritiķa pienākumus „Jaunākās Ziņās", kur darbojas ari tagad. „Illūstrētā Žurnālā" atrodams autora kritisks apcerējums par Jaņa Rozentāla mākslinieciisko darbību. Madernieks pirmais sācis sistēmatiski apskatīt, iztirzāt, novērtēt mūsu mākslas dzīves parādības. Tā sekmīgi darbodamies ne tik vien mākslas kritikā, bet ari valodas izkopsmē, terminoloģijā, Madernieks kļuvis par mūsu redzamāko mākslas kritiķi. Savos rakstos autors jo dzīvi, jo atsaucīgi aprāda latviski īpatnējās gleznieciības, latviskas lietišķās mākslas vajadzību, nozīmi, mēģinādams savas idejas ari pats reālizēt. Kritiķis ar sajūsmu apsveic Jāņa Kugas gleznotās dekorācijas ir Raiņa, ir Aspazijas lugām Rīgas Jaunajā teātrī, nosaukdams mākslinieku par mūsu dekorāciju gleznieciības nodibinātāju. Izceļ, populārizē mūsu jauno. apdāvināto gleznotaju, grafiķu, tēlnieku radošās darbības patieso nozīmi atklātībā. Savā laikā aizstāv Matvēja gleznieciskos meklējumus pret uzbrukumiem. Ne viens vien tagad pie skaļa vārda kļuvis mākslinieks labu tiesu var pateikties Madernieka atklātībā rakstītām rindiņām. Sevišķus ierosinājumus autora raksti devuši mūsu mākslas amatniecībai, rokdarbu skolām. Viņa nopelns, ka mūsu daiļkrāsotāju jaunā paaudze sāka meklēt patstāvigākus gleznieciības ceļus.

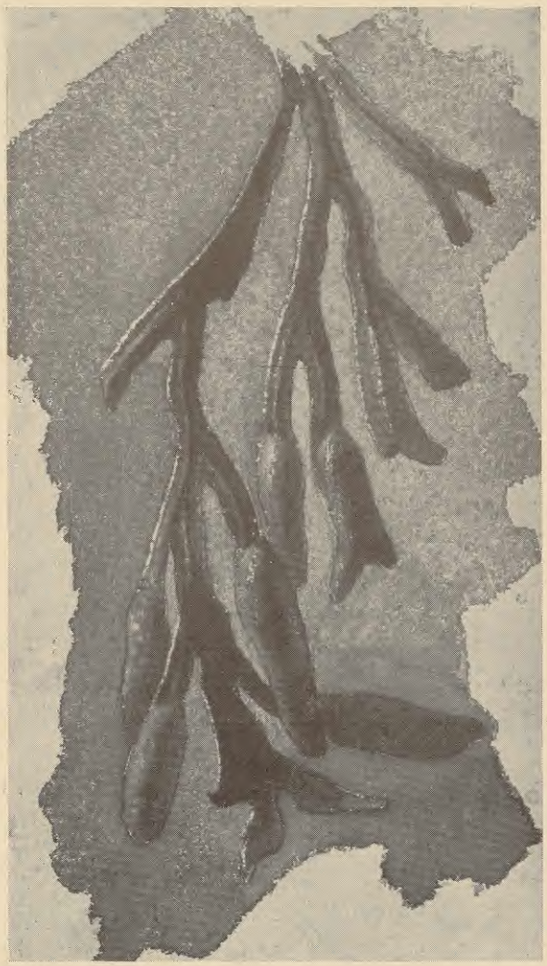

Fucus vesiculosus Akvarels

Remdenība, mazvērtīgais mākslā atrod Madernieka rakstos sīvu, pat nesaudzīgu pretinieku. Tā rakstīdams par Rīgas vāciski salkano, kompilātivi aizgūto celtniecību, mākslinieks asi uzstājas pret visu lieko, nevajadzīgi piekabināto, sevišķi ornāmentikā, kur trūkstot organiski izrietošas saistības ar celtniecības pamata formām. Ieteic piegriezt visu vērību celtniecības pamatformu izveidošanai, pētījot latvisko senatnes pieminekļu raksturu. Pēc autora domām tikai tā, pakāpeniski, gadiem ilgi darbojoties, var izveidoties architektūrā mūsu sajūtai atbilstošs, īpatnejs celtniecības stils. Sekodams gan Krievijas, gan ari Vakareiropas mākslas virzieniem, Madernieks savos rakstos mēģina noskaidrot jauno strāvu nozīmi, modina sabiedrībā interesi par dzīvo, radošo mākslā. Viņa stilistiski izkoptie raksti izteic nesavtīgu jūsmu, iekšēju pārliecību neliekuļoti kalpot patiesām mākslas interesēm.

Audzinātāja dibinātā, desmit gadus (1904—1914) vadītā studijā savā laikā strādājusi lielākā daļa mūsu jaunākās paaudzes gleznotāju. Impresionistiski dekorātivā gleznieciībā,

kādu piekopa studijā, vaditājs uzsvēra zieda tīrskanīguma un kompozicijas svarīgo nozīmi, modinādams audzēkņos interesi pret mūsu senču gara mantām, pasakām, teikām, dainām, etnografiskā muzeja krājumiem, atkārtoti cildinādams patstāvīgas radīšanas nepieciešamību, par vienīgo attaisnojošo līdzekli īsta mākslinieka nosaukumam. Studijas gadskārtējās izstādes gūst ievērību sabiedrībā, izpelnās kritikas atzinību. Par darbnīcas sasniegumiem sevišķi dzīvi interesējās nelaiķis Voldemārs Matvējs, kā ari gleznotājs barons Rozens. Matvējam bij nodoms strādāt studijā kopā ar Madernieku, bet bargais liktenis lēma citādi. Studijas galvenais nopelns — viņas možais, neatslābstoši ierosinošais gars.

Lietišķās mākslās Madernieka sasniegumi jau priekškaŗa laikā ronami raksturīgā ornāmentā, ar ko viņš pievij gan grafikas veidojumus, vinjetes, vāku zīmējumus, gan dekorātivas kompozicijas. Agrajos darbos, vinjetēs „Vērotājā", dažādās adresēs, diplomu projektos vēl izmanāmi secesijas vijumu iespaidi. Organiskās formas dzīvnieku tēlojumos ne viscaur skaidri piekļaujas tīri ornāmentālam rakstam. Tomēr še vērojam atjautīgu kompoziciju, līniju stingrumu, bet ari vēlākās, tipiskās stūrainības ieskaņas. Visa tālakā Madernieka ornāmenta attīstība rāda pakāpenisku atsvabināšanos no svešiem iespaidiem, veidojot patstāvīgu izteiksmi. Ornāmenta loģikas uzsvēršana organisko formu stilizējumos vērojama pārējos darbos, kā: vāka zīmējumā Raiņa „Zelta zirgam", H. Eldgasta „Zvaigžņotām naktim", Zalkša izdevumu grafiskiem rotājumiem. Šeit jāietilpina ari studentu korporācijai Talāvijai zīmētais vairoga projekts. Tādas pašas tieksmes noteic pastelī gleznotās ainavas (1907). Impresionistiski maigais nozieds viļņainos mākoņos, koku kupenās, upes līčos, iekļaujas lineāro uzsvaru ritmos. B. Br. ex libris zīmējumā (1910. g.) redzam tālāku soli: koku lapotnes formas pilnīgi pārvēršas stūŗainā rakstā.

Ornāmenta I. daļā, kur sakopotas grafisku rakstu kompozicijas, redzam līdzās agrākā posma ieskaņām noteiktus sasniegumus. Še uzstaro bagātās niansēs tipiskie, stūŗaini lauztie salikumi, gan stilizētu organisko, gan tīri ģeometrisku formu veidā. Ģeometriskā stila izjūtā še pārkausēti tautas rakstu pētījumos gūtie ierosinājumi. Meklējot nacionāli ipatnējo, Madernieks neatdarina etnografiski mūsu rakstu. Viņa sacerējumu pamatā ir iekšēji pārdzīvotu atziņu rezultāti, intuicija, tieksme pēc savdabīgu ornāmentālu formu uzbūves. Jo

№ 1. 1908

raksta būtība nav ronama par sevi ņemtos, atsevišķos pamatelementos, kas kopēji daudziem laikmetiem, daudzām tautām, bet gan šo pirmformu pārveidotā, iekšējā sakarībā. Viņa labākos sasniegumos valdzina kompozicijas stingrība, svaigums, gaumes izsmalcinātība. Nereti atjautīgi atrasta sarežģīto lūzumu struktūra atveŗ jaunu tematu iespējamības. Madernieka raksta elementu apjoms norobežots. Apzinīgā sašaurinājumā izteicas mākslinieka spilgtās īpatnības, gadiem ilgi iemantotā ērūdicija. Viņa raksts nav tukša schēma. Matēmatiski apjaustos, loģiski plūstošos ritmos izpaužas dažādu noskaņu iekšējie pārdzīvojumi. Ziemeļnieciska nopietnība, līdzās latviska lirisma jūsmai saskatāma tikpat līniju, kā tumši gaišo laukumu mūzikāli apgarotos stiegrojumos, zieda kontrastu dzidrumā, dekorātīvā krāšņumā. Šajā līniju, laukumu mūzikā mēs skaŗamies raksta pirmavotiem, kur tīkami iemirdzas pasakaini teiksmainais mītu, reliģisku kultu gars. Sacītais sevišķi zīmējas uz pēckaŗa posmu.

Mākslinieka rotātāja uzdevums, resp. radošais sacerēsanas darbs nav tik vienkāršas dabas, kā to viens otrs pavirši ņemot iedomājas Tas prasa no mākslinieka blakus talantam, bagātai fantazijai, iedvesmai gadiem ilgas studijas tikpat teōrētiski zinātniskā laukā, kā praktiskā darbā. Jau plašais, sarežģītais darbības apjoms, kur dažādās, pilnīgi pretējās dabas īpašības materiālu apstrādāšana prasa no mākslinieka katrā atsevišķā gadījumā citādu zīmējuma izpratni, piemērotu technisku izpildījumu. Bez tam jāievēro priekšmeta lietderība, materiāla konstruktīvais elements. Pie katras lietiņas, cik niecīga ta ari izliktos, vienumēr pamatīgi jāpiedomā, jāiedziļinās viņas būtibā, lai rastu izteiksmīgi pārliecinošu sacerējuma metu. Ar rotāšanu nodarbojas daudzi, bet šim uzdevumam patiesi aicinātu un izredzētu mākslinieku ir pavisam maz. Radošā mākslinieka patstāviga veidošana šinī laukā nav sajaucama ne ar darbu izpildītāja sasniegumiem, ne ar lielā diletantu bara nenozīmīgiem mēģinājumiem.

Pēdējā laikā rotājošās mākslas gūst ievērību ari pētnieku acīs. Modusies dzīva interese par ornāmentālo formu izcelšanos, attīstību, viņu stila principiem. Te sacenšas dažādas teōrijas. Šajos centienos neapšaubāmi pievilcīgs ir jautājums par mākslas pamatlikumiem, kā simmetriju, ritmu, kompozicijas sakarību u. t. t. Ornāmenta pasaulei ir sava zināma likumība, bet ir ari savi noslēpumi, mīklas ,kas kairina rosīgā pētnieka skatu. Rotājošo makslu uzdevums ir tuvināt mākslu dzīvei, kopt mākslas formu apkārtnē, ikdienas lietās. Šie centieni, tāpat kā mūsu dzīve, nav viengabalaini, skaidri, tomēr šai tieksmei ir liela audzinoša nozīme kā ierosinājumam. Tā nav samaināma ar greznuma kāri, bet tur izpaužas tagadnes cilvēka drudžainās ilgas pēc garīgas atpūtas brīžiem, kādus tam nepārprotami var sniegt mākslinieciski izveidota, viengabalainā stilā ieturēta apkārtne, dzīvokļa iekārta. Te māksliniekam rotātājam atveŗas plašs darba lauks.

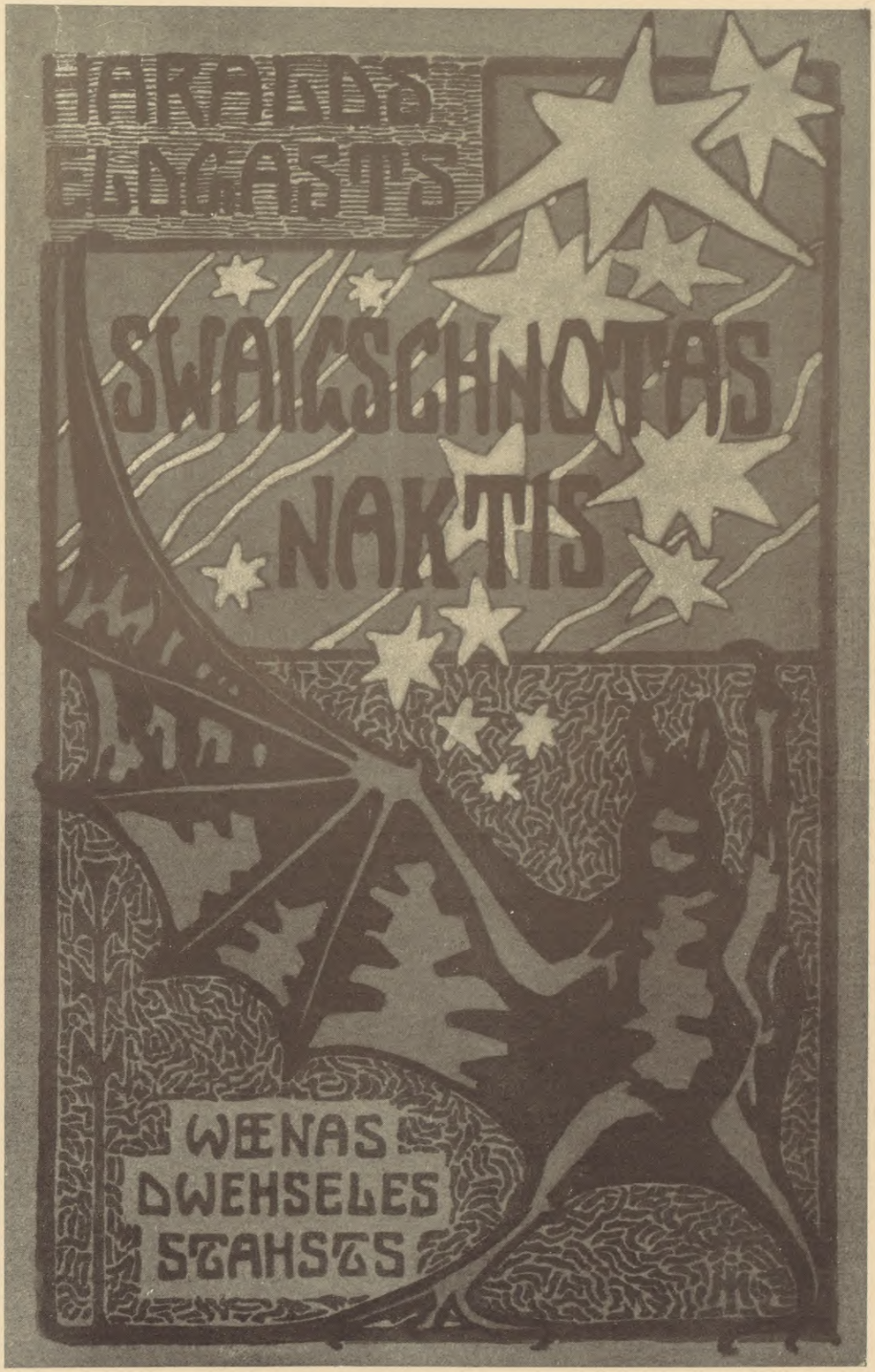
SWAIGSCHNOTAS
NAKTIS
WĒNAS
DWEHSELES
STAHSTS

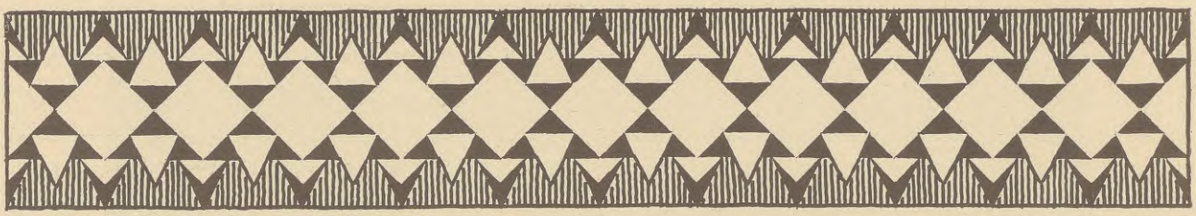

Kā jau iepriekš aizrādīju, Jūlija Madernieka pasaule ir ornāments, dekorātivas kompozicijas. Darināt, veidot īpatnējas ornāmentālas formas — meistara talanta būtiskā īpašība. Greznrakstu valodai viņš ziedojis visu savu mūžu, savus spēkus. Viņš dzimis šim uzdevumam, pieķerdamies jau no mazām dienām visam, kam vien sakars ar ornāmenta būtību. Krājis skolas gados dažādu vēsturisku stilu paraugus, zīmējis albumos redzētu burtu atveidus, papildinādams trūkstošos burtus alfabētā ar piemēroti izdomātiem, priekšstata stilā ieturētiem zīmējumiem. Tā, pamazām, saņemot iespaidus studiju laikā, savos dziņas, brāzmas gados no ārienes ar laiku izveidojies ornāmenta meistars ar savām laik-

metīgi īpatnējām mākslas formām, savu garīgo pasauli, saviem, iekšējās patiesības dvestiem mākslas vaibstiem.

Madernieka individuālā rakstura sacerējumi rodas spontānā izdomas rotaļā, bet ne etnografisku formu atdarinājumā, pārfrazējumā. Tamdēļ tie savdabīgi; tiem uzspiests personības zīmogs. Protams, tas nebūt neizslēdz iespēju vienam otram motīvam smelties ierosinājumus mūsu tautas rakstu bagātā apcirknī, kā to redzam daudzos autora sacerējumos. No skujiņu, ugunskrusta, zvaigznes motīviem mākslinieks patstāvīgi veido savas bagatīgi tērptās ornāmentu celtnes.

Analizējot Madernieka ornāmentālo sacerējumu raksturīgos vilcienus, atcerēsimies jau teikto par viņa stila attīstību. Savas darbības agrajā posmā viņš pieslējies grafisku rotājumu izlīkumotiem vijumiem „Jugend" gan „Secesijas" stilu garā. Tomēr šie salkani gļēvie līkumi autoru nespējuši apmierināt. Viņš tiecas pēc stingrākām formām, pēc stūraini lauztu līniju kombinācijām, pēc ģeometriski veidota, noteikta stila.

1906.—1910. g. darbi rāda, ka mākslinieks mēģina pakāpeniski pāriet uz stingri ornāmentālām formām, dabas stilizāciju. Jau pirmskaņa iznākušā „Ornāmenta" I. daļa sniedz labus panākumus šinī virzienā. Te sastopam daudz stilizētu dabas atveidu, vēl vairāk tīri ģeometrisku formu, stūrainu izrakstījumu grafiskās kompozicijās.

Pēckaņa posmā Madernieka greznraksti iegūst plašu izteiksmi, kristallizējās nobrieduša stila sasniegumos. Tiem pa lielākai daļai ir mozaīkas uzbūves princips. Daudzos sacerējumos laukumi sastāv no līdzīgām, mazām vienībām, sīkiem ķieģelīšiem, kas kopumā ņemot izaug par ornāmenta celtni. Kompozicijas „atoms" šinī gadījumā autoram ir kvadrāts. Šīm pamatformām visvairāk ir ģeometrisks raksturs. Madernieka iemīļotie motīvi ir: trīsstūris, dažādi kāpeņveidīgi, izroboti taisnstūri, kvadrāti, kas nereti pieņem visādas sazarotas burta T gan enkurveidīgas formas. Tad — ugunskrusti visdažādākos fantastiskos variantos, zvaigznes, rozetes. Bieži sastopamas ari stilizētas organiskas

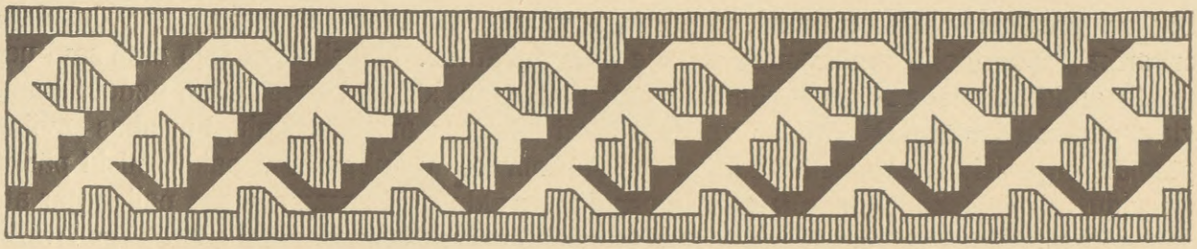

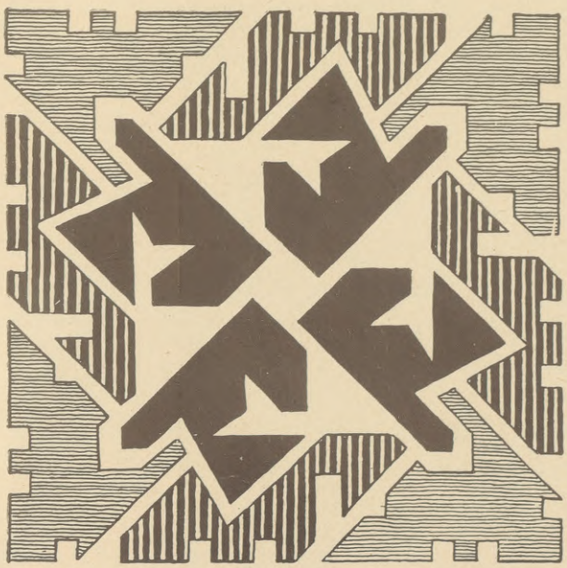

formas. Tās smeltas stādu valstī, kā: skujiņas, čiekuŗi, lauztās sirsniņas, bārenites, saules puķes, dadži, klinģerites, kāršu rozes. No kokiem visvairāk sastopam vienkāršoti raksturīgā pamatformu uztvērumā zeltaini iesārtus rudens bērzus, zaļokšņas lapotnes kupenās paslēptus ozolu stāvus, kārtaini vilņainus kārklu pudurus, zem ziemas segas snaudošas egles, mēnesnīcas glāstos sastingušas priedes. Dzīvnieku formas redzamas teiksmainos čūsku vijumos, stilizētos zirgos, vāverišu veidos, fantastisku pūķu, sumpurņu, velnēnu grupējumos, putnu siluetēs. Te sevišķi jāizceļ zīmējumi ar gaiļiem, kā: komponista Em. Melngaiļa ex libris.

Abstraktai, ģeometriski stūŗainai formai Madernieka ornāmentā ir noteicošs vārds. Zīmējumā valda lauzta līnija ar taisniem gan asiem leņķiem. Bez tam jāatzīmē ģeometrālo formu plānimetriskums. Visi šāda veida sacerējumi konsekventi ieturēti divos izmērījumos, izņemot ainavu sacerējumus. Sastopami ari daži plastiska veida zīmējumi ar gaismām un ēnām.

Madernieka ornāmentālās kompozicijās atsevišķo motīvu saistījums dibinās gan uz simmetriju, gan asimmetriju. Ir sacerējumi, kur ap centrālās daļas simmetrisko asi grupējas visi citi blakus elementi. Dažreiz var būt ari vairākas parallēlas asis, ap kuŗām tad simmetriski saistās citi zīmējuma piederumi. Ir sacerējumi, kur asimmetrija spēlē noteicošo lomu. Līdzas sastopams ari jaukts tips. Te simmetriskas formas tiek pārtrauktas ar asimmetriskām. Tādā gadījumā kompozicijas pamatā nav viens, bet vairāki centri, ap kuŗiem tad vertikālos, horizontālos vai ari diagonālos virzienos grupējas pārējās zīmējuma formas.

Tikpat formu kā krāsu kopojumos autors vismiļāki mēdz domāt pretstatos. Viņš sabiezina galvenās formas kompaktos laukumos, uzsveŗot tiem pretstatā blakus daļas ar sīkākām, ažūrotām formām. Tā divu dimensiju robežās iespējams panākt smagāku un vieglāku veidojumu iespaidu. Viņa ornāmenti ir it kā savādi organismi, kas pauž ritma un pretstatu likumiem pakļautu dzīvi. Šie ornāmentālie organismi te ritmiski sašaurinās sīkāku formu mozaīkā, te atkal žuburi, zari kāpeņveidīgās lentās izplešas, izbeigdamies dominējoši plašās masās. Tas pats vērojams malas, gan vidus daļas attiecībās. Vidū novietoti lielāki elementi, malās sīkāki, pie tam katrā malā dažādi. Tādas formu lieluma attiecības var

būt ari pretējas: malās prāvāki, vidū sīkāki veidojumi. Vispārim malu, gan vidus daļu sakarība Madernieka ornāmentos uzrāda lielu dažādību. Mākslinieks šajā ziņā sevi nesaista ar kādu vienpusīgu paņēmienu, bet rīkojas tā, kā tas katrreizējam uzdevumam, viņa garam piemērotāki. Malas var būt cieši saistītas ar vidus daļu, kur abas savijas pārejās, organiski saistoties ari stūros. No stūriem formu žuburojumi pakāpeniski pāriet uz vidu. Pretējs paņēmiens ir tāds, ka malas ar vidu cieši nesaistās, bet paliek par atdalītu joslu. Šādas joslas dažreiz sastopamas divi pretējos sānos, kamēr pārējie gali rotāti

Pavasaŗa plūdi Akvārelis

citāda satura joslām vai paliek bez jebkāda noslēguma. Ir ari tādi gadījumi, kur ornāmentālas formas, atkārtodamās uz visām pusēm, apraujas, resp izbeidzas bez noslēguma.

Pretstatu valodu pauž ari vadošo kustību virzieni. Autors mākslinieciski izjusti izmanto vertikālo, horizontālo, gan diagonālo virzienu pretstatus. Tā dažās kompozicijās galvenās formu maģistrāles kā svinīgas melodijas tiecas uz augšu vai nu ar valdošiem taisnu līniju, vai ar lauztiem kāpenveidīgiem nozarojumiem sāņus. Šeit atkal savukārt var krustoties vai nu horizontāla vai ari diagonāla virziena citas joslas. Kustību pretstati uzsveŗ sacerējumu valdošos ritmus. Liekas, ka dažādi spēki kārto pēc saviem likumiem elementus laukumos. Valdošie virzieni ir it kā šīs cīņas un spēku attiecību uzskatāmas rezultantes.

Sevišķi svarīga loma Madernieka ornāmentālās celtnēs ir piešķiŗama formu pārtraukumiem. Visās kompozicijās piegriezta liela vērība tam, lai nekur nebūtu nepārtraukti gaŗas, vienmuļi taisnas līnijas, sevišķi joslas malu savienojumos ar vidus daļu. Līniju pārtraukumi piešķiŗ sacerējumam ievēroļamu dažādību, krāšņumu, izsarga zīmējumu no

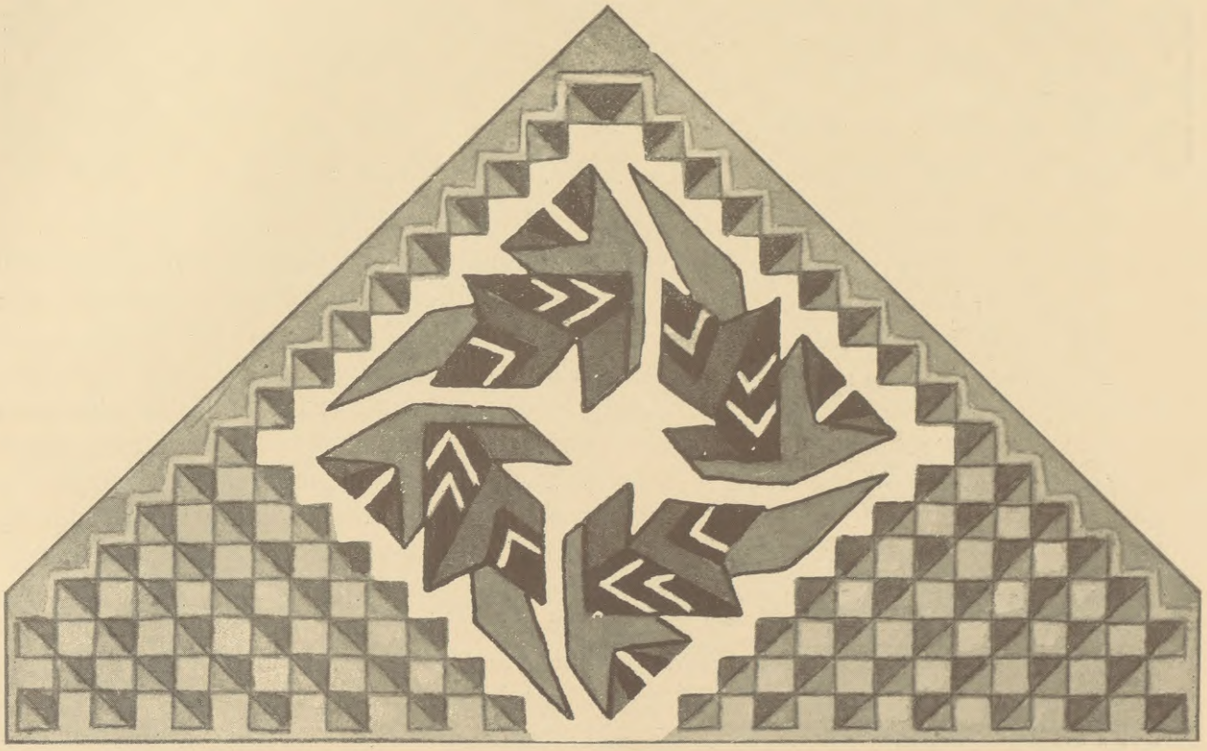

Dzintars

I

0308057927 17

Vija Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA
7C 7.224

sastinguma. Vienas lielākas formas laukumā ielaužas citi elementi, sadala, pārtrauc plankuma vienmuļās kontūras, tā vēl vairāk akcentēdami galvenās formas raksturīgās īpašības.

Tamdēļ droši var sacīt, ka pretstatījumu un pārtraukumu paņēmieni Madernieka kompozicijās ir galvenie metodiskie principi. Tie plaši lietāti ari krāsu valodā. Krāsai mākslinieks veltī sevišķu uzmanību, tiekdamies viņas kopojumos pēc skanīguma, dzidruma, gan maigāki klusinātos, gan spēcīgāki kāpinātos toņu akordos. Palaikam krāsu kompozicija balstās ūz divām valdošām pretstatu krāsām. Ar tām savukārt kombinēti līdzīgā kamertonī ieturētie pustoņi. Ja vien nav jāievēro techniski ierobežojumi, tad autors vienumēr dod priekšroku pretstatu krāsām. Bet ne ik reizes ir iespējams reprodukcijās izlietāt mākslinieka oriģinālkrāsas, ja četri zīmējumi reizē jāiespiež vienādās krāsās, kā to nereti prasa techniskie apstākļi. Madernieks sevišķi cienī aukstas krāsas, jo siltās, bieži lietātas, nogurdinot aci, kā ari ātri apnīkot. Vispārim krāsu pretstatījums viņam daudz tuvāks nekā krāsu harmonizācija. Kompozicijas galvenos tematos sastopami spilgti kontrastaini krāsu akordi, iekam blakus daļās tie atbalsojas pavājināti: tur lietātas līdzīgas krāsas, bet tikai dažādi klusinātā noskaņā.

Kā krāsu tā formu sastatījumā Madernieka kompozicijas ir saturigi bagātas, pilnskanīgas, krāšņas. Teicams piemērs sacītam: sienu, griestu rotājums ministŗu prezidenta pieņemamām, kabineta sēžu telpām ārlietu ministrijas namā. Bagātas izdomas vadīts meistars te sadala, pilda dažāda veida laukumus ar apbrīnojamu mākslas gaumi. Lūk, viena starp šīm telpām: griestu malās plata josla, kur lielos kvadrātu nodalījumos uzstaro zvaigznes, krustveidīgā, diagonālveidīgā salikumā. Te atmirdz dažāda veida ornāmentālas tīgūras, trīsstūŗi, skujiņu raksti rozā, violeta, zaļa, melna, balta, zelta, gan sudraba kontrāpunktiskā caurauadumā. Griestu vidusdaļa ieturēta maigākos toņos, sīkākā ornāmentācijā. Visumā šis plafons uzskatāms par autora īpatnējās mākslas meistardarbu Pa sienas vidu stiepjas plata josla ar līdzīgu motīvu, tikai citādi noskaņota. Ari šeit līdzīgi krāsu akordi, sidrabaino, violeto, zaļo, zelta toņu mirdzumā. Ne mazāk pievilcīgi izveidotas pārējās telpas. Sarkana, zaļa, zelta ritmiskos kopojumos sacerēts

RVLM - D

RAINA
ZELTA ZIRGS

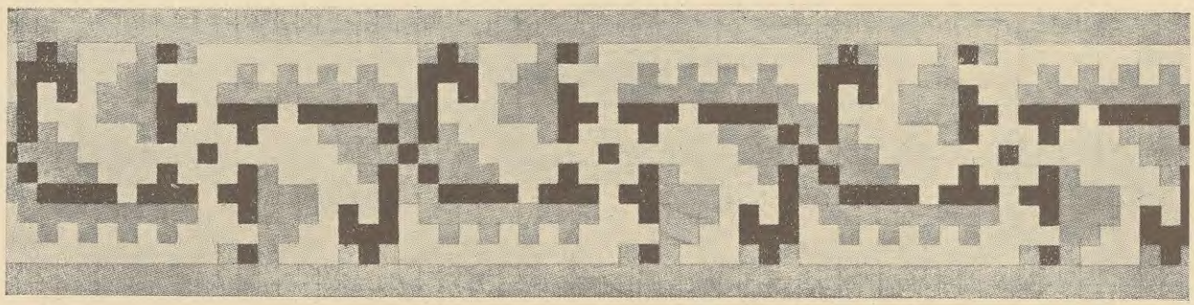

ministŗu prezidenta pieņemamais kabinets. Dzeltenā, oranžā, melnā, baltā — mazā sēžu zāle; zilzaļā, melnā, ar zeltu — mazais kabinets; brūni dzelteni sidrabotā kamertonī — uzgaidamā telpa. Nav iespējams īsos vārdos ietvert šo rotājumu īpatnējo krāšņumu, drosmes pilno dažādību; ari gaŗāks apraksts maz līdzētu: viss tas ir jāredz uz vietas.

Madernieka ornāmentā noteicošais pamats ir ģeometriska stila izjūta, formu abstrakts saistījums. Noteiktam matēmatiskam aprēķinam te sekmīgi piekļauta mūzikala ritma, kā ari loģiski izturēta kontrāpunkta likumība. Viss saistīts skanīgi stingrā orķestrācijā, novests līdz atsevišķo daļu konsekventai sistēmai. Te nav vietas neskaidrībai, vieglām improvizācijas nejaušībām. Katra kompozicija ir rūpīgu apsvērumu, dziļu pārdomu auglis. Ja kaut viens loceklītis šajā ornāmentālā architektonikā būs aplam novietots, cietīs viss veselais no nesaskaņas, būs traucēta vienība. Šāds matēmatiskas likumības gars raksturo Madernieka ornāmentālās kompozicijas. Var sacīt, ka viņās valda stila stingrība, pārskatāmība, neraugoties uz to, ka formu veidojumi nereti ir visai sarežģīti. Tomēr, visi šie atsevišķie stiegrojumi, zarojumi, lauzumi, pārtraukumi kalpo vienai nobrieduši veselai pamatdomai. Šopenhauers kādā vietā saka, ka architektūra esot sastingusi mūzika. Madernieka ornāments ir īpatnēja mūzika. Viņā valda savi kontrāpunkta likumi, galveno, gan blakus tematu pretstati, apvienojumi. Otrām kārtam — tāpat kā mūzika, Madernieka kompozicijas savā iekšējā saturā nav naturālistiski tulkojamas. Formu, krāsu abstraktā sakarība pauž savu „metafizisko" saturu, savas jūtu pilnās noskaņas. Tamdēļ, neraugoties uz savu matēmatiskumu, Madernieka darbi nav sausa schēma, bet dzīvs mākslas organisms. Šo abstrakto, tēlojamo saturu mēs nevaram ietērpt konkrētos nojēgumos, bet gan izjust, pārdzīvot viņa iekšējās mākslas valodas daiļumu, tāpat kā to darām mūziku klausoties, vērojot architektūru. Sis irreālais saturs pauž teiksmainas noskaņas: kā pasakainas aizjūŗas būtnes vijas ornāmenta laukumos atsevišķas formas. Tā ir savāda skaistuma pasaule, kuŗas apslēpto pūru celt dienas gaismā — ir šo rindiņu nolūks.

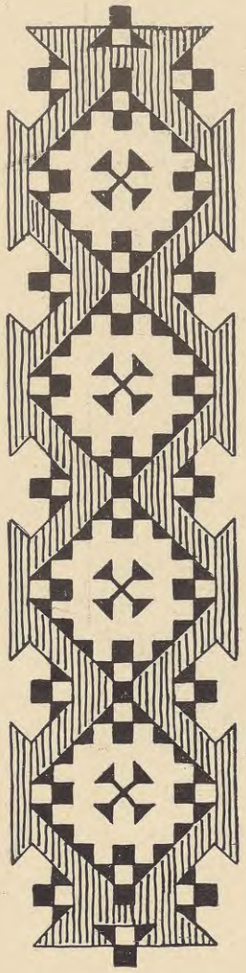

Līdz šim esam apskatījuši pašu mākslas darbu. Tagad teiksim dažus vārdus par darba veidošanu, daiļradīšanas procesu, balstīdamies uz mākslinieka izsacījumiem. Kur mākslinieks smeļ ierosinājumus saviem dar-

Pededzes upe
Ogles zīmējums

Valsts mākslas muzeja
īpašums

biem? Madernieka fantaziju, pēc viņa paša vārdiem, dažkārt ierosina dabas formas. Viņu valdzina lielu, noteiktu dabas formu, plankumu apveidi, kādus visizdevīgāki var izmantot ģeometriska ornāmenta sacerējumos. Ja viņš kaut ko dabā redz: vai nu tas būtu puslīdz bezveidīgs plankums griestos, vai akmeņi uz ielas, vai gaisā mākoņi — acij gluži neviļus izlobās kāda zināma forma. Madernieks tad bieži saskata dažādu figūru, dzīvnieku kustības, masku siluetes. Tā piem.: atrazdamies kādā klišeju darbnīcā viņš ierauga uz stikla paletes melnu asfalta plankumu, kur saskata Tolstojam līdzīgu profilu.

Jau no mazām dienām mākslinieku stipri ierosinājušas mākoņu formas. Viņš stundām raudzījies, kā mainīgie padebeši klīzdami veidojas, pieņemdami arvien jaunus, neredzētus formu masīvus. Šī gaisa kaleidoskopiskā drāma ir tik interesanta, ka acs nevar atdzerties. Tamdēļ saprotami Maderniekam agrākos gados izteiktie pārmetumi, ka viņš gaisā vien skatoties. Sevišķi tuvi viņam drūmi kustīgie mākoņu blāķi rudeņos. Tie viņu savilņo līdz pat ekstazei. Ļoti tuva autoram ari rudens daba ar savu krāsu bagātību, sevišķi saulainās rīta, gan pēcpusdienas stundās. Kā galvenā skaistuma paudēja, ierosinātāja jāmin līkumainā Pededzes upe ar saviem ozolu bagātiem, zaļumiem apaugušiem krastiem, puķu ziedu pārklātiem līčiem. Peizažas kopskata masas Madernieks prot mākslinieciski veikli vienkāršot, izvelkot ekstraktu — galvenās formas raksturīgos vilcienos. Viņu interesē dekorātivais skaistums dabā. Organiskās stādu un dzīvnieku formas mākslinieka fantazijā tiek pārveidotas, attālinātas no pirmavota. No neorganiskām dabas formām autoram tuvas sniega pārslas, ledus puķes, kristalli.

Visbiežāki mākslinieka fantazija darbojas neatkarīgi no tiešiem dabas iespaidiem, tīri ornāmentālu pieredzējumu valodā. Te milzīgs iespaids mūzikai kā ierosinātājai. Madernieks ir kaislīgs mūzikas cienītājs, pats spēlē klavieres, vijoli, nemitīgi improvizē, pat mēģinas kompozicijā. Koncertā dzirdot melodisku gājienu pretstatus, viņš tūdaļ redz ornāmentālu formu kompleksus, līniju ritmus, pat krāsu noskaņas. Mūzikas iespaidiem jāpieraksta galvenā nozīme viņa sacerējumu risinājumos. Mūzika viņa izjūtā, uztvērumā ir nešķiļami tuva ornāmentam. Ne velti mākslinieks studējis mūzikālo formu kompozicijas, ritma, kontrāpunkta principus Autora fantazijā ornāmentālo formu, līniju ritmi, pretstatījumi nereti sakrīt ar līdzīgiem mūzikā, lai gan izteiksmes līdzekļi dažādi. Viņš komponē savu ornāmentu te kā vieglu allegro, te kā spēcīgu forte, te kā nopietni drūmu grāve.

Mākslinieka vistuvākas ir Bacha mūzikālās celtnes. Tomēr jāsaka, ka viņu ne mazāk ierosina, paceļ darbam mūzikas visjaunākie darbi, kā ari katrs vērtīgs koncerts. Kā ornāmentā, tā mūzikā viņam patīk melodija, pretstati balsu vešanā, ritma dažādība, mažora skanigums.

Kā norit izdoma un kādos apstākļos vislabāki veicas darbs? Ornāmenta komponēšana vienmēr prasa no mākslinieka lielu koncentrēšanos. Nemitīgi jāiegrimst uzdevumā, jāpārdomā, jākalkulē, līdz sasniegti vēlamie rezultāti. Atsevišķo elementu sinteze nav mēchaniska kombinēšana, bet radošs darbs. Grūti nelietpratējam pat iedomāties cik pūļu prasa kāda lielāka, sarežģīta kompozicija, saka Madernieks. Te visur vajadzīga prēcīzitāte, nemitīga kontrole, nerunājot nemaz par iedvesmu, iztēles rotaļu, lielu laika tēriņu. Ja esi ielaidis kur kļūdu, kas traucē kopainu, sāc atkal darbu no gala. Man būtu daudz vieglāki uzgleznot vairākas ainavu studijas nekā paveikt vienu šādu kompoziciju. Ja to saka tik piedzīvojis meistars, tad viegli saprast, cik daudz pūļu, laika ieguldīts ikvienā ornāmenta lapā.

Darbam Madernieku visvairāk disponē klusa apkārtne, miers; tad domas koncentrētas, darbs labi veicas. Tiklīdz kādi traucējumi no ārpuses vai jāizkustas no mājām, diena zaudēta. Daļa darbu veikti izpildot noteiktu uzdevumu, kā: grafisku rotājumu, paklāja metu, mēbeļu zīmējumu, sienas gleznojumu. Tomēr daudz veikts ārpus konkrēta uzdevuma. Šāda brīvas iedvesmas darbība visrosīgāka vakaros, ari rītos. Tad rodas idejas, pirmuzmetumi. Rītos valda vairāk kritiska noskaņa, loģisks prāts, tad inspirācijas augļi tiek pārbaudīti, šur tur grozīti. Darbu sākot Madernieks iedomājas nākamo kompoziciju gluži elementāru, galvenos vilcienos, uzmet tā sakot skelētu. Te vēl nekas sīkāki nav konkrētizēts. Kad šis pamats fiksēts, tad tikai sāk meklēt atsevišķos elementus, mazākās daļas. Tā aizvien smalkāki nodalot, papildinot, atmetot, kompozicija dabū vēlamo ornāmentālo struktūru. Beigās izlobīts vajadzīgais, rupjais pirmmets pārvēršas gatavā, aci glastošā mākslas darbā. Tomēr pirmā, intuītivi uzmestā ideja, kaut gan pārveidota, papildināta, savā būtiskā uztvērumā paliek. Pirmā ideja mākslin. rodas spontāni. Tā aizvien labāka, svaigāka.

Madernieka mākslinieciskā darbībā ir jāatzīmē apbrīnojama neatlaidība, ar kādu viņš atdevis savas spējas vienam galvenam uzdevumam. Tikai nemitīgi dòmājot par iemīļotās nozares dažādām problēmām, koncentrējot savu garīgo enerģiju iecerēto uzdevumu atrisinājumam, ir iespējams sasniegt tādu noskaidrotu gatavību, kā to vērojam autora pēdējā posma sasniegumos. Madernieks nav novirzījies no reiz nospraustā mākslas ceļa. Bez trokšņaina skaļuma, bez uzpūtības viņš vienatnē ir sapņojis savus ornāmentālo sacerējumu tēlus, nemitīgi iekšēji augdams. Mākslinieka kautrība, atturība, kā ari viņa mākslas abstraktais raksturs ir par iemeslu tam, ka Madernieka sasniegumu nozīme mūsu vidū vēl tik maz saprasta, atzīta, novērtēta.

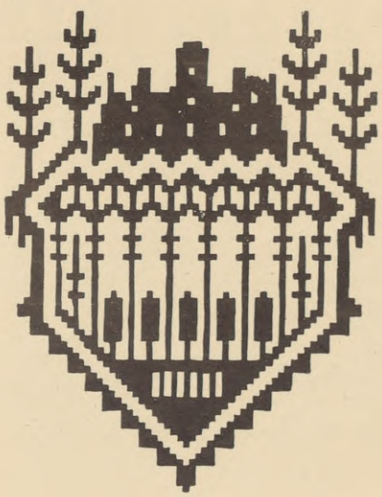

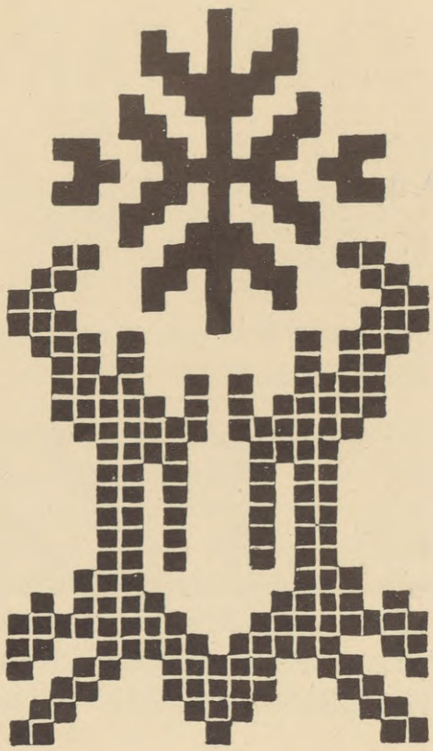

Tomēr šie sasniegumi gluži nemanot dziļi ieauguši mūsu mākslas dzīvē, tapuši par mūsu gara kultūras neatņemamu sastāvdaļu. Tamdēļ varam šajā sajēgumā runāt par „maderniecismu“ un Madernieka

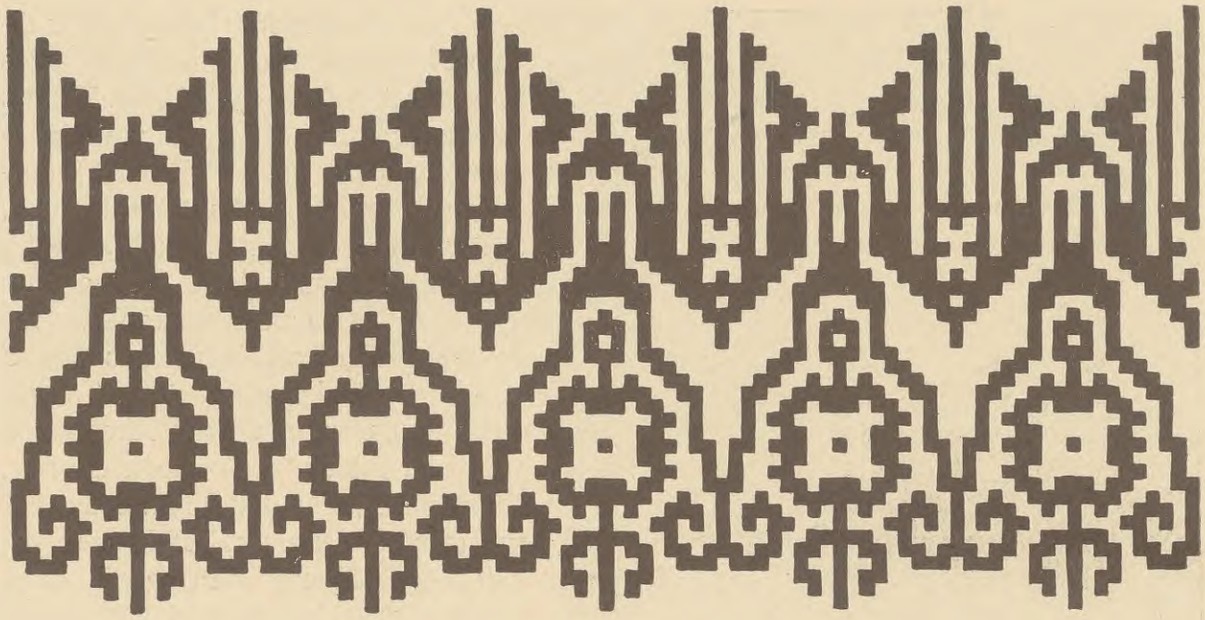

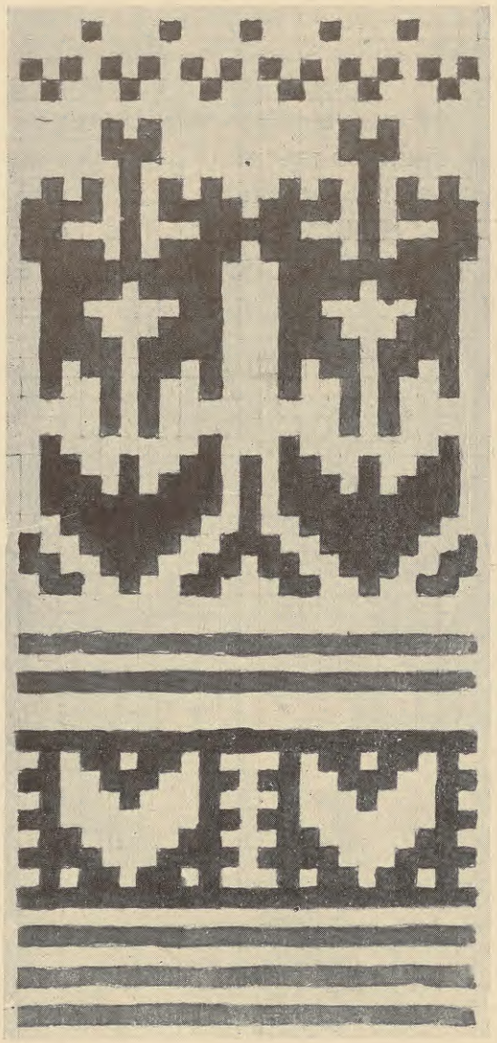

stilu mūsu lietiško mākslu laukā. Šim stilam radušies savi sekotāji un atdarinātāji. Viņš palicis savā ziņā par kopmantu, par formu kollektīvu valodu, aizmirstot avotu, no kā tas cēlies.

Kultūras sasniegumu vērtējumos nereti svariga loma piešķirama produktivitātes momentam. Radošs sasniegums ir kā centrs, no kuŗa uz periferiju strāvo aizvien jauni un jauni viļņi, turpinot un pārveidojot nodibinato tradiciju. Te rodas pieturas punkti tālākam darbam, jauniem meklējumiem. Madernieka raksti var lepoties ar šo īpašību. Mūsu mākslas īsajā attīstības gājumā viņi iezīmē stigu, kuŗu dzenot arvien gaŗāku top tas, pēc kā nemitīgi tiekušies un tiecas visi mūsu labākie mākslinieki, proti — savdabīgu formu tradicijas.

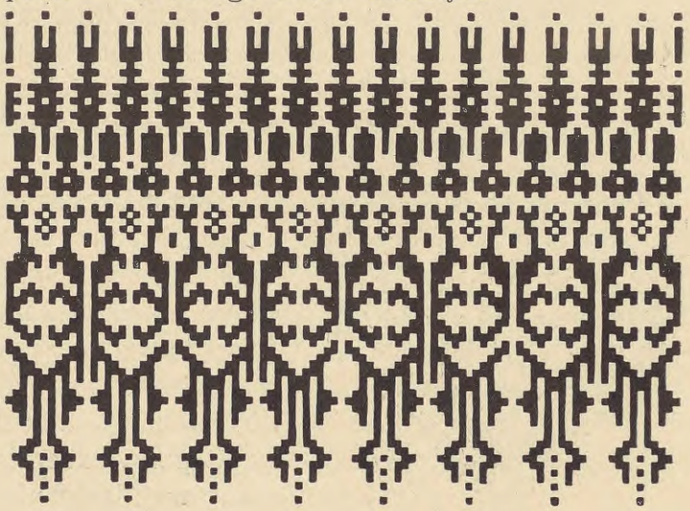

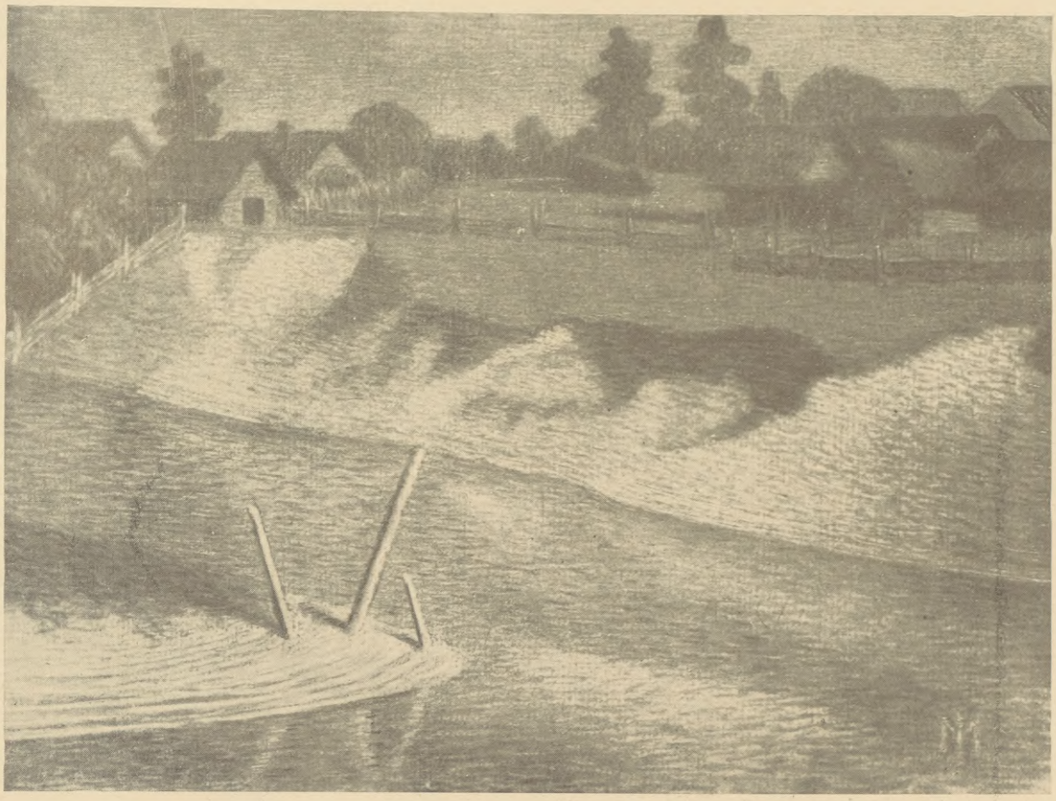

Latgales sādža Pededzes krastā Pastelis

„La Revue Moderne", Paris No. du 15 Novembre, 1928.

LATVIJAS DEKORĀTĪVĀ DAILE.

Ar politisko neatkarību Latvija, šķiet, atkal atradusi savu pirmbūtējo īpatnību. Šī īpatnība ir jau senāk kvēlojusi savuviet, bet mūsu acīs, no Vakareiropas viedokļa raugoties, tā šķita gulējusi Krievuzemes nesniedzamās tālēs.

Nu tik mēs paveŗam pirmo reiz skatu uz savdabīgām Baltijas valstīm, it sevišķi uz raženo Latviju, kur mākslas atradušas mājīgu mitekli senā Rīgā. Tur es iepazinos ar dižiem latvju makslas darbiem, no kuŗiem tie spožākie bij darināti skatuves ietērpam.

Tagad šīs rindiņas gribu veltīt latvju lietiškās mākslas meistaram, no sākta gala uzsveŗot, ka šis mākslinieks visos arodos labāki par citiem pratis izteikt latvju tautas dvēseles īpatno būtibu.

Šis meistars ir Jūlijs Madernieks. Pēdejā laikā viņa veidotāja prātu visvairāk valdzina paklāju meti, kur sevišķi spilgti izpaužas latvju gara modernie centieni. Te tūdaļ jāpiebilst, ka autora modernā faktūra nebūt nav pretrunā ar senās latvju mākslas tradicijām. Jo jau seno laiku rakstā sastopamas stilizetas ģeometriskas sadaras, kādas atrodamas Madernieka sacerējumos. Vajag redzēt, cik meistariski valdonīgi autors pārveido, kopo rozetes, zvaigznes, trīsstūŗus, kvadrātus, ieburdams savās kompozicijās varenu spožumu, īpatnēji izjustu kolorita krāšņumu.

Tīri ģeometriskus risinājumus, no dabas dzīlēm, no dzimtenes ārēm aizņemtas ainavu ieceres ar klusiem ūdeņiem, ar sniegainām eglēm mākslinieka radošais gars pratis ietērpt tik īpatnējā formu krāsu valodā, ka nevar vien nobrīnēties, kur tik cildeni, poēzijas pilni

meti radušies no ģeometriskas nabadzības, kur tāds gleznas dižums izvērpts no dabas dotās ikdienas. Viss sakopots spēka pilnā varenībā. Gan gleznas apdārzs vēl pieguļas matēmatiskai pareizībai, bet saturs sauc atmiņā piemirstas pasakas, rāda burvības pilnu lirisma kvēli. *C. de Cordis.*

NB. Tālāk seko biografiskas ziņas par mākslinieku, kā ari atzīmēts viņam no franču valdības piešķirtais titulis — „Officier d'Academie" ar ordeni. Tanī pat žurnālā 1930 g. 30. jūnija numurā ievietotas 6 reprodukcijas ar tekstu no Madernieka darbiem.

„Les artistes d'aujourd'hui" Paris, No. du 15 Octobre 1928.

Dekorātivā salonā es ilgi mieloju acis pie laimīgi darinātiem krāsu rakstiem, kuŗus tur izklājis Jūlijs Madernieks zem nosaukuma „Ornāmenti".

Šīs kompozicijas, zīmētas ar stingru noteiktību, ar lielu prasmi, ir to pašu brīd' savā saskaņā vijīgas, dzejiska gara apdvestas. Viņa iecere neticami ražīga, kas pat sausus, sīkus ģeometriskus veidolus pārvērš cildenos, negaidīti īpatnējos metos.

Viņa veiklā prasmē izpaužas sirsnīgs siltums, vērīga acs, jūtīga roka. Kā saista mūsu skatu meandru maigās līnijas viņa krāsu sacerējumos, ar kādu technikas maņu nodalīti pretstatos plankumu bari.

Jūlijs Madernieks, kas pazīstams ari kā ievērojams ainavnieks ar savdabīgu apdari, pēdējā laikā čakli nodevies paklāju metu izdomai. Visos viņā ražojumos jūtams spēcīgi pirmbūtnējs vēriens, redzami jauni cirtieni dekorātivā rakstā. Viņa darbu īstā īpatnība modina dziļu cieņu pret šo ražīgo, raženo mākslinieku. *Max Wolf.*

„Revue du Vrai et du Beau", Paris, No. du 10 Novembre 1928.

Jūlija Madernieka darbs apcerams kā ļoti valdzinošs, alga viena kādā dekorātīvā apdārzā mākslinieks iegriezies, lai gan nav noliedzams, ka lietiškās mākslas lauks ir viņa īstā valdaine. Šeit viņš pauž daždažādās raksta nozares tādas stila īpatnibas, tādu technisku meistaribu, ka viņa prasme šais novados top neapstrīdama, neapšaubāma.

Savos sacerējumos mākslinieks smeļas ierosmes latviskos rakstraugos, savas zemes, savas tautas varenos veidolos. Tos viņš brīnišķi izceļ, izklādams ģeometriskos plankumos, vai atkal īpatnēji stilizēdams dabu. Ražīgs, rosīgs, bagatas izdomas apveltīts, Jūlijs Madernieks savieno savās ainavās rituma vieglumu, saskaņas stingrumu ar krāsu dižumu, veidojas savā darbā kā viens no šī laikmeta redzamākiem dekorātivā raksta meistariem.

André Meller et Alphons Bregor.

Studentu Dzīve

akadēmiski-sabiedrisks laikraksts

DROZTALAS NO MADERNIEKA RAKSTIEM.

Ir tikai viena vienīga, liela māksla, ar savu mūžīgi verdošo, neizsmeļamo tieksmju centru: cilvēka jūtīgi dzīvo, radoši svabado, apskaidroto dvēseli.

Nekur laimības sajūta nav tik ilgstoša, tik pilnīga, kā tīrā mākslas baudā. Nekur cilvēks dzīves grūtos brīžos neatrod tik drošu, tik garīgi nomierinošu atbalstu, kā kavējoties pie mākslas darbu mūžīgajām vērtībām. Kas reiz visā pilnībā dzēris no šā dzīves augstākā, dievišķi varenā avota, tam dienas bez mākslas tuvuma būs pelēki nenozīmīgas, nožēlojami tukšas, nepanesamas.

Mīlēt mākslu: mīlēt īsto, cilvēcīgi kultūrālo dzīvi. Tikai tur, kur māksla sakūst vienā lielā, nedalāmā saskaņā ar dzīvi, dzimst klusā skaistuma jūsmā īstā laimība — jo atrasts gaišais ilgu ceļš uz dzīves pilnību.

Tikai mākslas augstākā būtībā šķīstītais, atdzimušais cilvēka gars ir spējīgs visā pilnībā pacelties līdz dvēseles dailei — ir spējīgs izjust, aptvert dievišķā tēla vareno spožumu.

Īsta mākslinieka radīšanas sekmes atkarīgas no apzinīgi iemantoto zināšanu, techniskās prasmes neapzinīgi svabadās plūsmas izmantošanas. Talanta neapzinīgais elements mākslā nav ne ar ko atvietojams. Tikai intuitivi vērsmainā radīšanas procesā dzimst cilvēces augstāko vērtību tēls — paliekoši mākslas darbi, kuŗu nemirstības slavu paudīs mūžības annaļu sirmā kokle paaudžu paaudzēm.

Vislielāko pārestību nodara architektūrai, ja viņa nokļūst neaicinātu diletantu rokās. Sliktu gleznu var viegli novākt pie malas. Nevērtīgu mūzikas gabalu drīz izslēdz no koncerta zāles. Vājam literāriskam darbam ar laiku

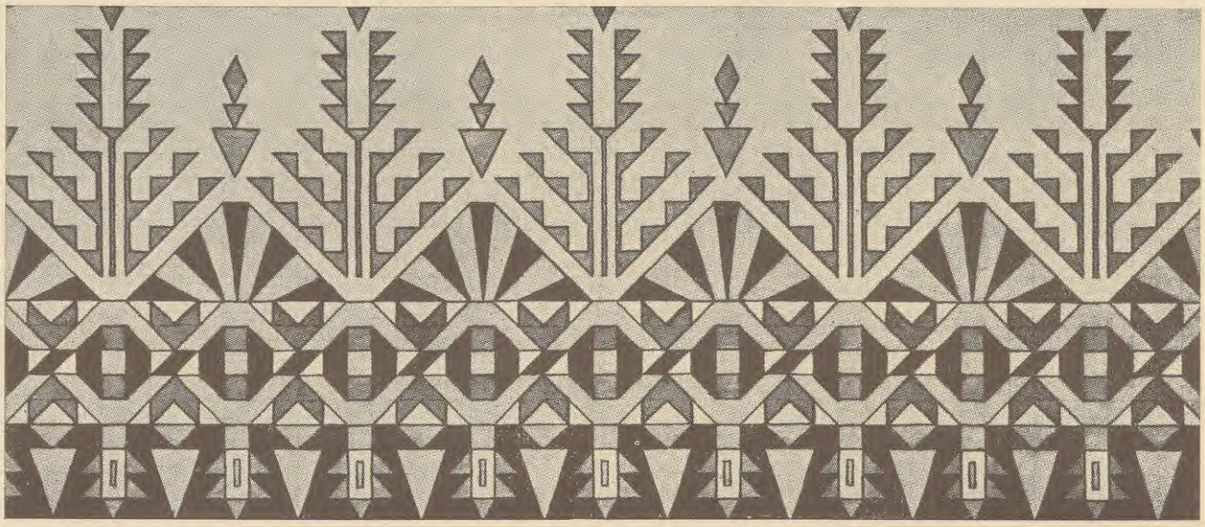

izsīkst lasītāju skaits. Bet mākslas ziņā sabojāta ēka, uzbāzdamās gaŗāmgājēju neaizsargātam skatam, spītē gadu simteņiem.

Bez kā dailes darbs nav daŗāms, bez kā mākslinieks pa murgiem maldās, tas ir: godīgu, gādīgu draugu galds, kas tur taisnu tiesu par tavu tīksmu, tavu tikumu, kas tavam darbam veŗ vārtus, lauž jaunu ceļu ar jaunu līksmu, jaunu likumu. Kā tad lai neapsveic sacensību izkliegsmi, ja bēdas nav par tiesnešu galda dižumu?

Džūrija lūk ir tā, kas sacensībām iedveš dzīvības dzirkstis. Līdz ar viņas tādu vai citādu izlasi ir jau pamatos izšķirts sacensības pozitīvs vai negātīvs iznākums. Kāda džūrija — tāda iesūtīto darbu vairākuma nokrāsa. Piedzīvojumi rāda, ka sacensības dalībnieku lielākai daļai galvenā interese ir — iegūt godalgu. Lai sasniegtu mērķi, makslinieki nereti spiesti piemēroties tiesnešu mākslinieciskās izpratnes līmenim. Tie, kas šādu piemērošanos tur zem pašcieņas, vienkārši nepiedalās. Tikai ticība, paļaušanās uz tiesnešu kompetentā sprieduma taisnīgumu, aizmirstot visas personīgo sakaru attiecības var sacensībai sniegt vēlamos panākumus. Ticība lietai rada sajūsmu, aizraušanos. Ticības sajūsmā mākslinieki radījuši brīnumus. Viss lielais, radoši mūžīgais pasaulē — ticības dvests. Džūrijas pienākumam jābūt objektīvi lietišķam, cilvēcīgi tīram — svētam. Ja šādu apstākļu nav, sacensības nīkuļo, izbeigdamās ikdienības, diletantisma krēslā. Vilšanās — tā ir parasto sacensību liktenība.

Plašākas izglītības, paškritikas trūkums mākslā nereti ir par iemeslu uzpūtībai, iedomībai. Visvairāk te apdraudēti iesācēji, ar stiprām karjērista tieksmēm, bet nav pasargāti arī apdāvinātie. Kur šī, auna ragiem, salmu asti dekorētā iedomības sērga uzkundzējas, tur meklēšanas ilgās tvīkstošā dvēseles dziesma vairs nav sadzirdama. Tur mākslas attīstībai uzmaukts neatvāžams sastinguma vāks.

Mainās rudeņi, pavasaŗi, mainās arī viņu katrreizējie vaibsti. Iet gads pēc gada, aizplūzdami mūžībā. Raisās pumpuri, plaukst lapas, nāk uzvaras gavilēs ziedonis. Briest augļi, dzeltē lapas, — krīt; kailos kokus sedz rudens sarma, — ziemas sniegs. — Mainās

garīgās atziņas mākslā, filosofijā, tiekdamās piepildīt sava laikmeta saturu. Zinātne, technika nemitīgi turpina savu straujo attīstības gaitu. Sportā rekords dzen rekordu. Nekas nestāv uz vietas. Paisums mainās ar bēgumu, pēc atplūdiem nāk uzplūdi. Tikai remdenā māksla nodrošinājusi sevi pret visām tādām ēvolūcijas pārmaiņām. Ta nekaist ne radīšanas vērsmainībā, ne atslābst darba ražigumā. Tikpat viduvēji remdena tā rudenī, kā pavasarī. Pustumsa kā pievakares krēsļains plīvuris stiepjas pār remdenās mākslas vienmuļo saturu. Saules mirdzošo gaismu — šo dzīves prieka nevīstošo simbolu te velti meklēt. Laipošana, piemērošanās pūļa salkanai garšai te rod auglīgu zemi. Kādā neiespējamā pretstatā šeit nokļūst dziļā atziņa, ka māksla ir degšana — augstākā sevis ziedošana garīgā laukā? Kur nav mākslas attīstības, tur ari nevar runat par degšanu, ziedošanos.

Remdena sabiedrība, remdena māksla, remdenas domas, remdenas jūtas, remdena dvēsele — kas tā par neizturami riebīgu trūdukambaŗa smaku!

Pats par sevi saprotams, ka remdena sabiedrība prasa ari tādu pat remdenu mākslu, nosodīdama, nogānīdama visu, kas pāri šai sastinguma robežai. Nekas tā neuztrauc mierīgo mituli, kā liela, radoša gara pārdrosme; nekas nesaceļ tik ļaunas asinis filistru psīchozē, kā patiesā sajusmā — ekstazē radīts jaundarbs mākslā. Kā novērst šo pavirši nejaudīgo izturēsanos pret mākslu, kā izvēdināt šās remdenības elku midzeņus? Nav jāaizmirst, ka māksla nav ar kailu roku paņemama. Viņa nekādos apstākļos pate pie mums nenāks, iekams mēs pie viņas pa priekšu neiesim. Māksla, kā jau smalkjūtīga, daudz piedzīvojusi mūžības gaitas augstākā mantiniece, liekas sevi ne ar vienkāršu uguni meklēt, bet prasa pēc drošsirdīgiem, kas gājuši caur garīgās šķīstīšanās svelmēm. Tikai tādiem, kas paši nāk, meklē, klauvē, pētī, viņa atklājas visā pilnībā, visā spožumā. Ir nepiedodami, ka cilvēki izturas tik pavirši, tik vienaldīgi pret to, kas viņiem varētu sniegt īstu dzīves prieku — augstāko laimību.

Remdenība, tāpat kā laipošana, piemērošanās plašā pūļa gaumei, pieskaitāma kaitīgākām parādībām mākslas laukā. Remdenībai par upuri krituši, nomaldījušies no īstā mākslas ceļa ne mazums mākslinieku. Jau bībelē sacīts: vai nu auksts vai karsts, bet

tikai ne remdens, jo tas tikšot izspļauts... Kur remdenība ieperinājusies, tur mākslas attīstībai, radīšanas priekam vārti slēgti.

Māksla nav ceļmalas zieds. Vēl vairāk: pat ceļmalas ziedu ne katrs ir spējīgs ieraudzīt, kur nu vēl izjust, baudīt viņam piemītošo daiļumu. Tamdēļ saprotami, ka iedziļināšanās mākslas darbu būtībā nav iegūstama tā, vienkārši, gaŗāmejot, spēlējoties, bet ir nopietnas izturības, gŗūtu pūliņu, vērīgas pētīšanas rezultāts. Jūtami panākumi šeit, starp citu, sasniedzami ar mākslas darbu neatlaidīgu savstarpēju salīdzināšanu.

Skatītājs, kas mākslu parasti mēro ar dabas vai literātūras olekti, nekad netiks pie mākslas īstās būtības.

Rakstnieku-dzējnieku kopdarbība ar gleznotajiem jau pienācīgi novērtēta mākslas vēsturē. Tautu garīgā pasaulē tā nesusi gaišus sasniegumus, nepārprotami paātrinājusi mākslas kultūras attīstību. Paveŗot franču mākslas vēstures spīdošās lappuses deviņpadsmitā gadusimtenī, sevišķi viņa otrā pusē, mēs redzam ieprecinošu ainu. Tur pamirdz tādi spīdekļi, kā Viktors Igō, Emils Zolā, Teofils Gotjē, Konstantins Guis, Eduards Manē, Gustavs Flobērs, Šarls Bodlērs, Klods Monē, Pols Renuārs, Van Gogs, Pols Sezanns, Onorē Domjē, Kurbē, Millē. Sīs zvaigžņāinās plejādes garīgie centieni ne vienreiz vien sastapušies kopējās domu izmaiņās, radošā darbā. Starp daudzo mākslas virzienu piekopējiem gan aizstāvjiem visinteresantākā bij trīsdesmit gadus ilgstoša cīņa par impresionisma nostiprināšanos. No rakstnieku puses tur ņēma sevišķi dzīvu dalību Bodlērs, kā jauna virziena aizstāvis, ideologs. Viņš aizrādīja, ka nav absolūta skaistuma ideāla, ka tas mainīgs, padots katra atsevišķa laikmeta varai. Zīmējums — cīņa starp mākslinieku un dabu, cīņa, kuŗā mākslinieks jo vieglāk uzvar, jo gaišāki tas izprot cīņas nolūkus. — Visa redzamā pasaule — ir tikai tēlu, simbolu noliktava, barība, kuŗu mākslinieka pārdzīvotā izjauda pārveido. — Apbrīnodams japāņu izstādi Parīzē 1860. gadā, Bodlērs to cildināja sevišķi izjustos vārdos. Kā zināms, 1863. gadā salonā atraidīja Manē gleznu „Brokasts zālē", 1865. g. nepieņēma viņa „Olimpiju", 1866. g. atraidīja vēl divus autora darbus. Te Emīls Zolā uzstājās kā enerģisks aizstāvis gan presē, gan disputos. Viņa pamatdoma bij: „Pūlis redz tikai kailo sižetu, bet es prasu, lai gleznotājs sniedz pats sevi, savu sirdi, dvēseli, lai parāda savu individuālitāti. Māksliniekam jātēlo dzīve arpus formulām, „no sevis". Tanī laikā neparasti uztraucošs, briesmīgs manifests! Tālāk Zolā runā par sadarbību ar visu gadusim-

Ziemas vakars — Studija eļļā

teni, lai veicinātu svarīgu lietu — dabas iekaļošanu. Nevienam gan nebij lielāks prieks par uzvaru kā Emīlam Zolā, kad viņš 1896. gadā Parīzē redzēja impresionistu gleznu izstādi visā spožumā. Kā skaistu kopdarbības dokumentu atstājis kultūras pasaulei Eduards Manē — Emīla Zolā portreta gleznu, kuŗa uzskatāma par šīs nozares spīdošāko mākslas darbu sešdesmitos gados. — Arī mūsu zemē novērojami zināmi pieskāršanās punkti rakstnieku-gleznotāju kopdarbībā, kas visai apsveicami.

Tur, dārza stūrī, pie mājas žoga, kur liegais dienvidu vējš saulgozī rotajās — tur, kuplo ceriņziedu reibonī pavasaris svin savas ziedoņa uzvaras klusos gaviļu svētkus.

Kaut ari tavs vienīgais pavasaris, ai jauneklīgais cilvēka bērns, varetu godam sacensties dvēseles daiļumā, dvēseles cēlumā ar šo vilinoši brīnišķīgo radības izlasi, — šo ceriņziedu burvīgumu, šo mūžīgās jaunības veidolu veidolu.

Runāt par latviski īpatnēju celtniecības mākslu nozīmē tikdaudz, kā runāt par kaut ko mums vēl svešu, neesošu, neskatoties uz to, ka pirmskaŗa laikā Rīgā drudžaini cēla jaunbūves, rosīgi darbojās latviešu architekti. Tas bij celtniecībai kā mākslas nozarei

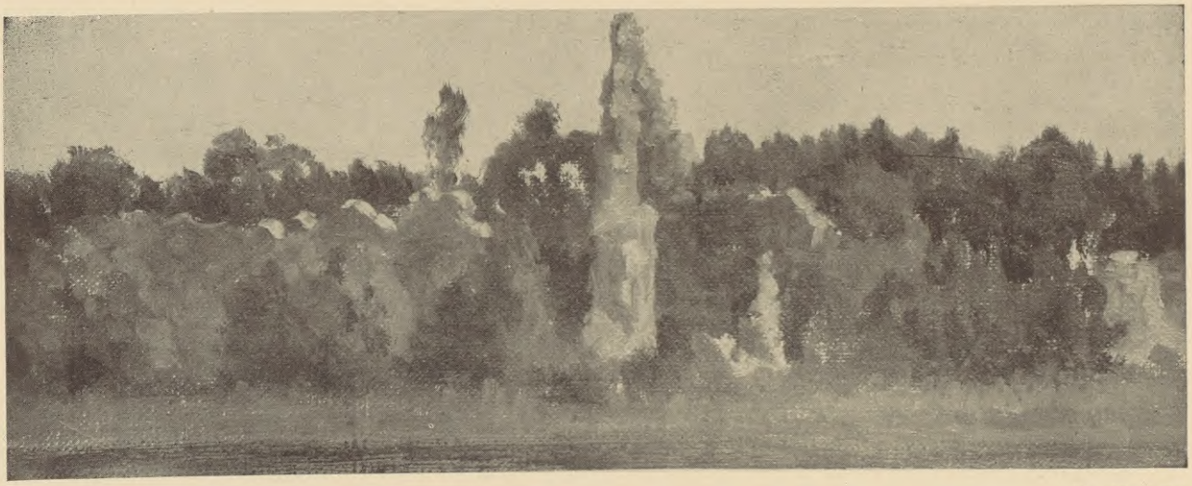

Drupas — Studija eļļā

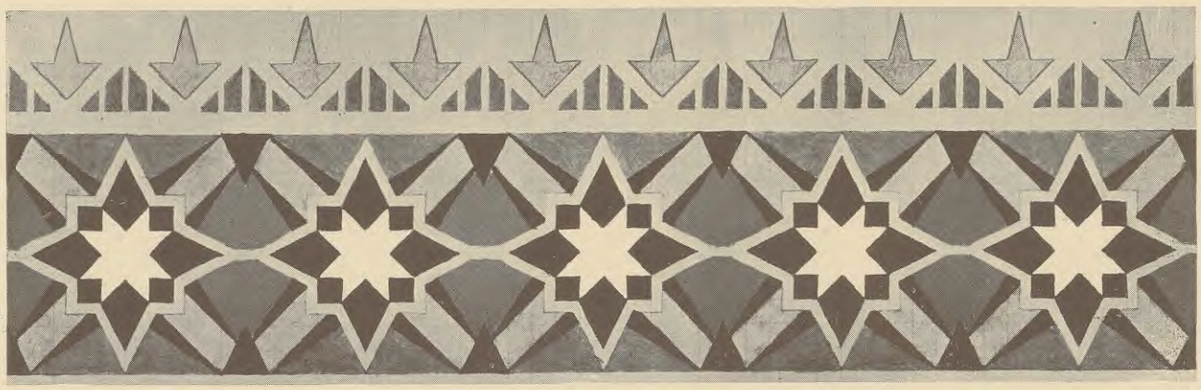

nožēlojams maldu laikmets. Mūsu būvniecības „mākslu" ietekmēja, pārvaldīja vācu žurnāli. Tie bij visas celtniecības alfa, ōmega, tāpat kā skrodeŗiem, šuvējām modes žurnali. Namu fasādes pārsātināja ar dažādiem ornāmentiem, sīkumiem, kam nebij nekā kopēja ar mājas pamata formām — konstrukciju. Ja kādam vācu būvniecības profesoram iepatikās mājas logu augšējās rūtis sadalīt mazos kvadrātiņos, tad ari mūsu celtnieki steidzās to akli pakaļdarīt, nemaz neapdomājot, ka logu augšējās daļas gaisma dzīvoklī visnepiecie-šamākā, ieplūdinādama tanī patīkami mājīgu sajūtu. Ja Berlīnes vai Vīnes architekti sadalīja mājas jumtus izmocīti lauztās, stūŗaini stāvās formās, tad arī mūsmāju speciālisti to tūdaļ piesavinājās, pieņemdami to par tīru zeltu. Ja vācieši fasādu augšas stāviem centās piešķirt koka konstrukcijas — statņu būvju izskatu, tad arī mūsu celtniecība nekavējās ar pakaļķēmošanos. Mēs līdz apnikai pazīstam Rīgas lielbūves, kuŗu jumta lodziņiem bez žēlastības jābūt vācu žurnālos noskatītā acu līnijas formā. Šo formu tad celtnieki bez liekas apdomāšanās, bez kādas loģikas kopēdami pielieto visādām būvēm, nemaz neskatoties, vai tā saskan ar fasādes pārējo stilu, vai nē. Ir daudz tādu gadījumu, kur visas fasādes formas ieturētas taisnās, lauztās līnijās, bet jumta lodziņš, kā nelūgts kolōnists, rēgojas minētā acu līnijas formā. Ar līdzīga satura piemēriem varētu sarakstīt veselu grāmatu. Tādā stila izpratnes trūkumā, juceklī ieraudzīja dienas gaismu mūsu daudzās jaunbūves pēdējos pirmskaŗa gados. Mūsu celtniekiem nebij vajadzīga ilga domāšana, nedz veltīga galvas lauzīšana. To visu izdarīja vācu kollēgas gan Berlīnē, gan Vīnē. Viss tas, ko darija bez idejiski vadošiem principiem, bez māksliniecisķas atziņas, nebij nekas vairāk kā akla grābstīšanās pa tumsu. Lielais pasaules kaŗš pārtrauca šo traģikomēdiju, lai gan tā par nožēlošanu jau tuvojās sava piektā cēliena beigām.

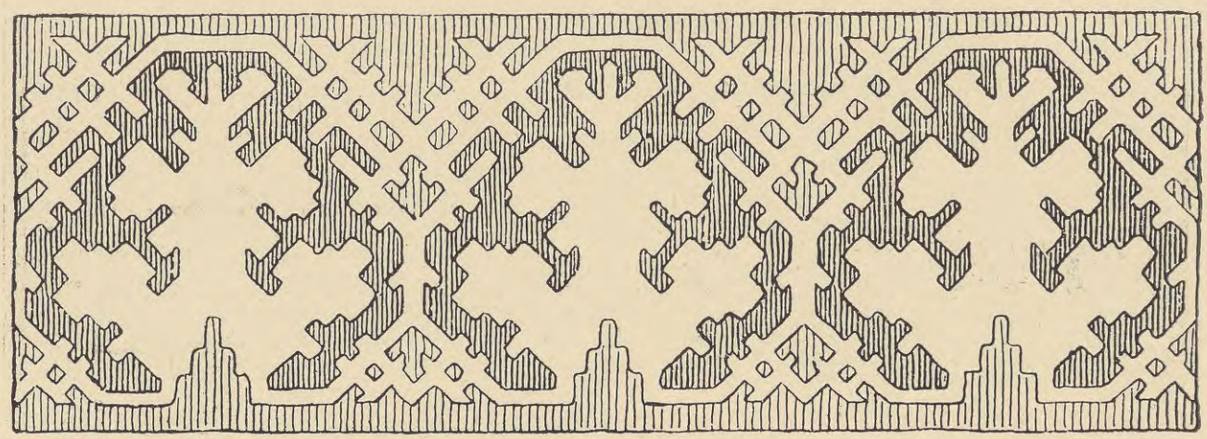

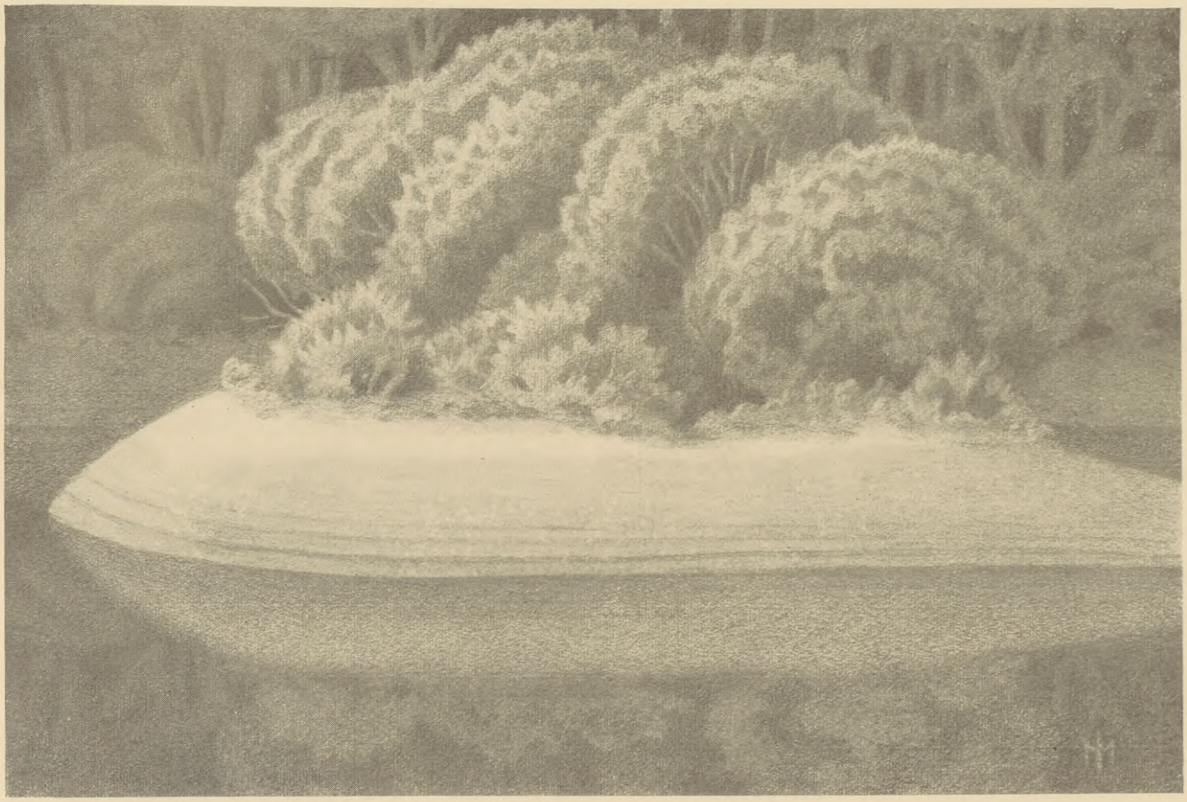

Saliņa Pededzē, zīmējums oglē — Valsts mākslas muzeja īpašums

Celtniecības stilu, — īpatnību, nevar pielipināt nedz piesavināties, mēchaniski kopējot, kompilējot citu ieguvumus, kas pie tam ir vēl apšaubāma labuma. Tam visam organiski jāizaug no materiāla, apkārtnes, ēkas pamata formām, skelēta konstrukcijas, kā arī no mākslinieka-celtnieka pārdzīvotās izjūtas — garīgās atziņas. Mūsu nacionālo īpatnību celtniecībā nevar atvest no ārzemēm — tā jāmeklē mūsu pašu sētā.

„Viena ada, otra vērpa, trešā raksta zīdautiņ', Dod, māmiņa, to meitiņu, kuŗa raksta zīdautiņ', Ja nedosi tās meitiņas, es nomiršu žēlabās..." Tā dziedāja mūsu senči, tā dzied vēl tagad mūsu vispāri pazīstamo, iemīļoto tautas dziesmu, dzied — nemaz tālāk nedomājot par viņas dziļi nozīmīgo saturu. Šeit stingri, noteikti, kaut arī neapzinīgi cildināta māksla, kuŗas tiešie jēdzieni mūsu senčiem tolaik vēl nebij noskaidrojušies, nebij pazīstami zem mūslaiku pieņemtā vārda: māksla.

Tā tad zīdautiņa rakstītājai, kā dailes kultivētājai, vērpēju, adītāju vidū dota priekšroka, lai gan arī adītājai bij savi nopelni daili darinot, kā mēs to tagad noteikti zinām. Puiša cenšanās iegūt sev patīkamu līgaviņu, zīdautiņa rakstītāju, tolaik uzskatita par goda lietu — ideālu, kādu sasniegt ne visiem laimējas.

Toslaikus, kad radās mūsu tautas pirmbūtnējā māksla, nebij šim nolūkam ne sevišķu skolu, ne skolotāju, bet minētā mākslas nozare attīstījās elementāri svabadi, dabīgi primitīvā ceļā. Tagad šie daiļie sasniegumi jau pienācīgi novērtēti, atzīti. Mēs viņu saturu varam netraucēti apbrīnot senlietu krātuvēs, muzejos. Tur mākslas ziņā daudz ierosinoši uzmudinoša, pamācoša. Tagad visiem pieietami, redzami šie sarkani, zaļi, dzelteni izmargotie formu, līniju kopojumi. Mūsu jaunajai mākslinieku saimei atveŗas šeit neatsveŗama materiālu bagātība, kur pētīt senču mākslas parašu pirmavotus, lai uz viņu pama-

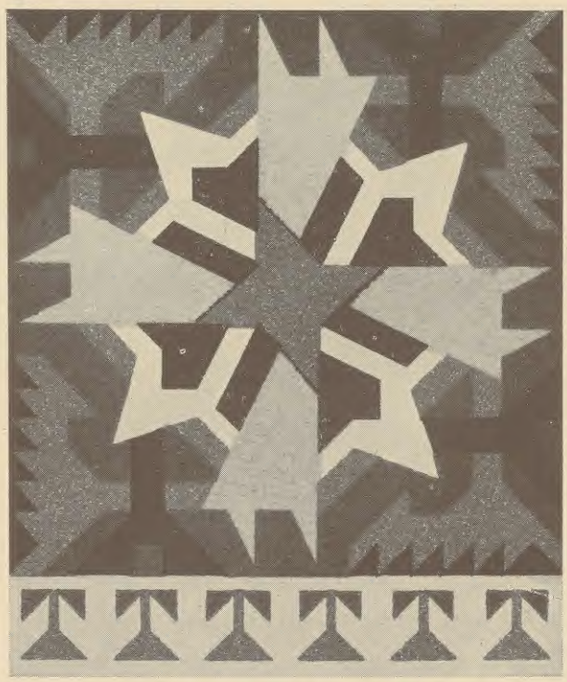

tiem radītu jaunus, laikmeta garu tēlojošus mākslas darbus.

Ļoti maldās tie, kas domā, ka verdziski atkārtojot etnografiskos rakstus, viss jau sasniegts, veicināta lietiškās mākslas attīstība. Tā kopēdami vien līdz apnikai, bez radoša gara līdzdalības, varam iekļūt nožēlojamā stāvoklī, ko lēti iztulkot par mūsu radošo spēju izsīkšanu — nabadzību. Vecie raksti noderīgi vienīgi kā izejas pamats, materiāls — ierosinājums jaunradīšanai, bet ne vairāk. Ja šī atziņa būs skaidra, pārliecinoša, tad arī jaunradīšanai šķēršļu ceļā vairs nebūs.

Katram laikmetam mākslā ir sava formu izpratne, sava īpatnēja, laikmetiska izteiksme. Ja tas tā nebūtu, tad arī mākslas vairs nebūtu. Māksla vienmēr ir dzīva, degoša, aug, veidojas, pateicoties cilvēka nemitīgām tieksmēm atspoguļot kaut daļiņu no tā, ko mūžība par mūžību liek sajust, izteikt dvēselei.

Mākslas mērķis nav — mēchaniski atdarināt, kopēt dabu. Parastās gleznu izstādes diemžēl vēl arvien pārpildītas ar tādām nenozīmīgām bezgīmja kopijām. Arī studijas labākā nozīmē uzskatāmas ne jau kā galīgs rezultāts, bet tikai kā nepieciešams līdzeklis, atsevišķu dabas daļu viela radošam darbam, patstāvīgam sacerējumam.

Māksla ir dzīve augstākā vērienā. Ar to vēl nav teikts, ka dzīves patiesība jau par sevi būtu mākslas patiesība, dzīves skaistums — mākslas skaistums. Tikai nedaudziem mākslinieciem šeit izdodas sasniegt vienojoši izlīdzinošu garīgās kopības saskaņu, — sintezi.

Pūlis mielojas pie mazo, viduvējo mākslinieku nenozīmīgiem darinājumiem, cildinādams viņu apgriezto spārnu pelēko nespēku.

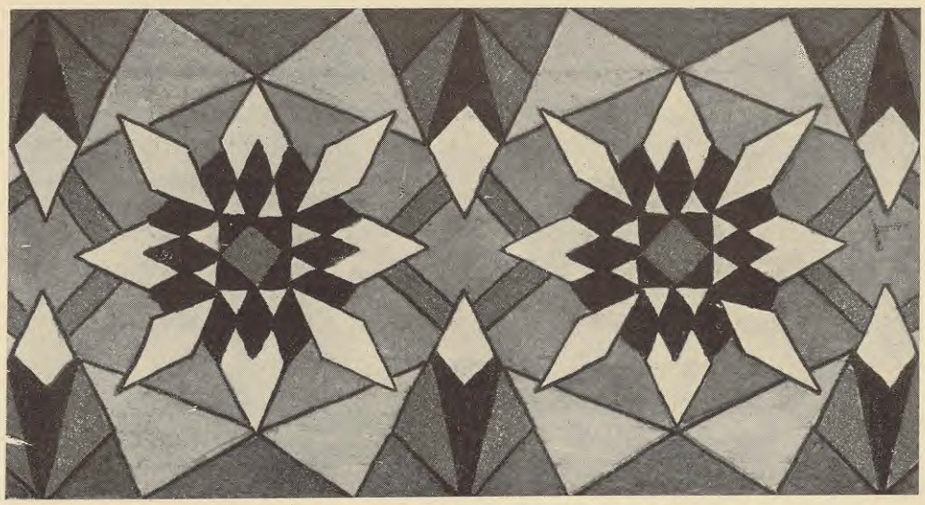

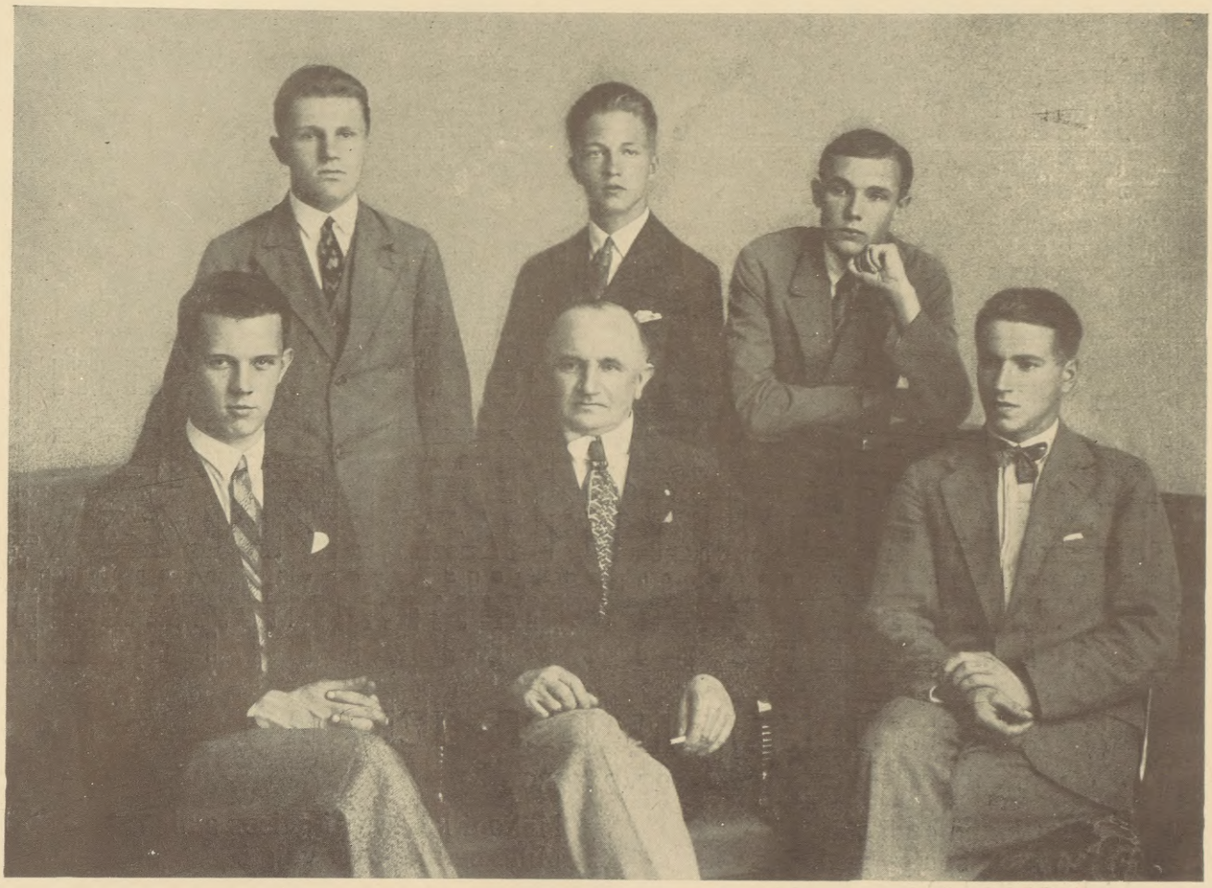

J. Madernieka pēdējā laika audzēkņi-palīgi.

Viss radoši varenais, paliekoši aizraujošais mākslā ir nācis pasaulē ne citādi kā ar sīvi izkaŗotām, nemitigām cīņām. Mūžigā tapšanas, pašnoteikšanās, pārveidošanās procesā — dziņā pēc iekšējas patiesības, visaptveŗošas sintezes, norisinās radoša gara uzvaras gājiens mākslā. Šī cīņās gūtā uzvara — gan vērsmaini liesmojoša, kā rīta saule pāri vētras brāzmai, gan klusi mierīga, kā smaržojoša ziedu vēsma, slēpj sevī dziļu dvēseles mistēriju, kuŗas drudžainā reibonī jūtama dievības tuvuma dvesma.

Katrs jauns laikmets mākslā ir liels savā radīšanas degpunktā. Radīšana ir cilvēces spēju košākais, cildenākais vērības akts pret visu nojaušami jaunu, nebijušu. Rada tikai tas, kam apnicis veco parašu izdzīvotais slogs, kas svabadi spēj aptvert, izjust laikmeta reālās būtības augstāko atziņu saturu.

Mākslas vara ir visaptveŗoša: viņa svabadi valda pār cilvēces garīgo pasauli. Ne pavēles, spaidi, varmācība, bet plašākā patvaļa, neatkarība ir rakstīta viņas augstsirdības vairogā. Ar savām vaļībām tā ir liela, varena — spēj locīt cilvēku prātus, jūtas, aiz robežu margām, pret aizspriedumu aizkorēm. Troņi irst, valstis sabrūk, tautas iet bojā, bet mākslas vara pastāv, jo viņai ir mūžības atslēgas. Kā saule debesu dzīlēs, ap kuŗu griežas, gozējas viss pārējais gaismasgalms, tā māksla valdzina, silda redzīgās acis, dzirdīgās ausis, domājošos prātus — cilvēces izsalkušo dvēseli viņas dziļāko jūtu plūdumā.

Literatūra

JŪLIJAM MADERNIEKAM

27-2-1930

Kas tur kalna galā stāv?
Kakla saitē spulgs un kvēls
Lielmogula briljants blāv,
Pats kā maharadža cēls.
Nenāk viņš no Radžputānas,
Nav tam kamieļkaravānas,
Kur deg zelts, ņirb austrumdrānas —
Tas ir gulbeniešu dēls,
Jūlijs saucas Madernieks,
Zīmēt gleznot viņa prieks,
Vai nu rīts vai vakars vēls.
Latvju egles viņu glauž,
Skuju rakstus šalcot auž,
Kārs viņš iegrimst latvju dabā,
Meklē, pētī, ko tā glabā:
Mākoņi kā draugi gaisos staigā,
Mīļie bērzi glāsta vaigā.

*

Kad viņš noliek sareni ar tušu,
Raksta kritikas ar drošu spalvu,
Mākslas ērmus skalda pušu,
Māca atšķirt sudrabu un alvu,
Māca godāt gara balvu.
Vakaros pār viņa galvu
Skaņu pali viz un šalc,
Mūzika ir viņa dzīļu galds:
Varens Bēthovens un Mocarts salds,
Un kad sudrabot sāk Lohengrīns,
Biķerī mirdz Svētā Grāla vīns.

Jubilārs,
Suminam mēs gada cēlo cīparu,
Laimu lai auž gaišu dzīves dzīparu.
Redzam mēs, Tu esi jauns kā senāk,
Tavam garam snauda nenāk —
Sirdī juzdams mūža nsijā dsesmi Tu,
Smaidot pacel plecos sesto desmitu.

Jānis Sudrabkalns
Oliveretto.

J. Maderniekš

Rakšti

Svečīšīšīcs, svečīn ārīcnn,
Knnā īu bīšī nīnnākusī.
Mnnz mnnnā pūrīṇnā
Dnrbnnārīcnnns ārnrīšumn.

18.XI
1918

TĒVUZEMEI
LNK

SARGI
LATVIJU!

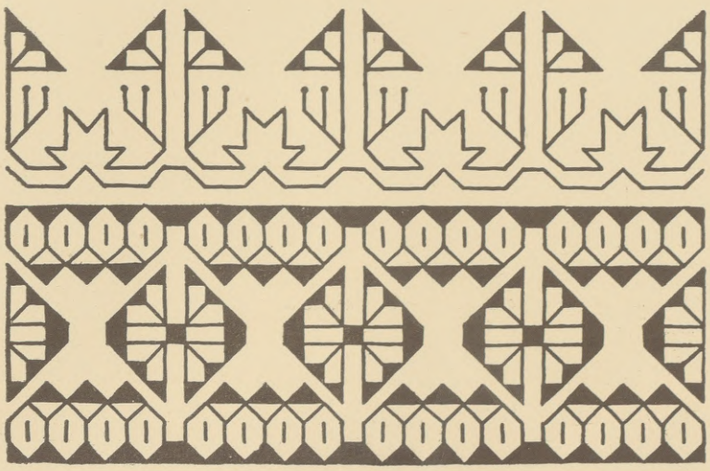

Ne vienkarśs mirstigs zinat, izdi=binat var to milzu plaśumu, kur=dvesele var klejot, laisties sva=badi. Tur tikai makslai vara, speks. Lai viņa lielo miklu min, lai vardos sauc, lai skaņās lej lai formās terpj it visu to, kas kratuvēs aiz burvju joslas slepts, aiz tumśa labirinta sienam verpts.

Runat, ka makslas pabalstiśana iespejama tikai pec materialā stavokļa nodrośinaśanas, no=zimē maskot atziśanos par makslas nevajadzibu. Daudz pilsoņi tikuśi pie turibas par makslu vairs nedomā.

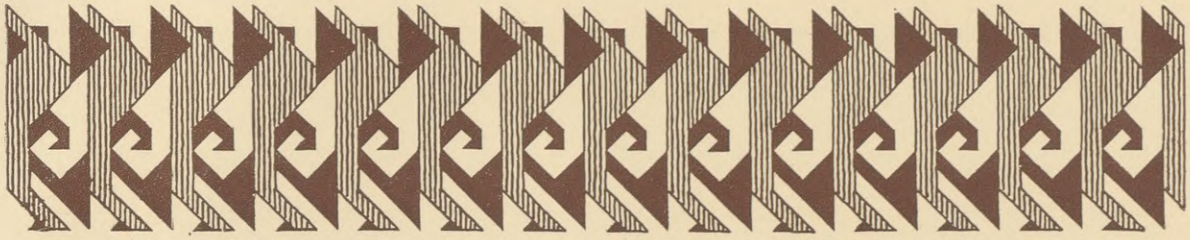

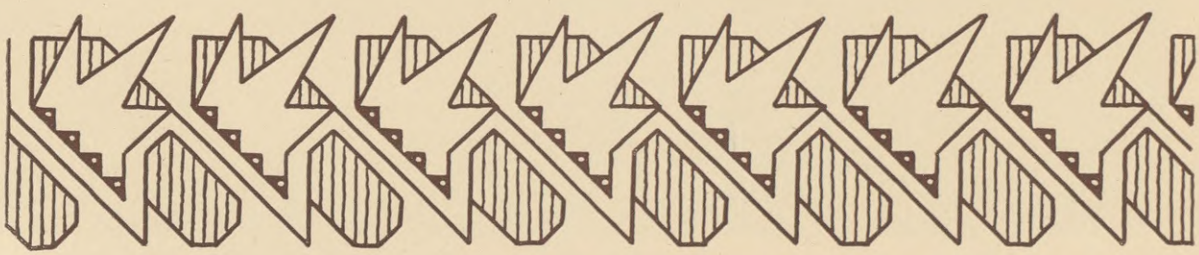

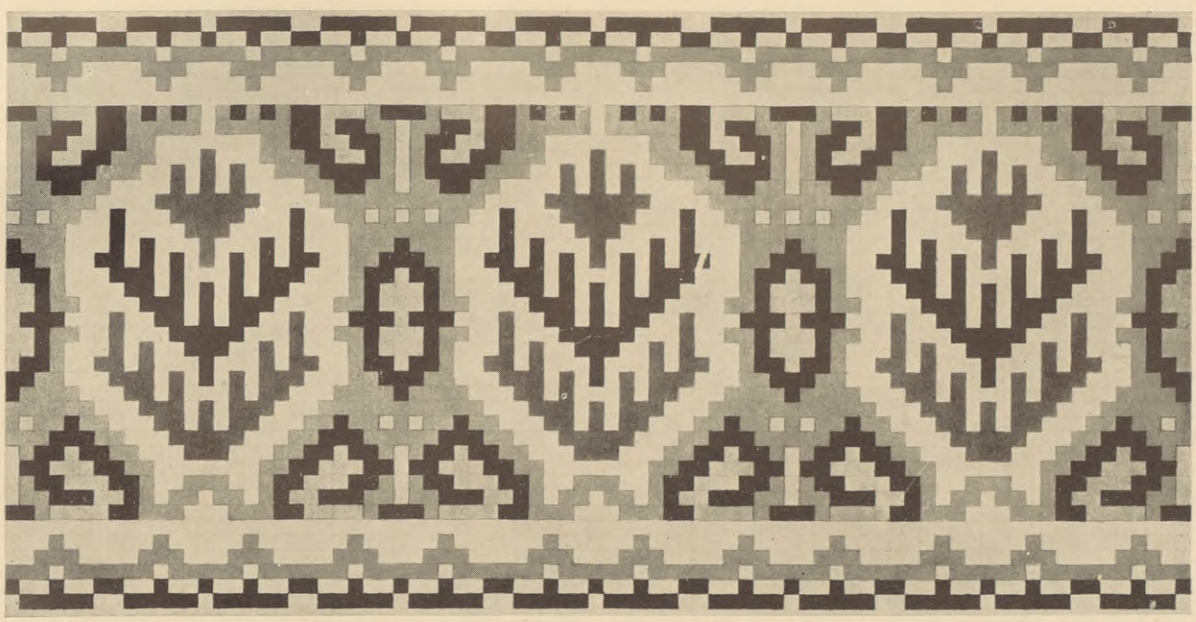

Galoija

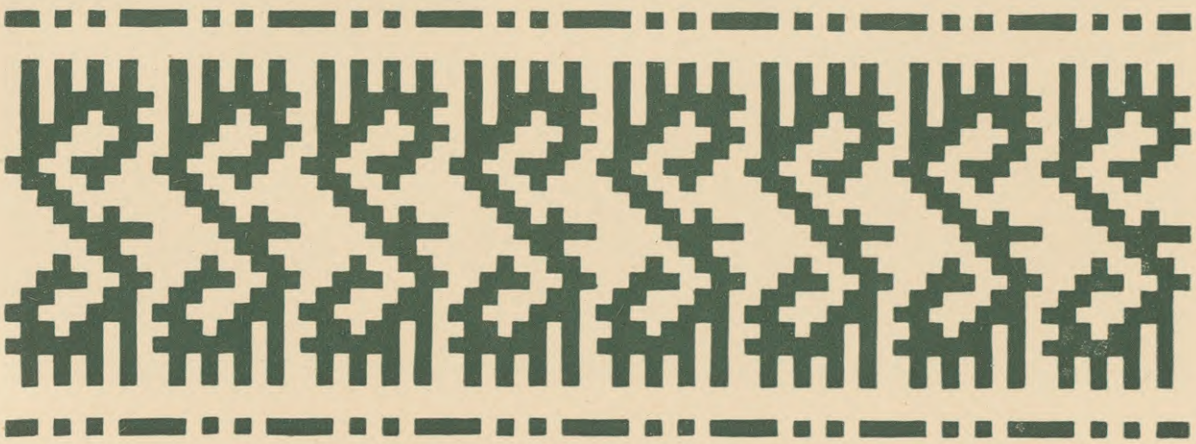

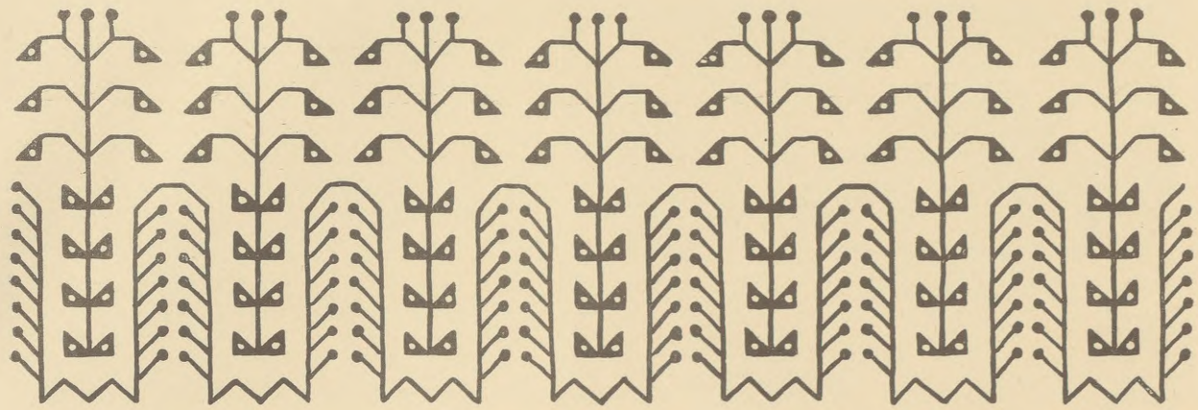

Zad sekmes gaidīt
varam
Ja darbu daram

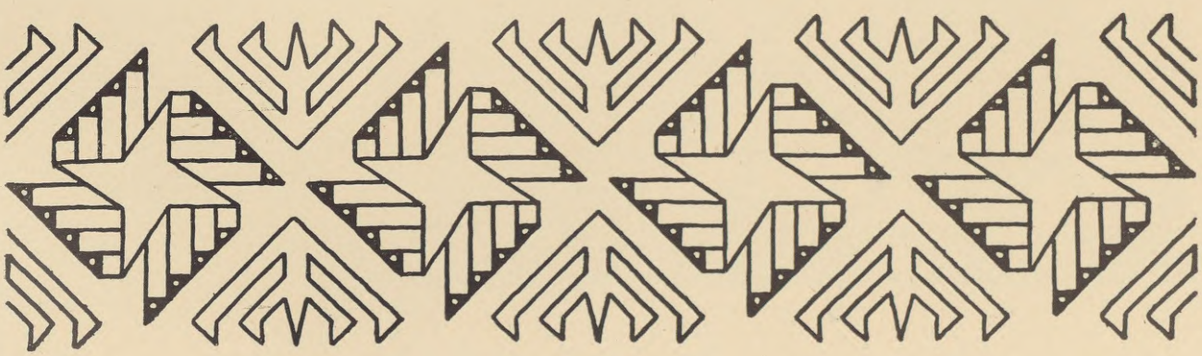

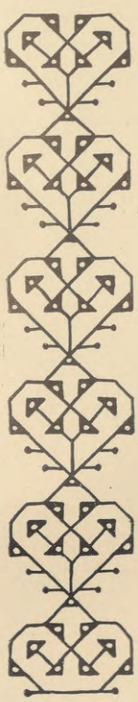

MŪZIKA

LATVIJAS SKANRAŽU KOPAS MENEŠRAKSTS

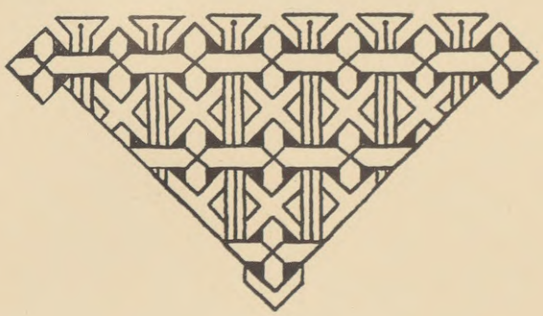

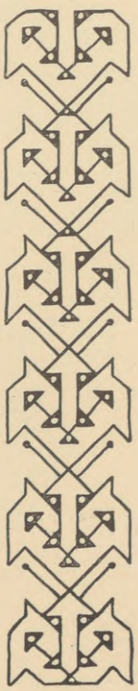

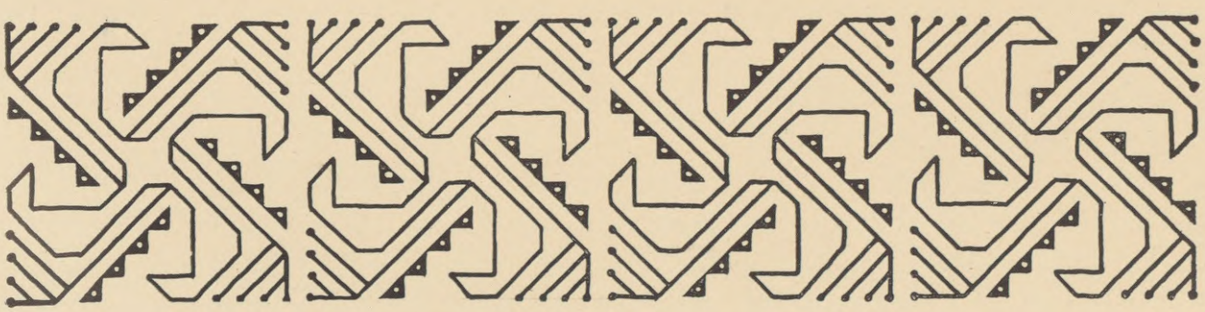

Reina m.

Emil Jarsin
Valse mélancolique
pour petit orchestre
Réduction
a deux mains
par L. Vital

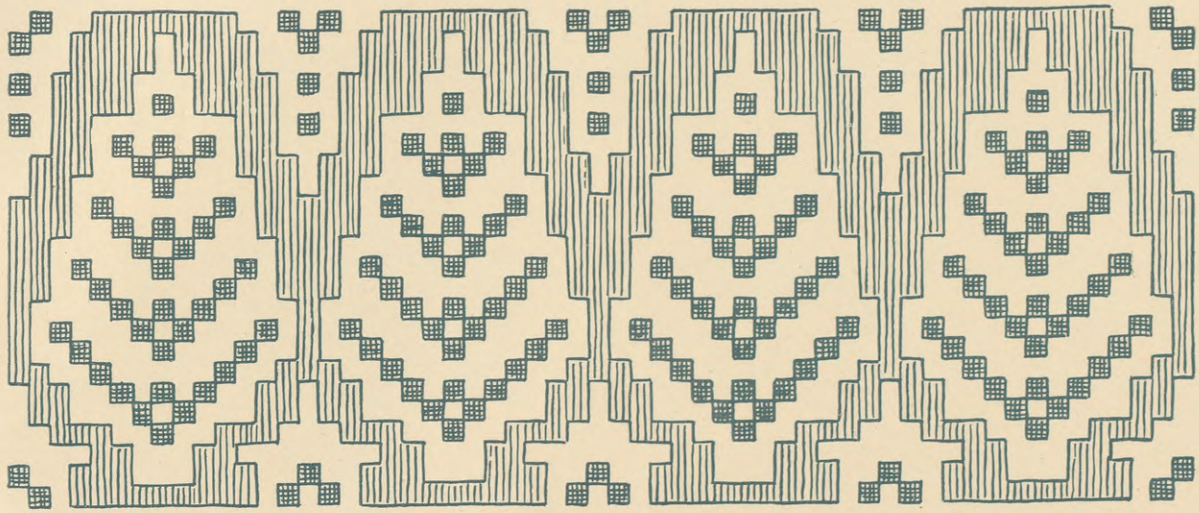

LATVIJAS
Skaņagāju Kora

CILVĒKA DVĒSELE UN CENTRĀLĀ NERVU SISTĒMA

PROF. P. ŠMIDTA ZATVAU
MITOLOGIJA

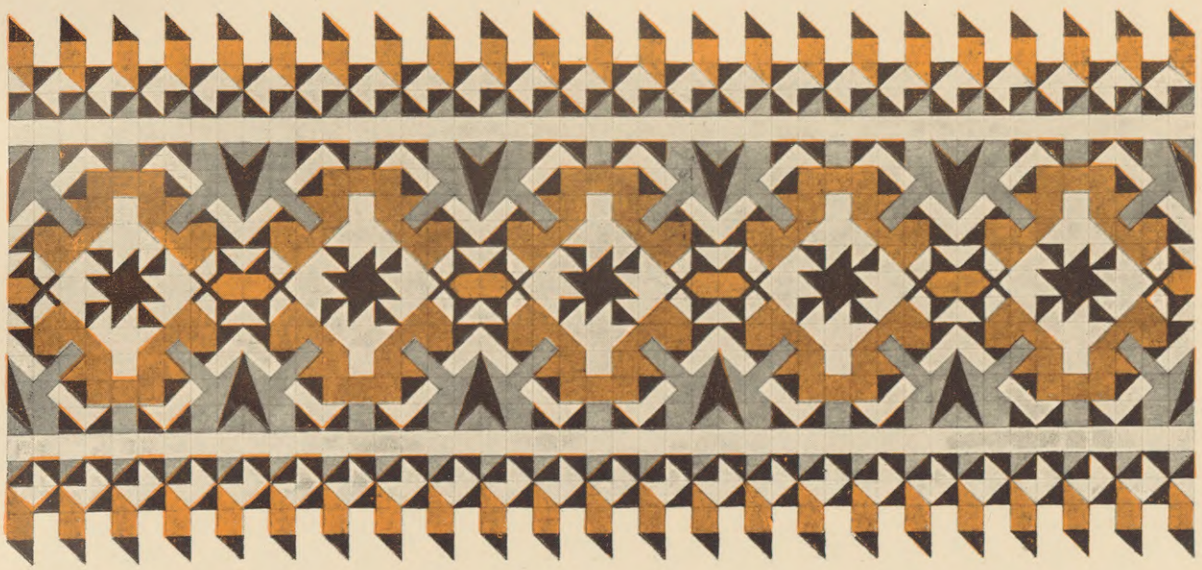

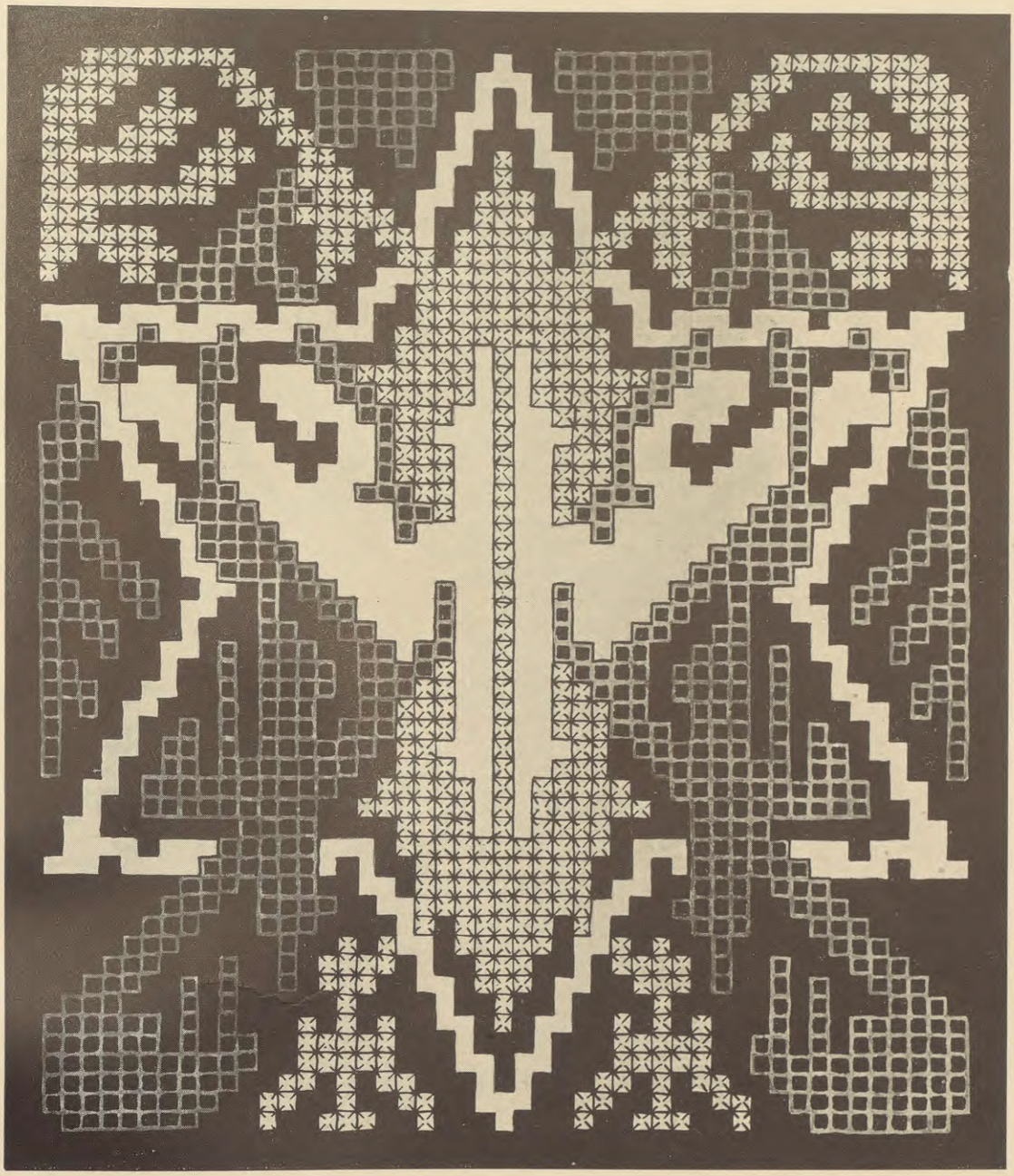

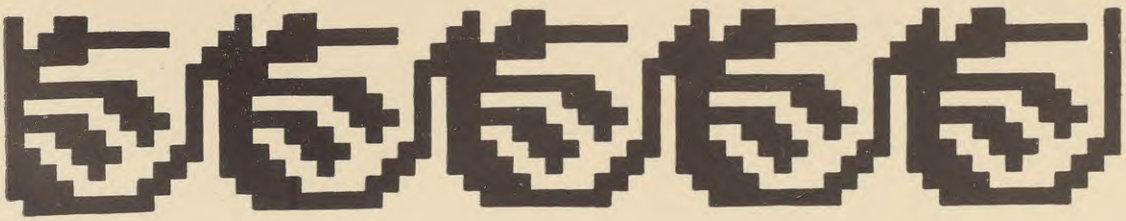

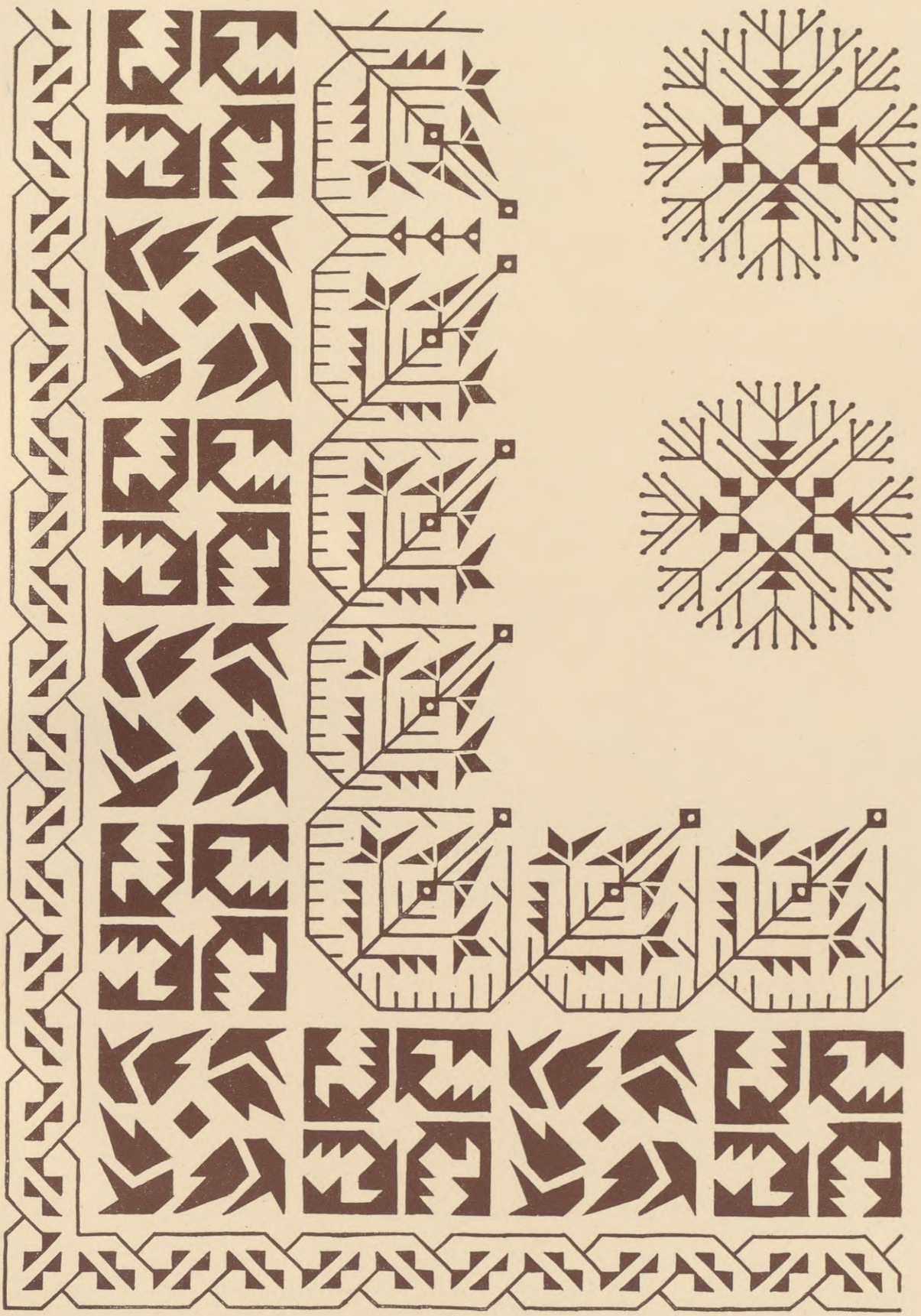

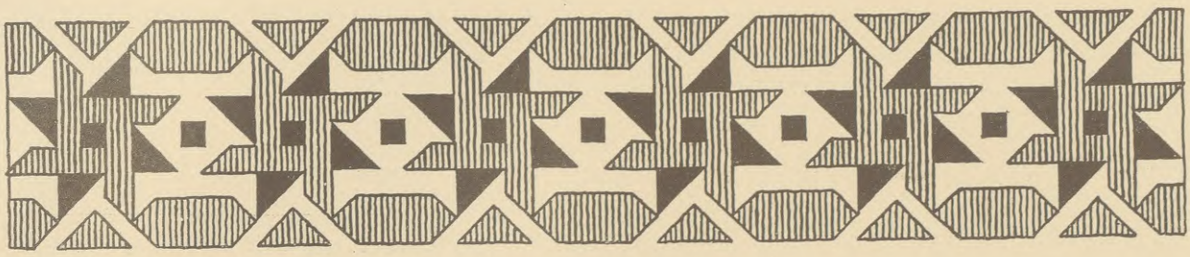

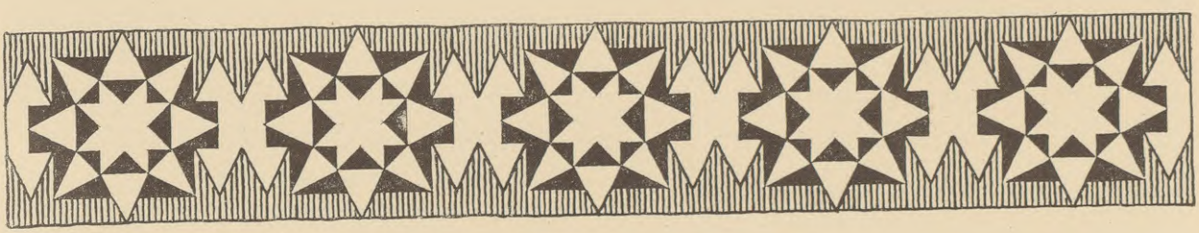

J. MacDermieks
1923

VALTERS un RAPA · AKC. SAB.
RIGĀ

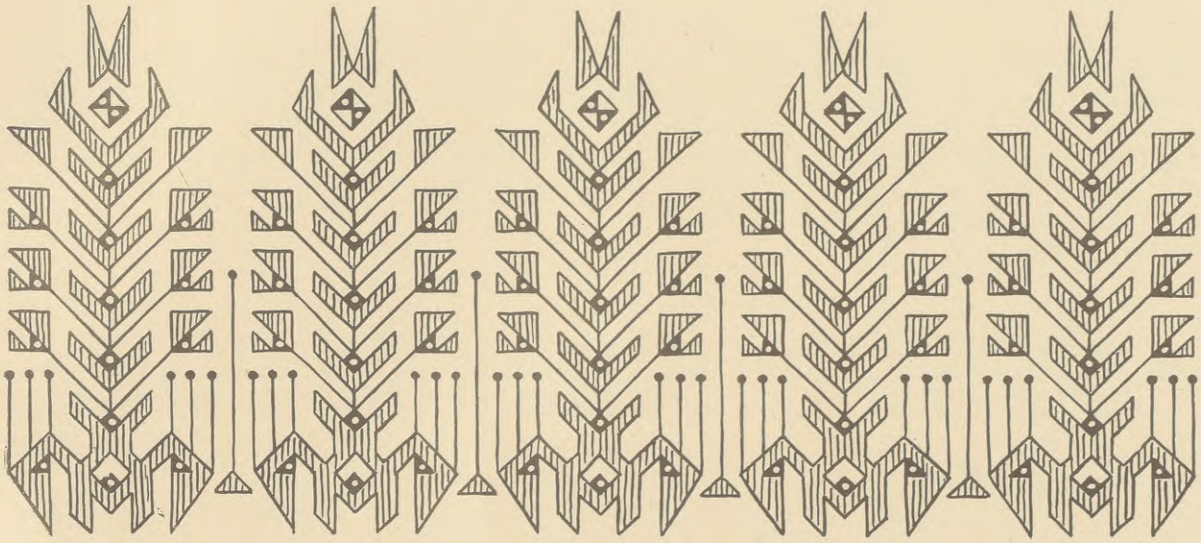

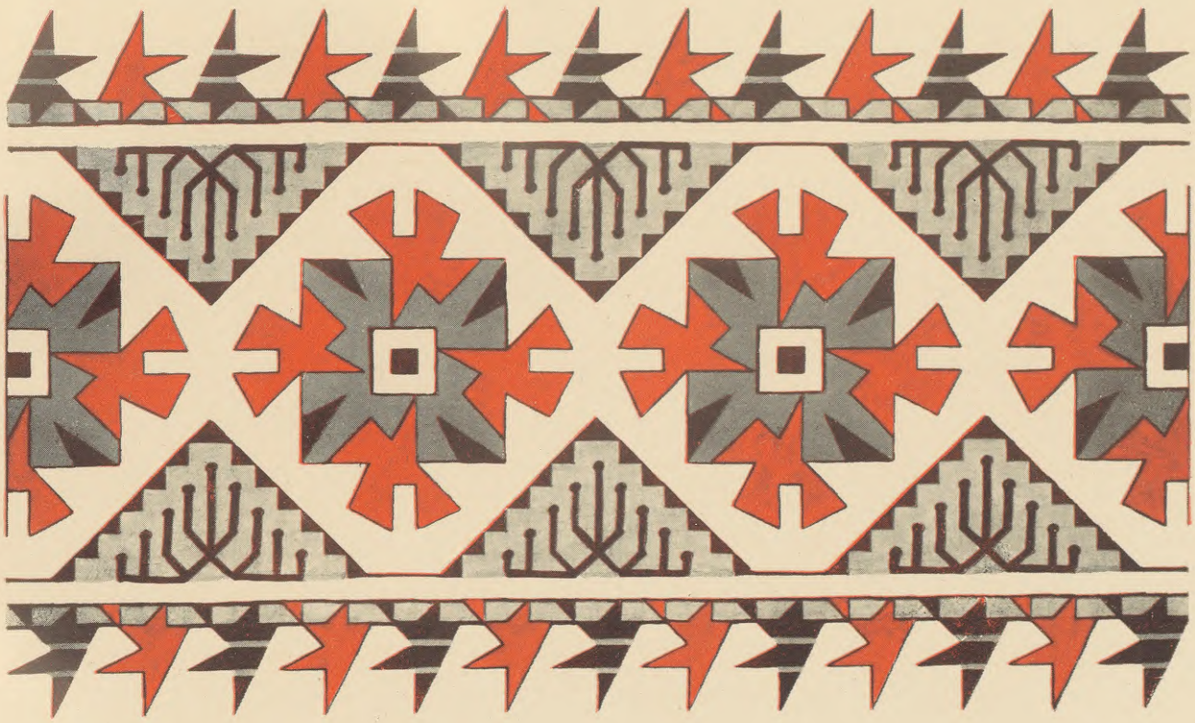

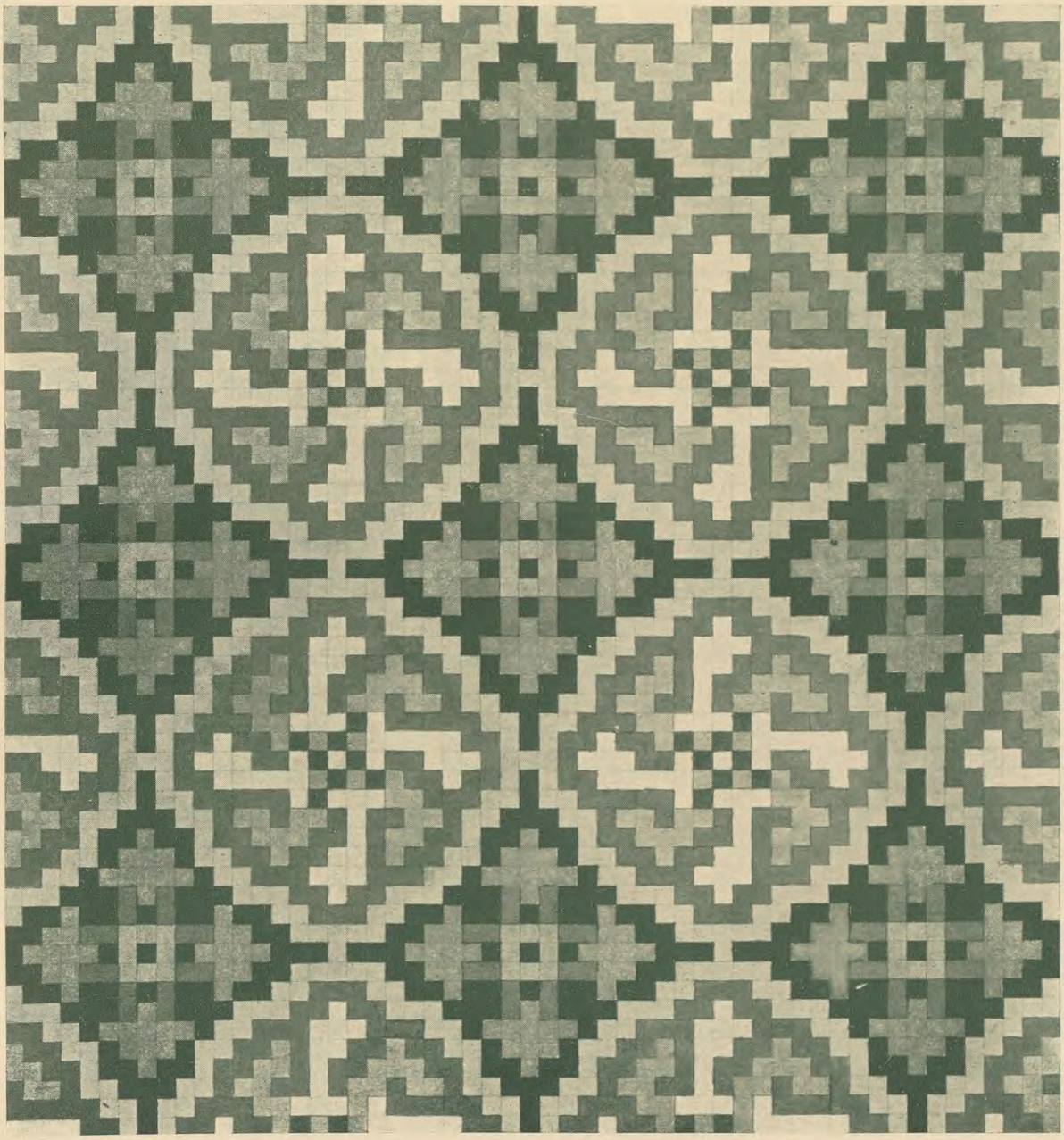

J. MADERNIEKS

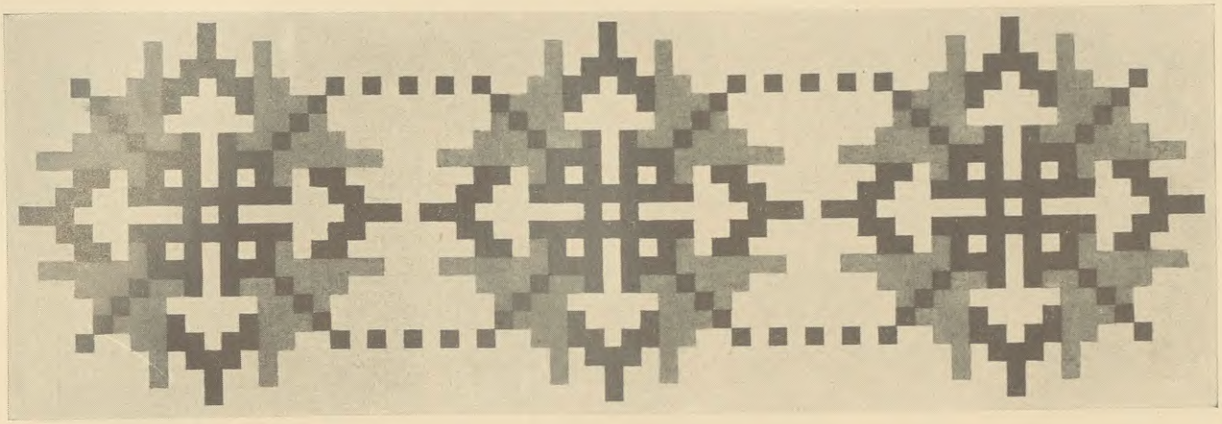

G. Melngailis

PĒRCIET LATVIJAS RAŽOJUMUS

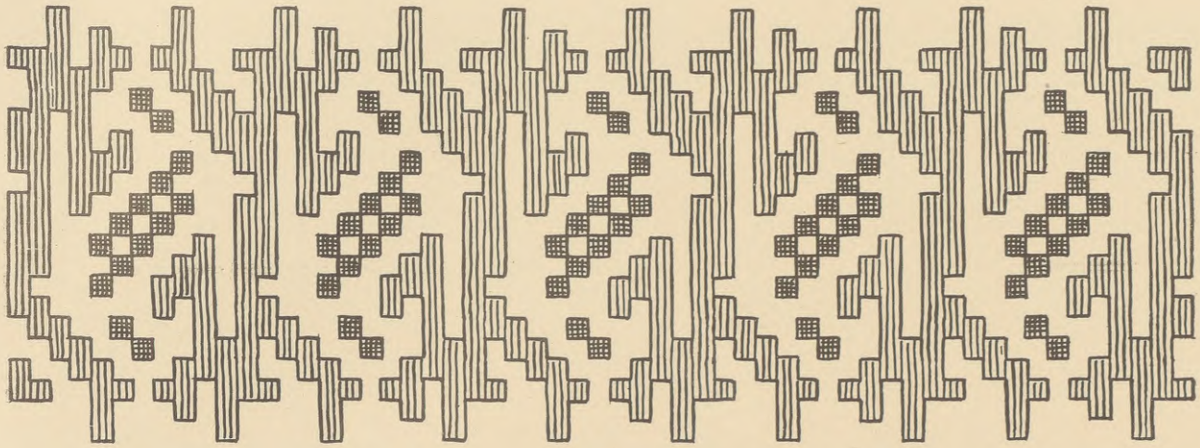

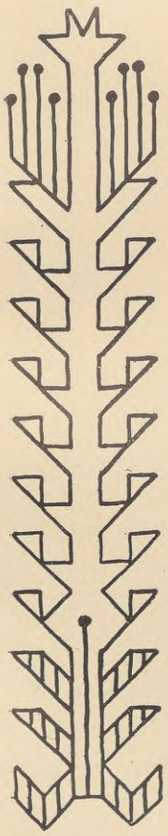

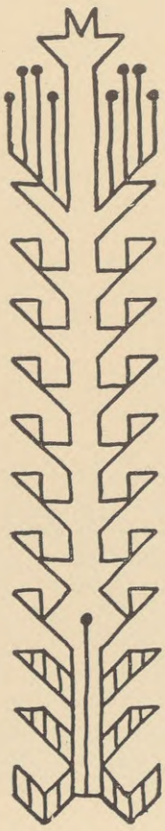

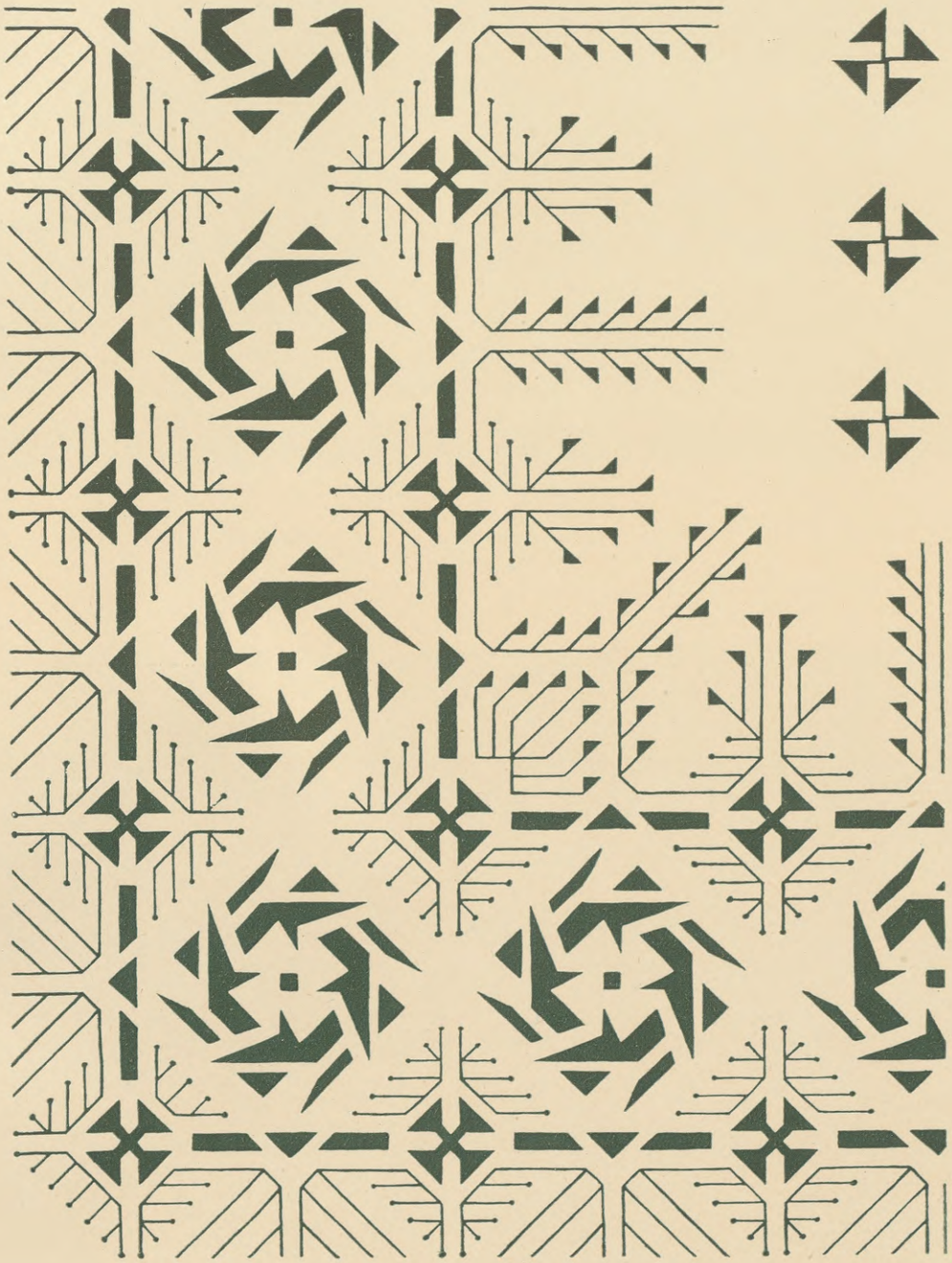

Baiņa m.

KRĀSU FABRIKA
ED. ROZITS
RIGĀ
LĀČPLĒŠA IELĀ 52/54
TĀLR. 92474

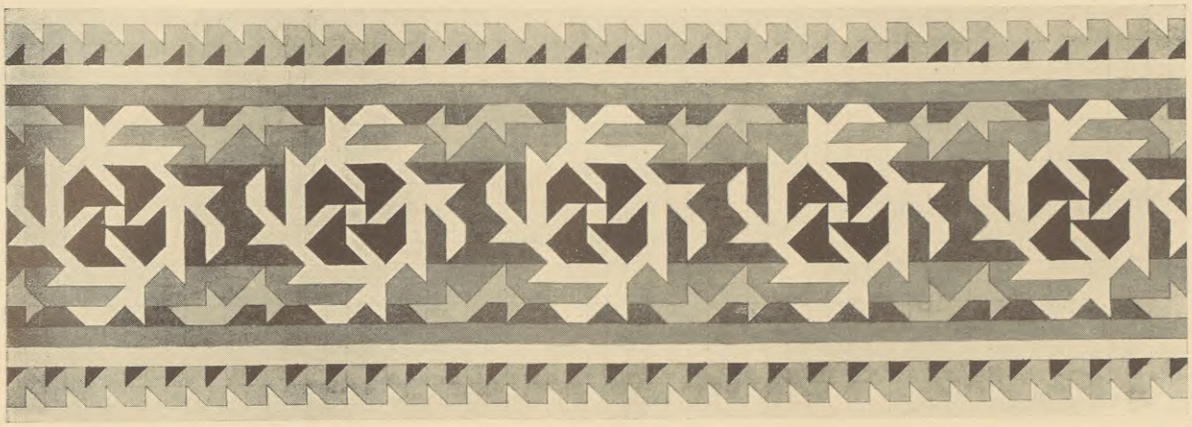

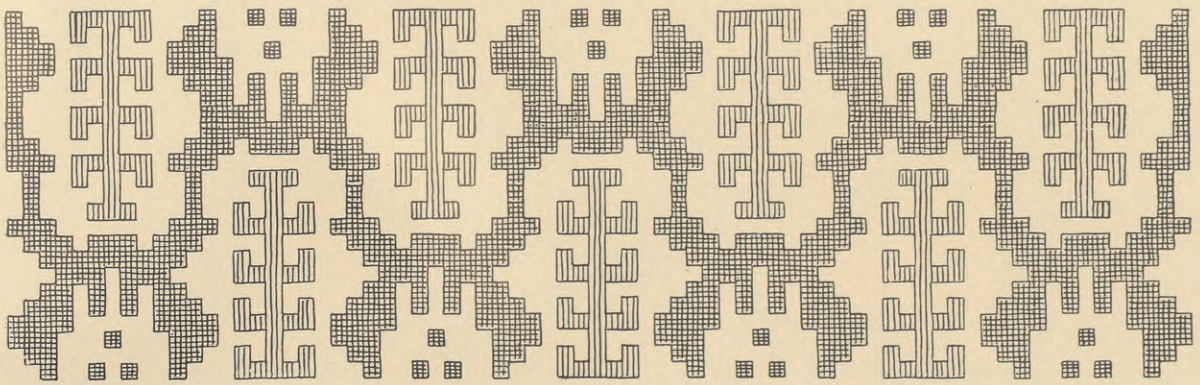

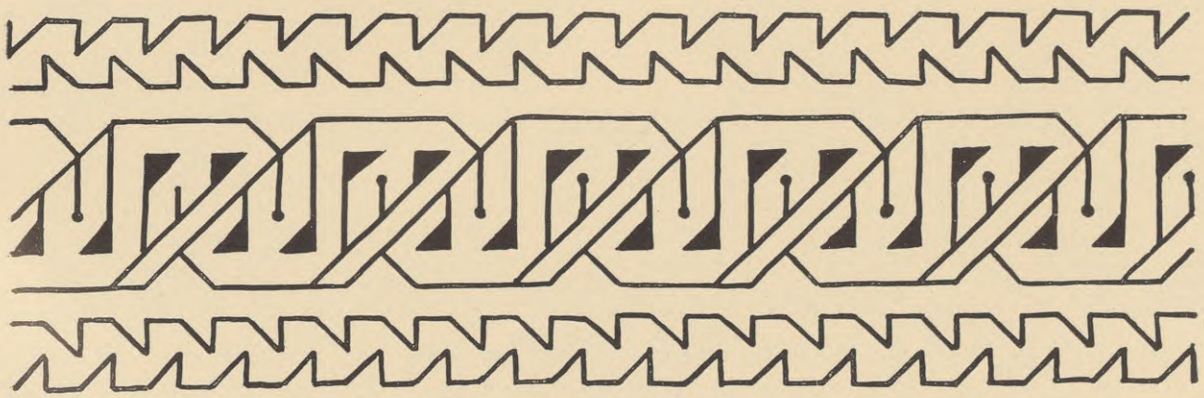

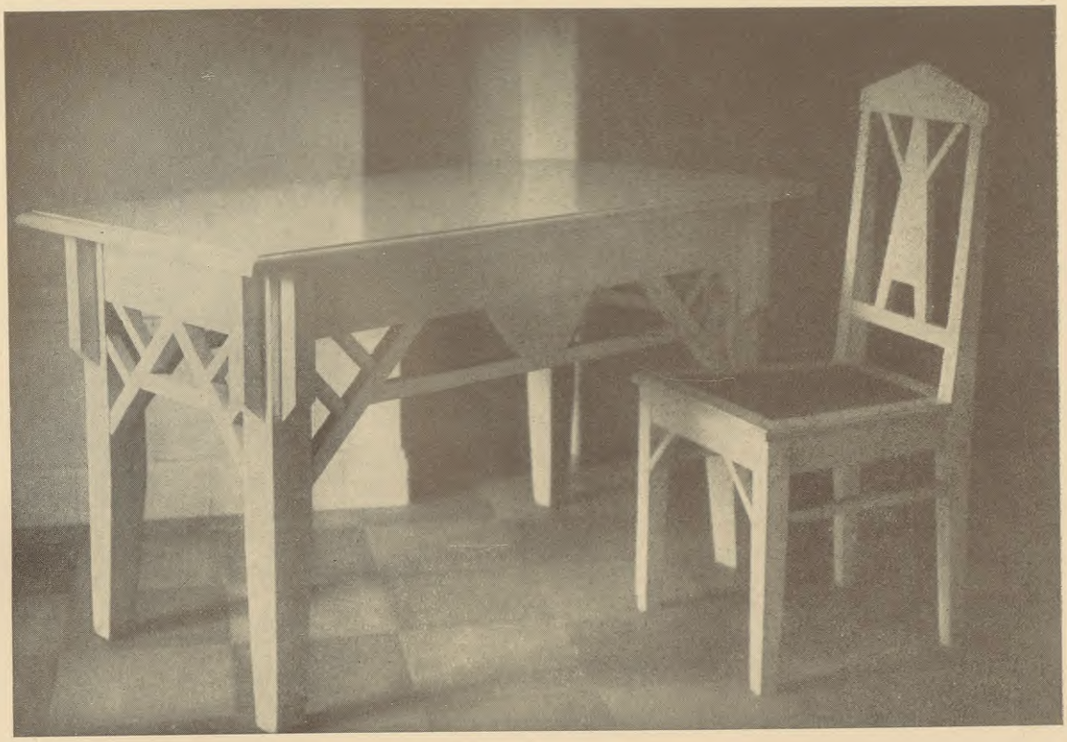

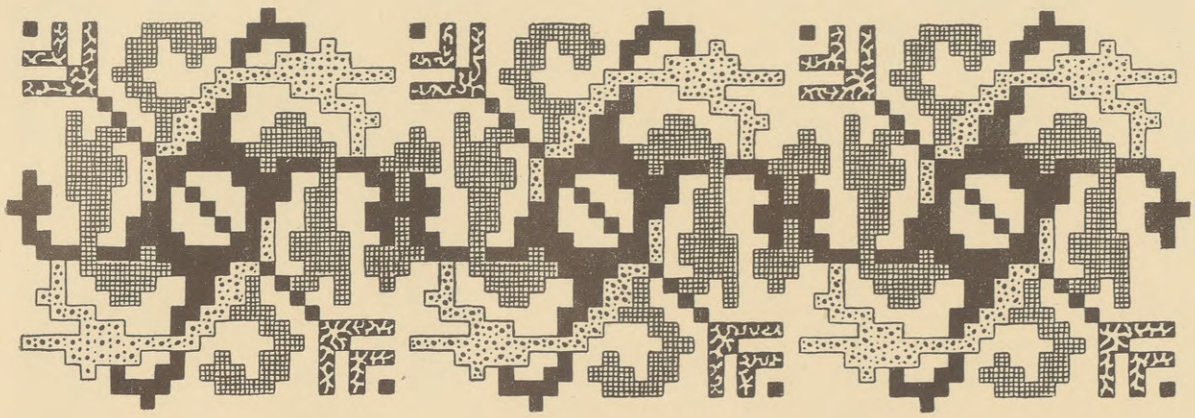

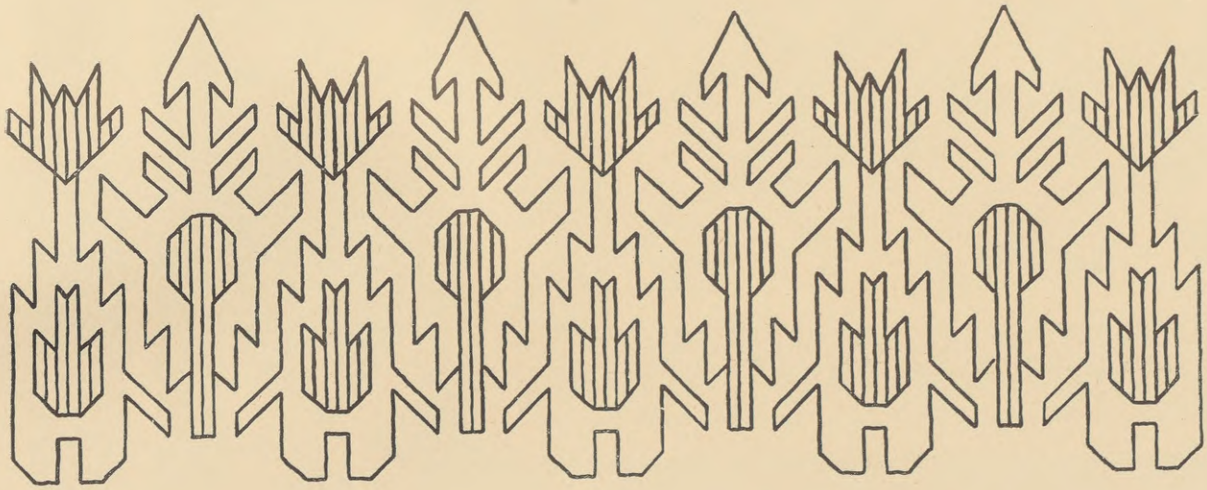

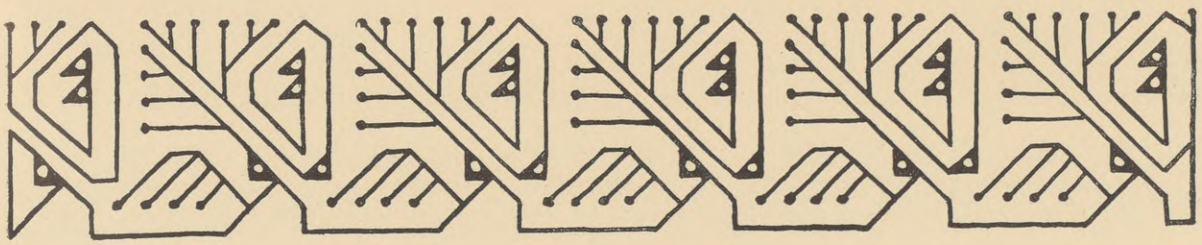

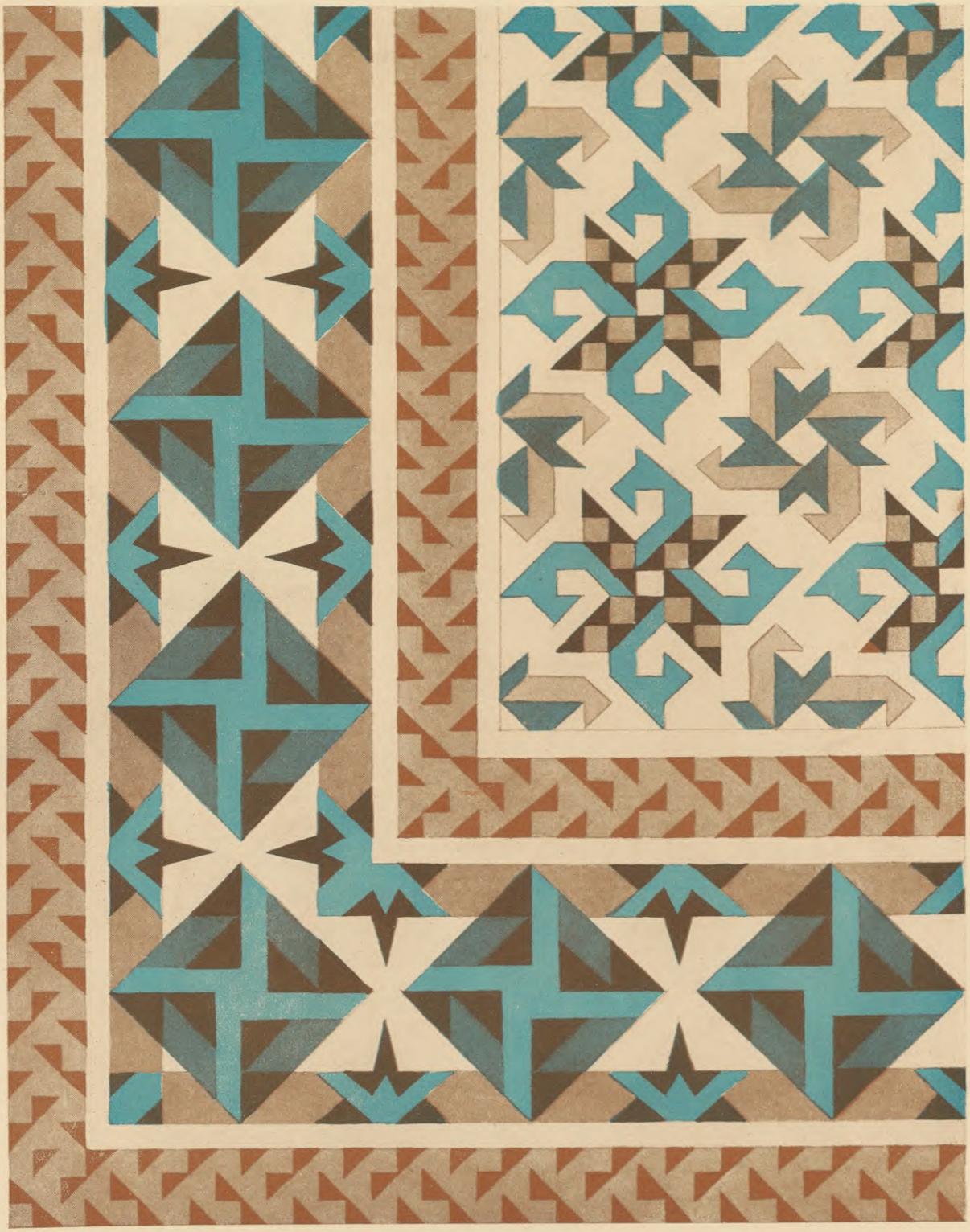

ORGANS TAUTAS: ATMODAI

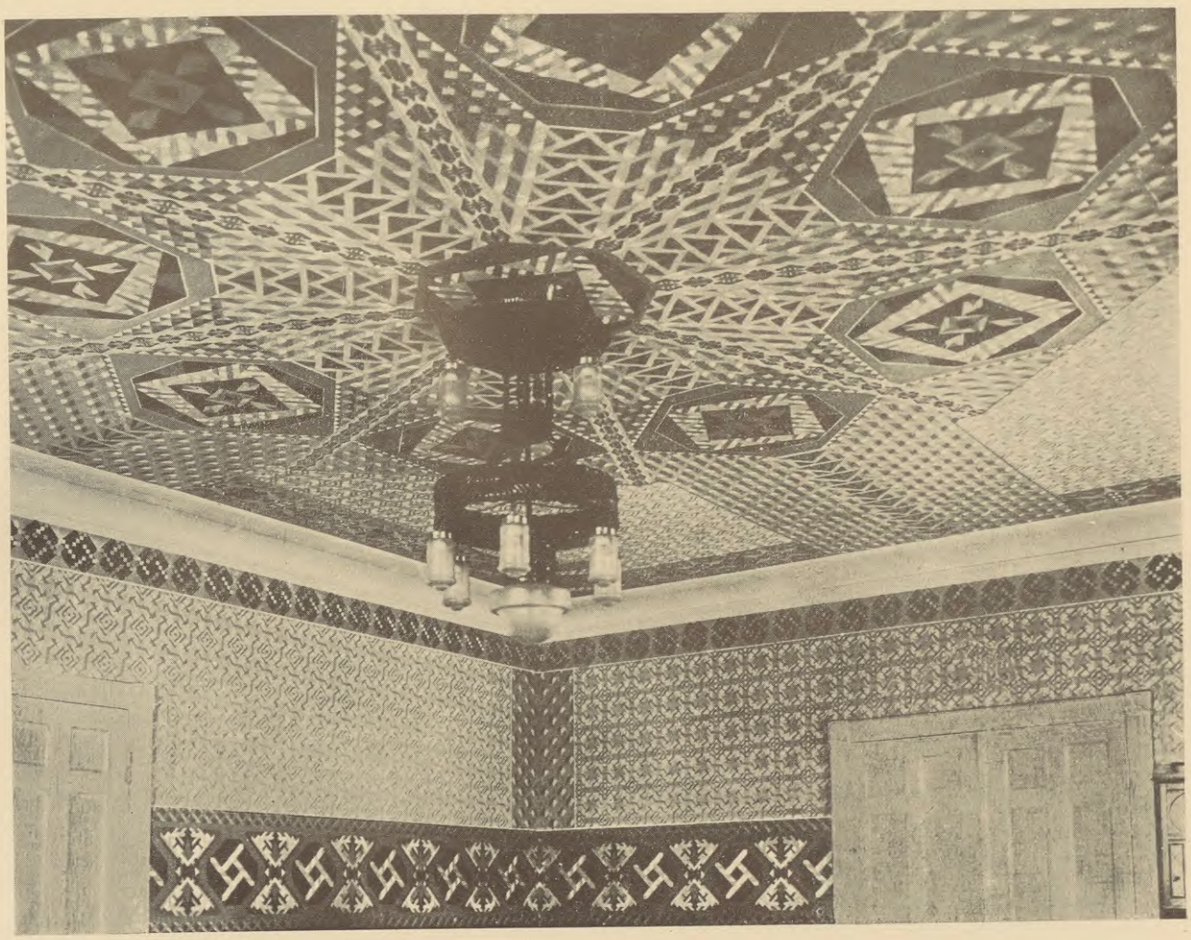

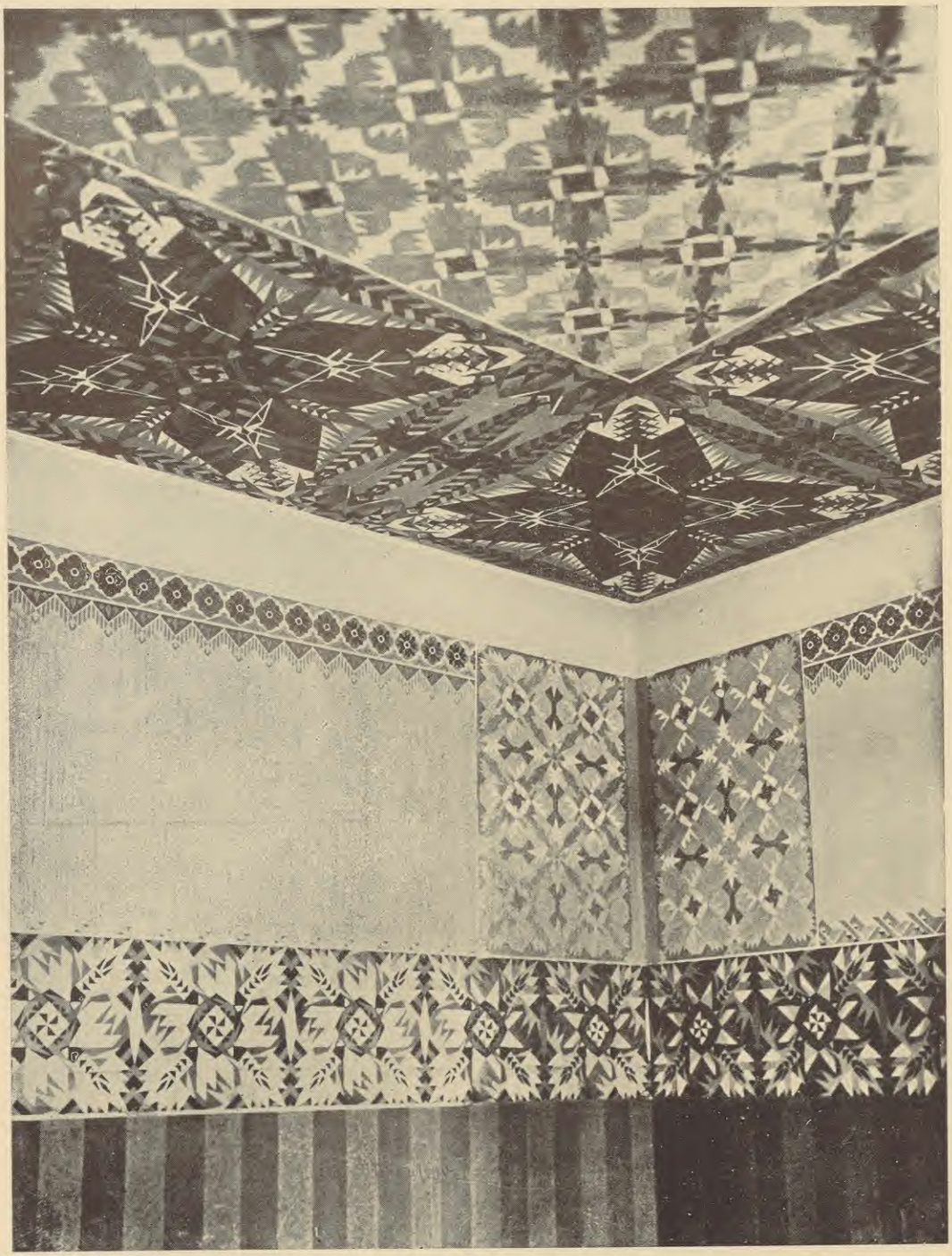

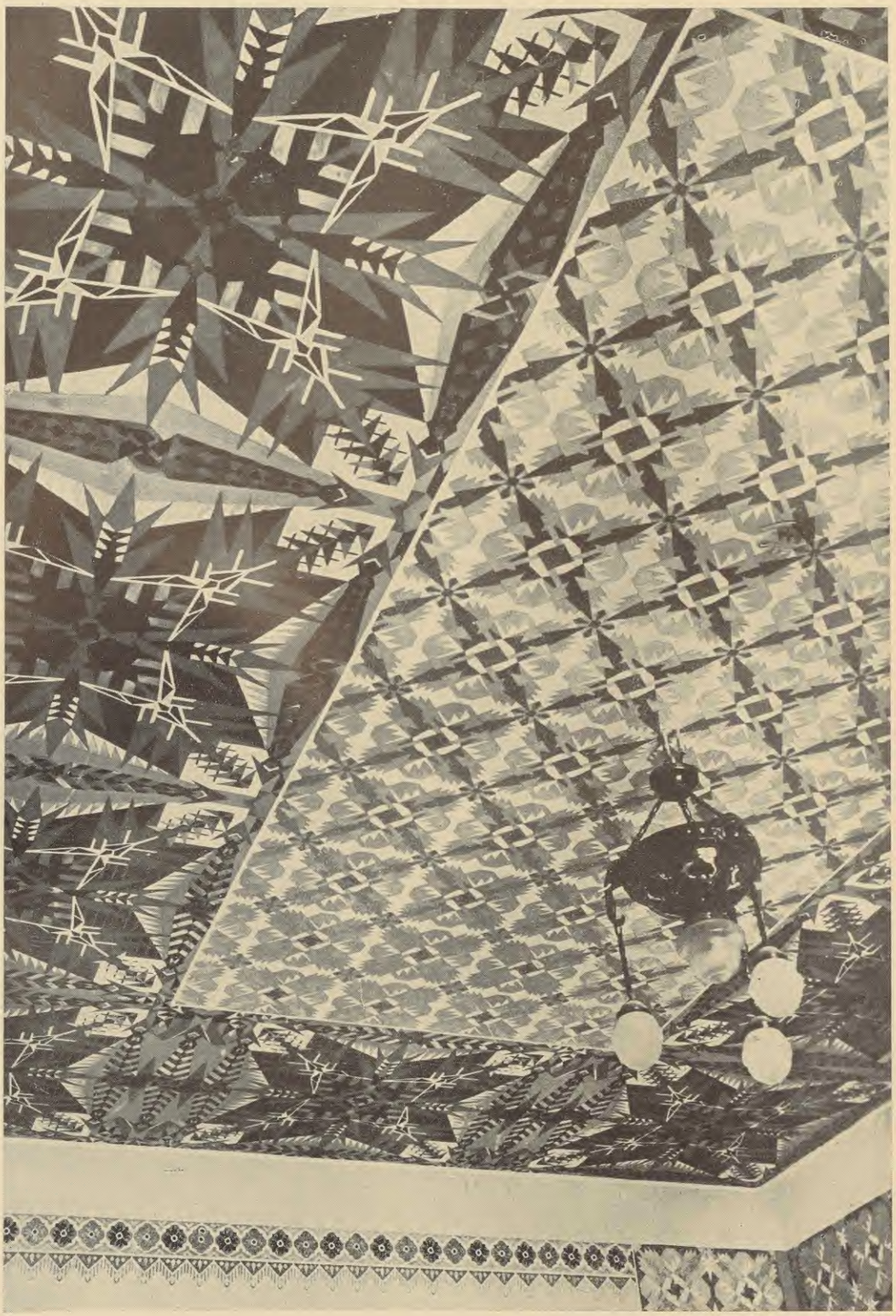

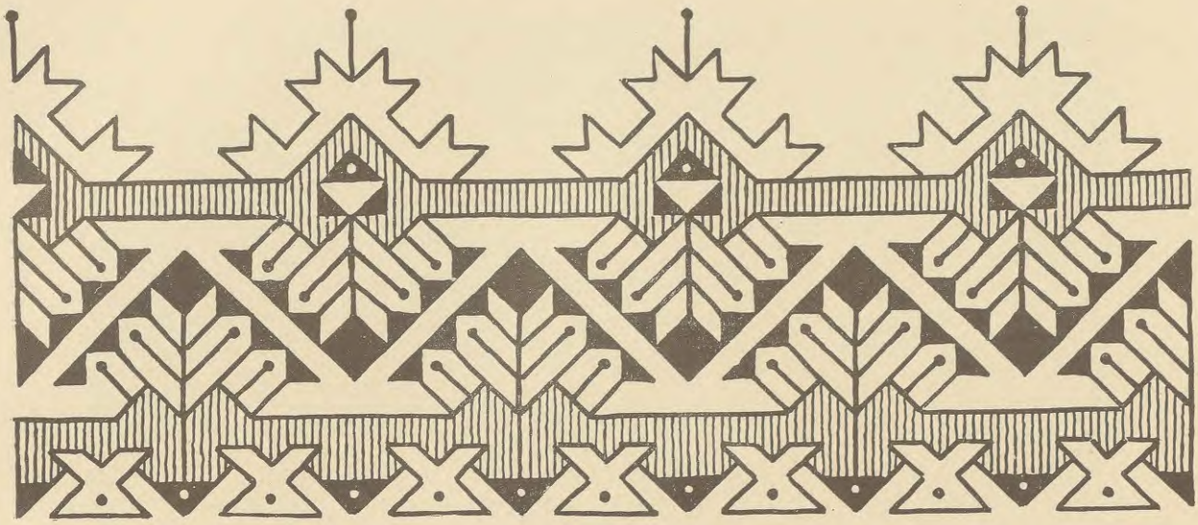

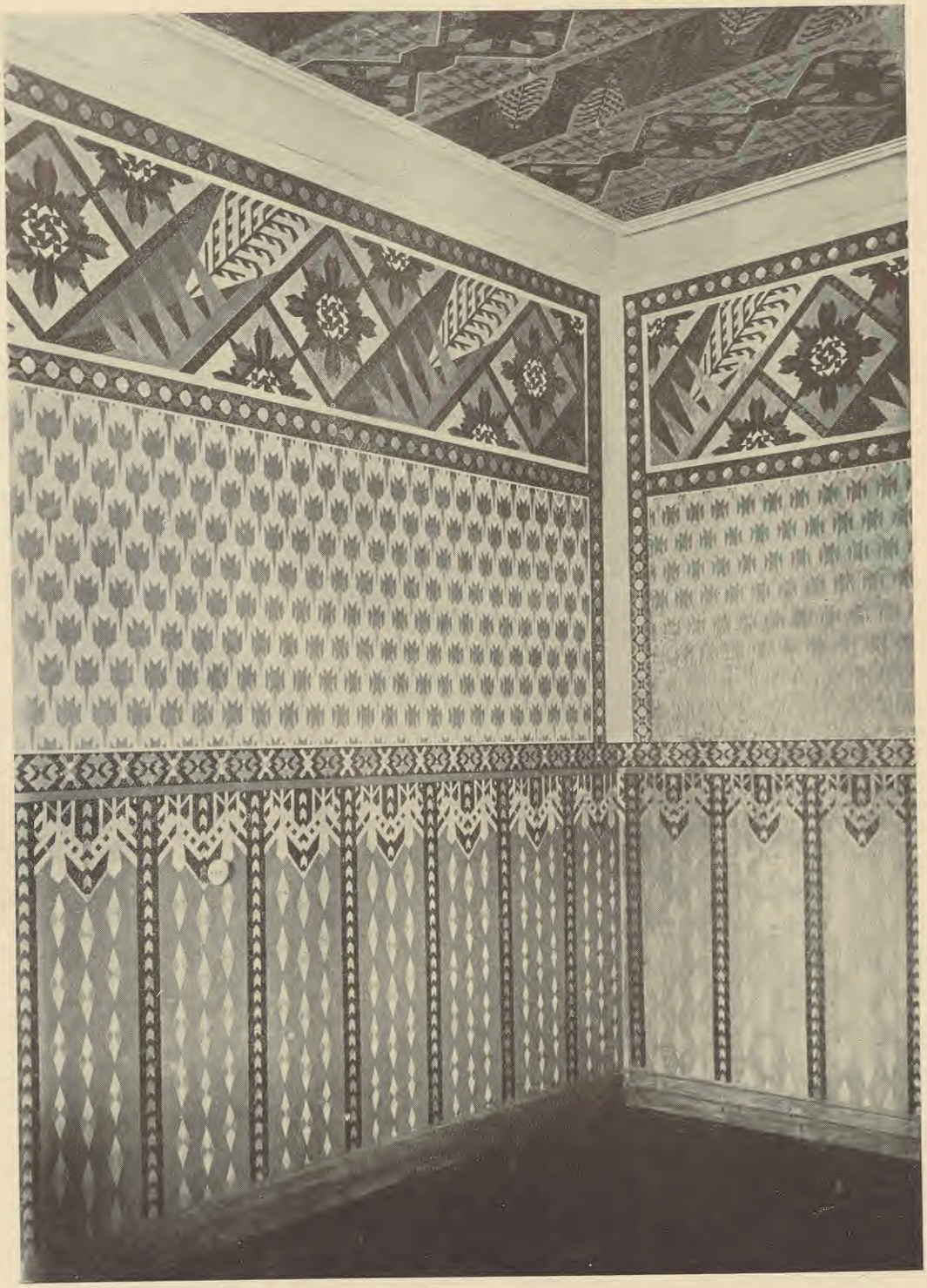

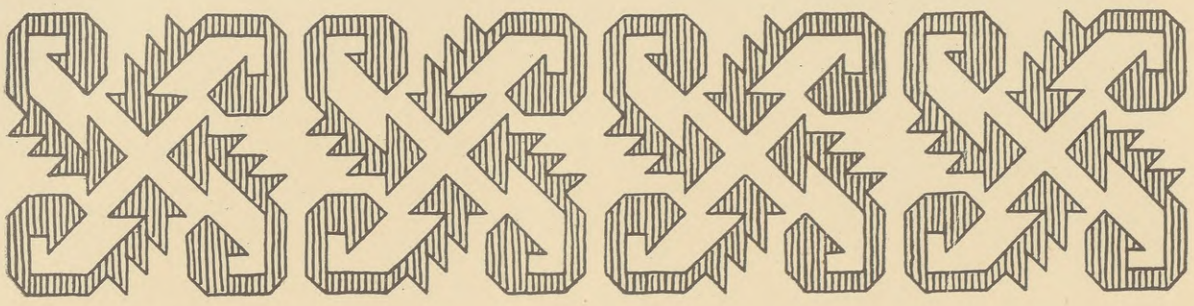

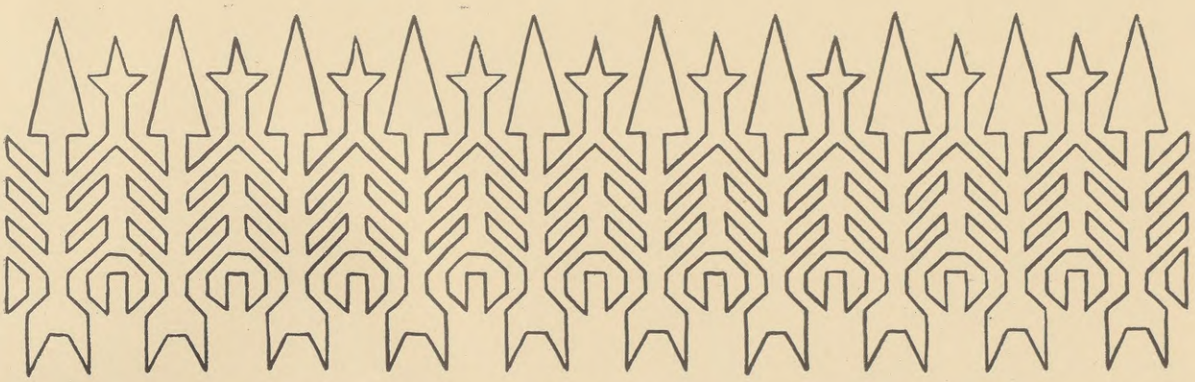

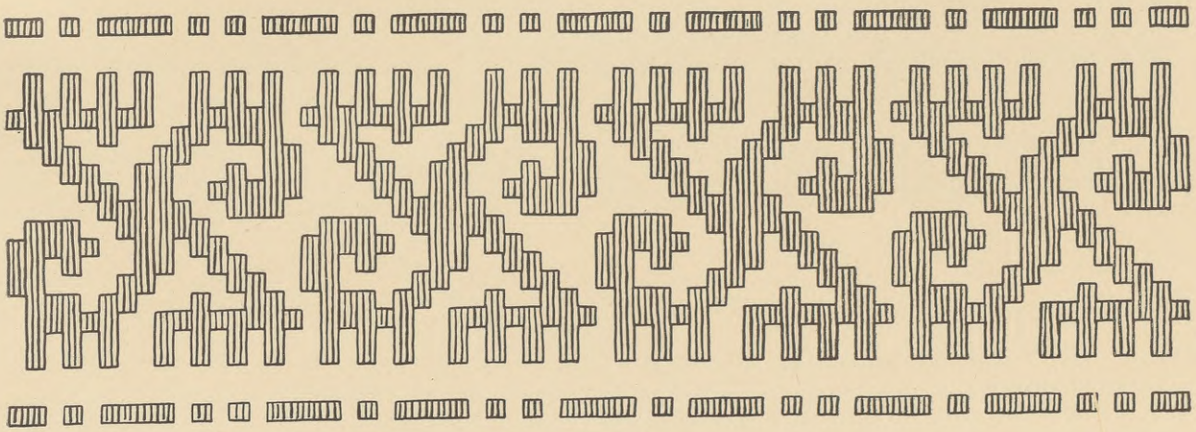

J. Madernieks

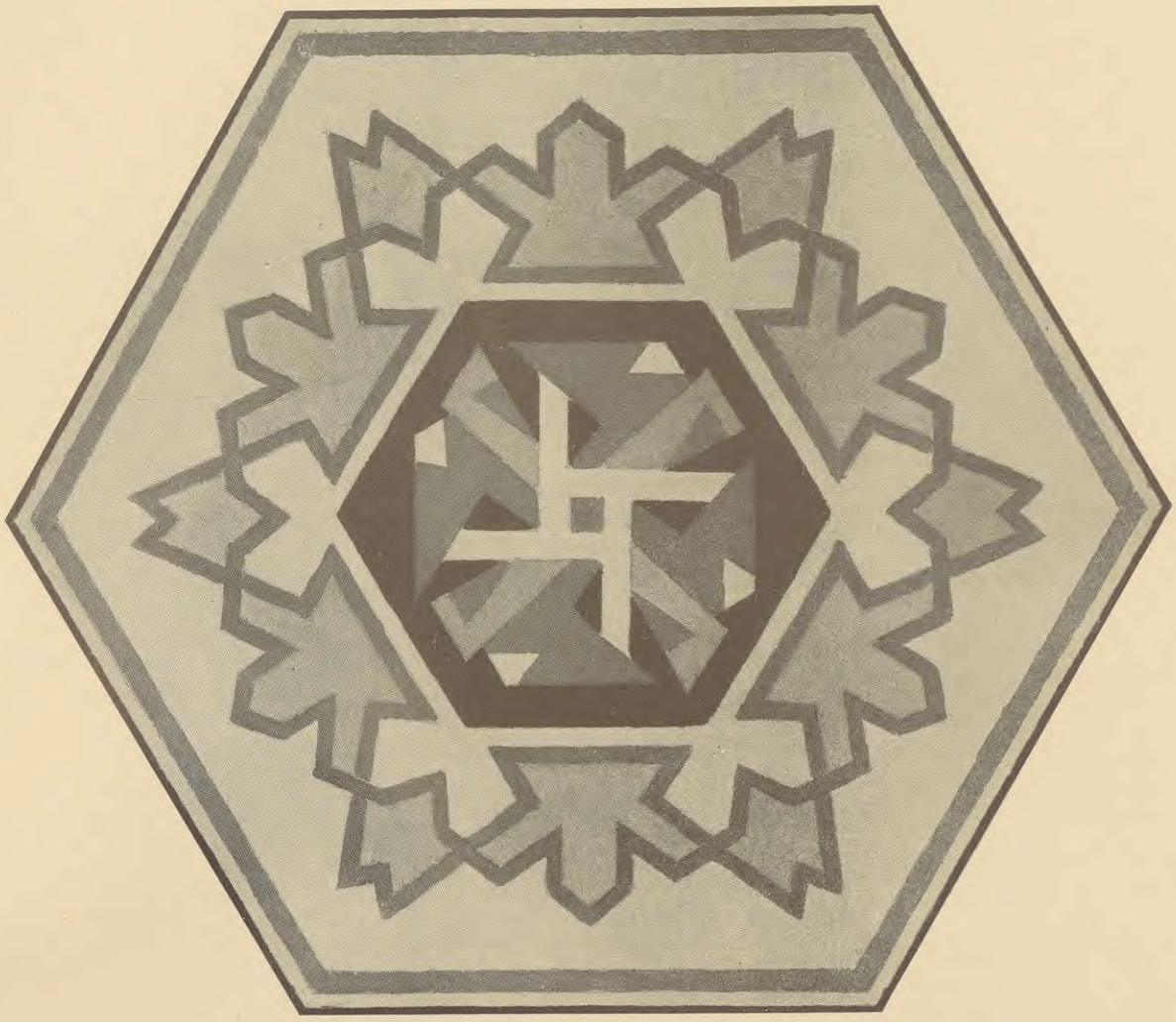

Glesma

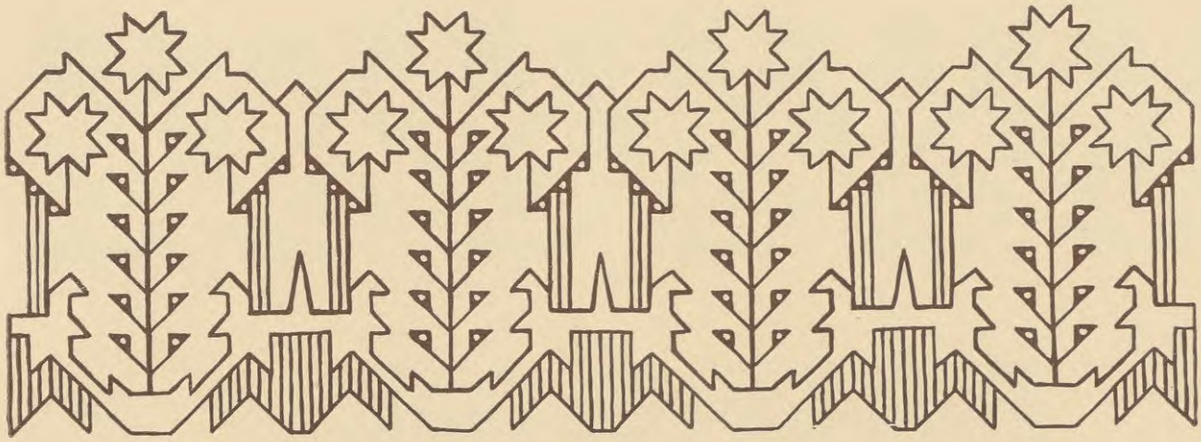

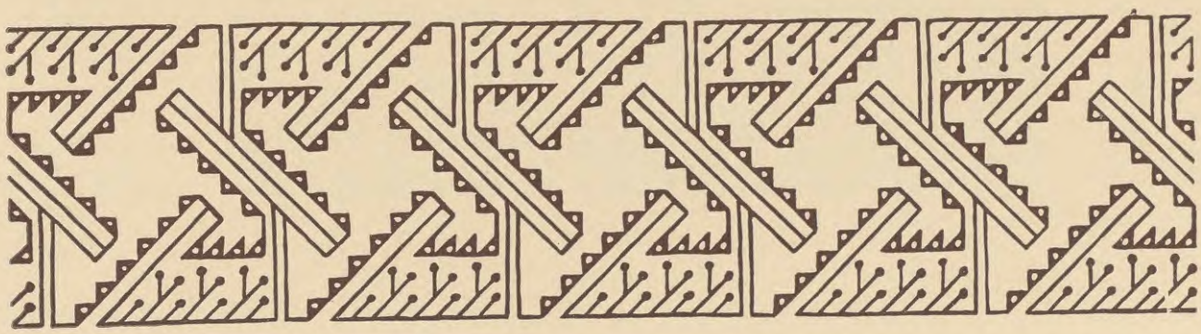

APDROŠINATS
RIGAS
GYGIDA

J. Mladernieks

Jānis Skultans
MĀKSLAS MĒBELES
TIRGOTAVA ⁘ RĪGĀ ⁘ RŪPNIECĪBA
Terbatas ielā 4. ⁘ Kr. Barona iel. 114.

P. VIĻUMSONA

MAKSLAS

AUŠANAS KURSI RIGĀ

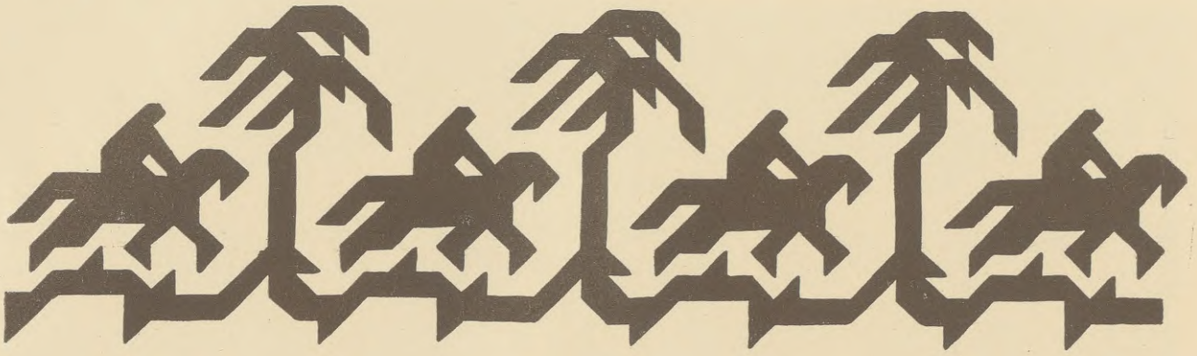

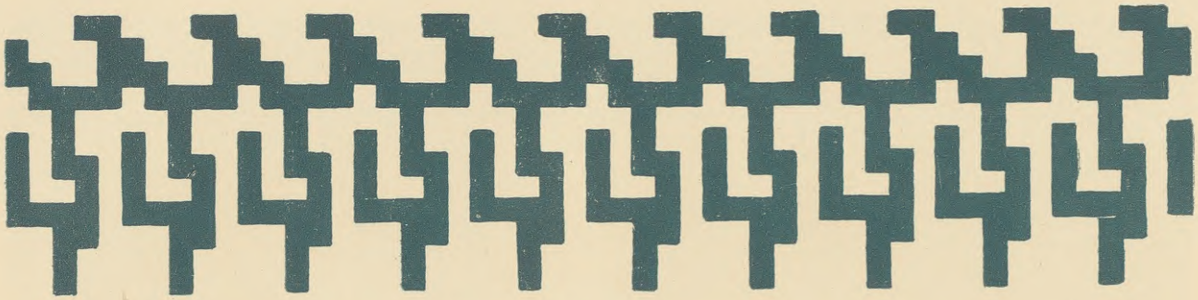

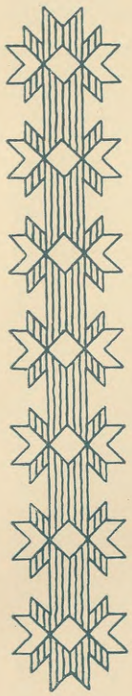

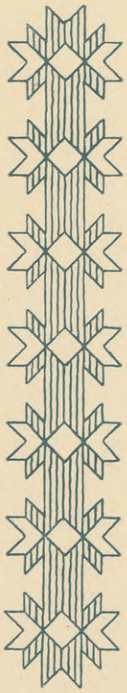

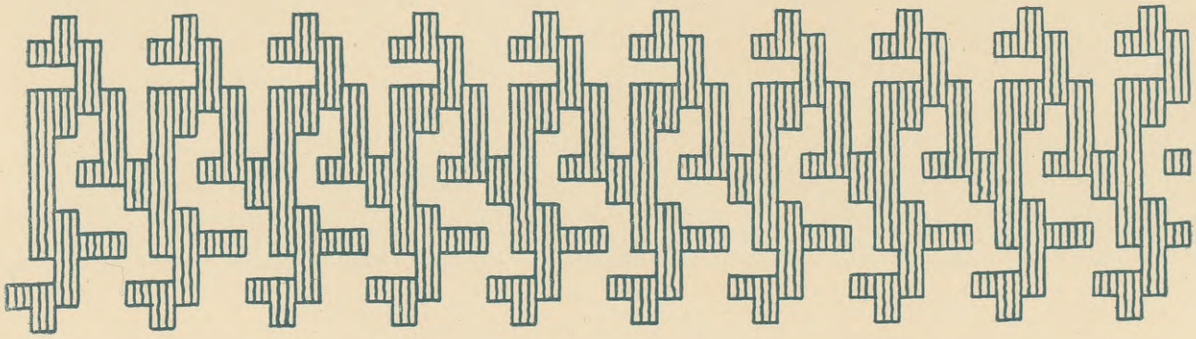

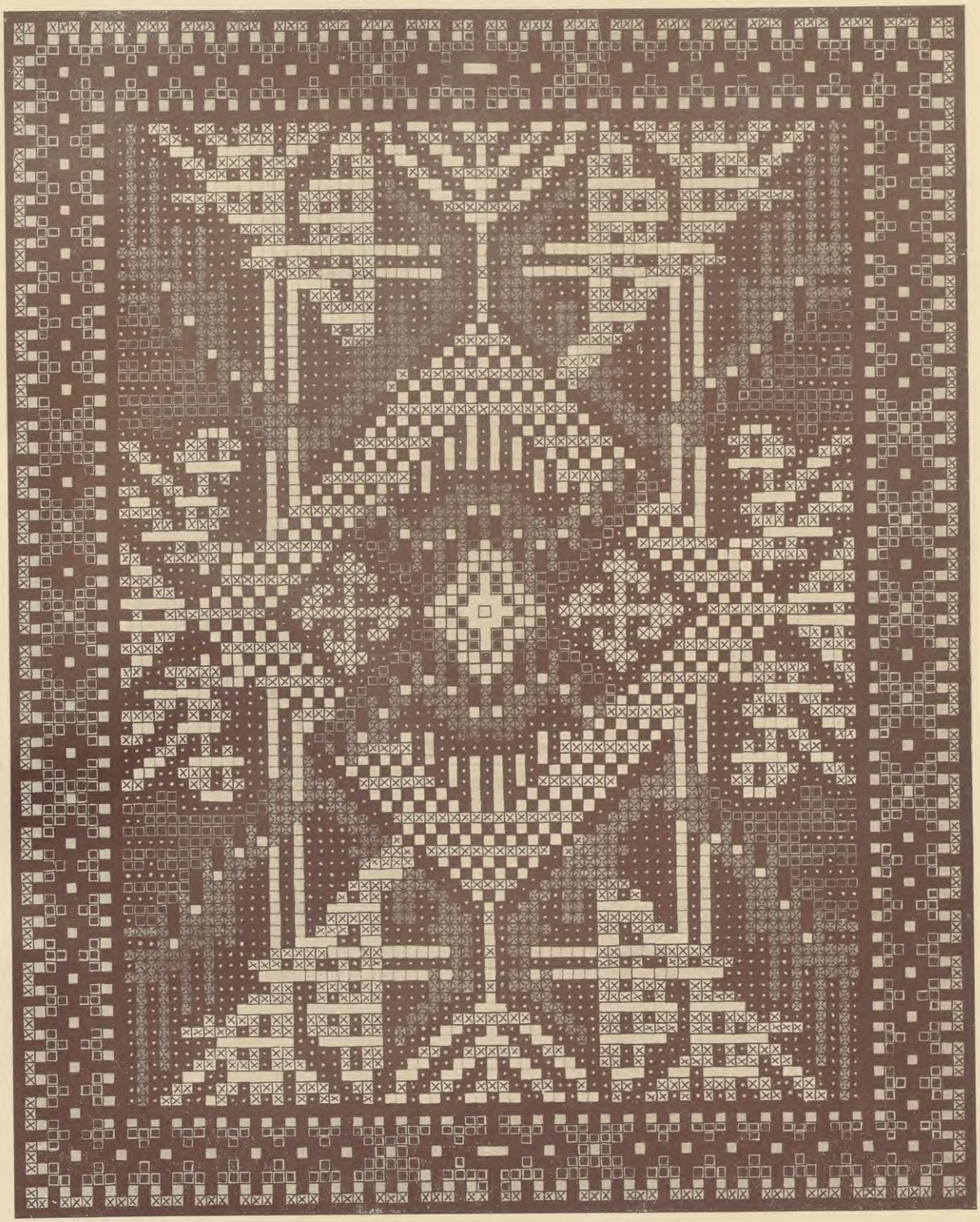

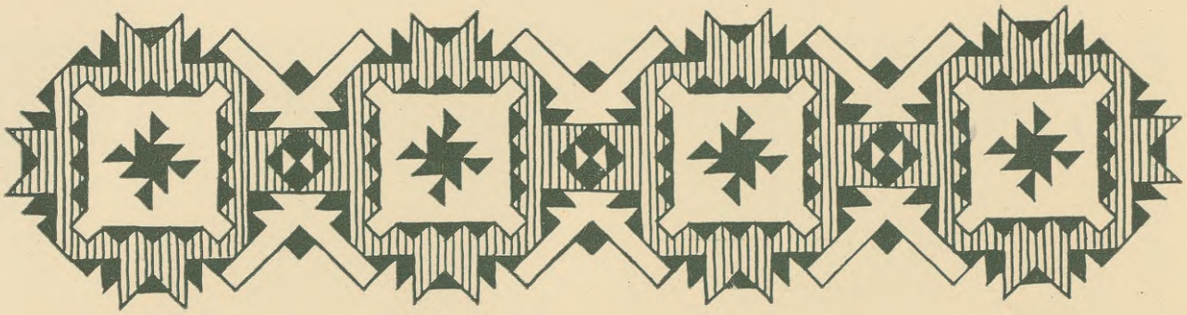

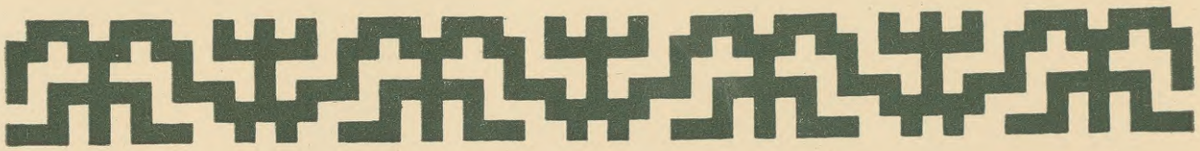

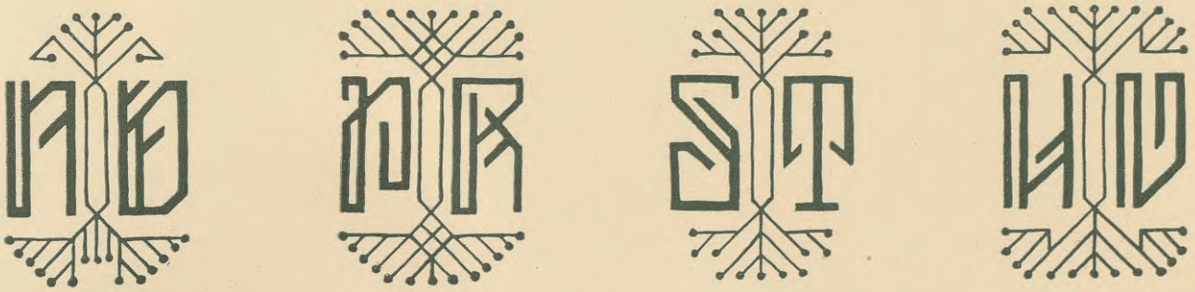

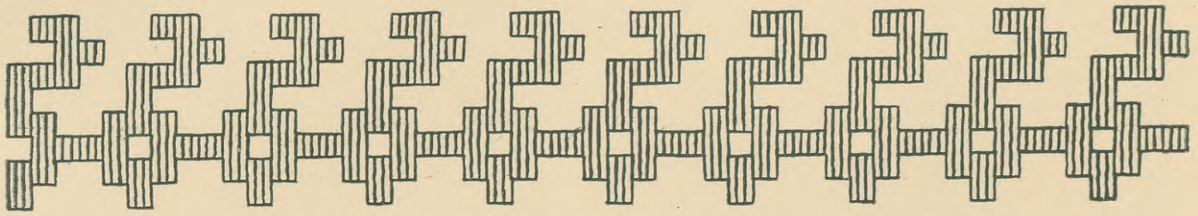

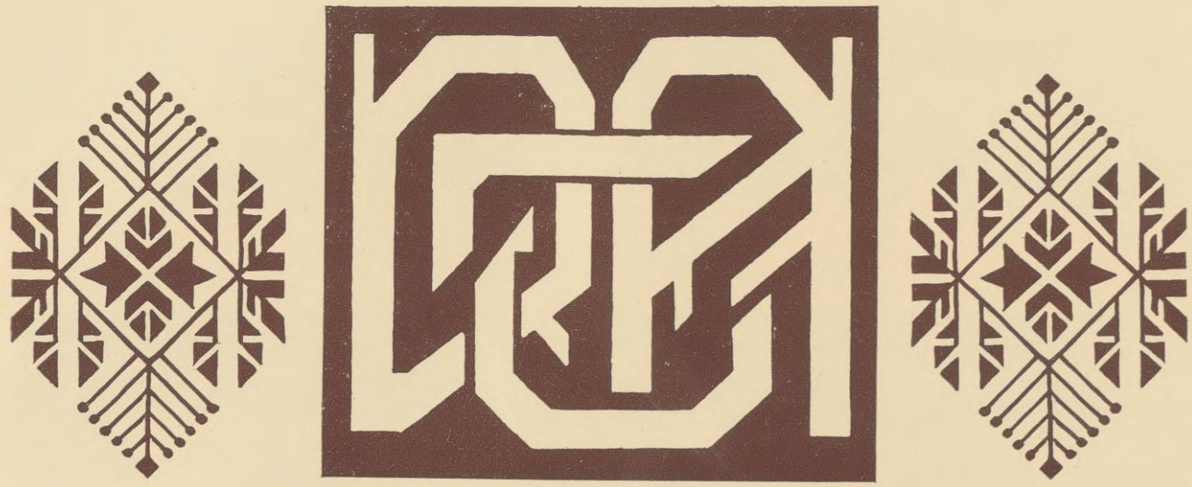

LATVIJA DESMIT GADOS

LATVIJAS VALSTS NODIBINĀŠANAS UN TĀS PIRMO 10 GADU DARBĪBAS VĒSTURE

RĪGĀ, 1998. G. 18. NOVEMBRĪ

PRECĪBAS

XX. gadu simtena pasaules kara vēsture

Cand. jur. K. Dišlera redakcijā. A. Gulbja apgādībā
Burtnica 25 kap.

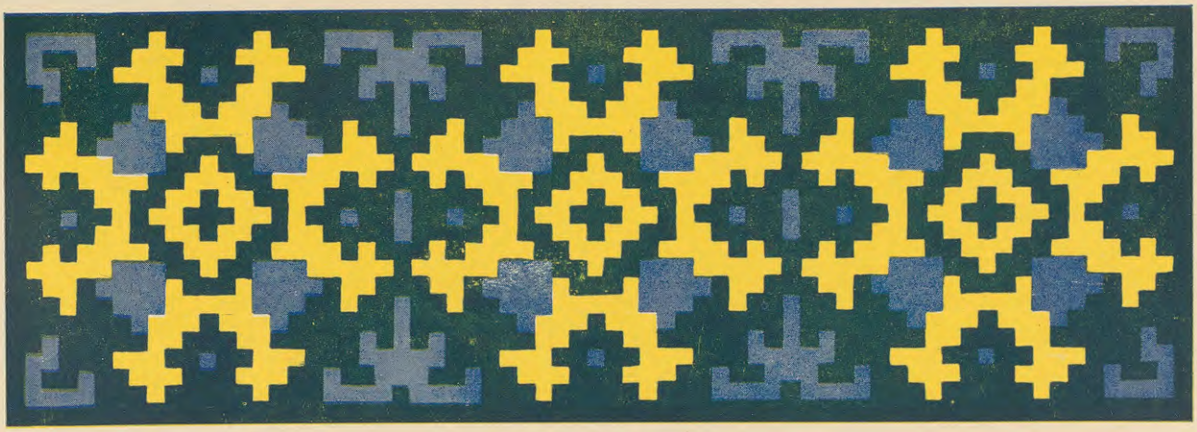

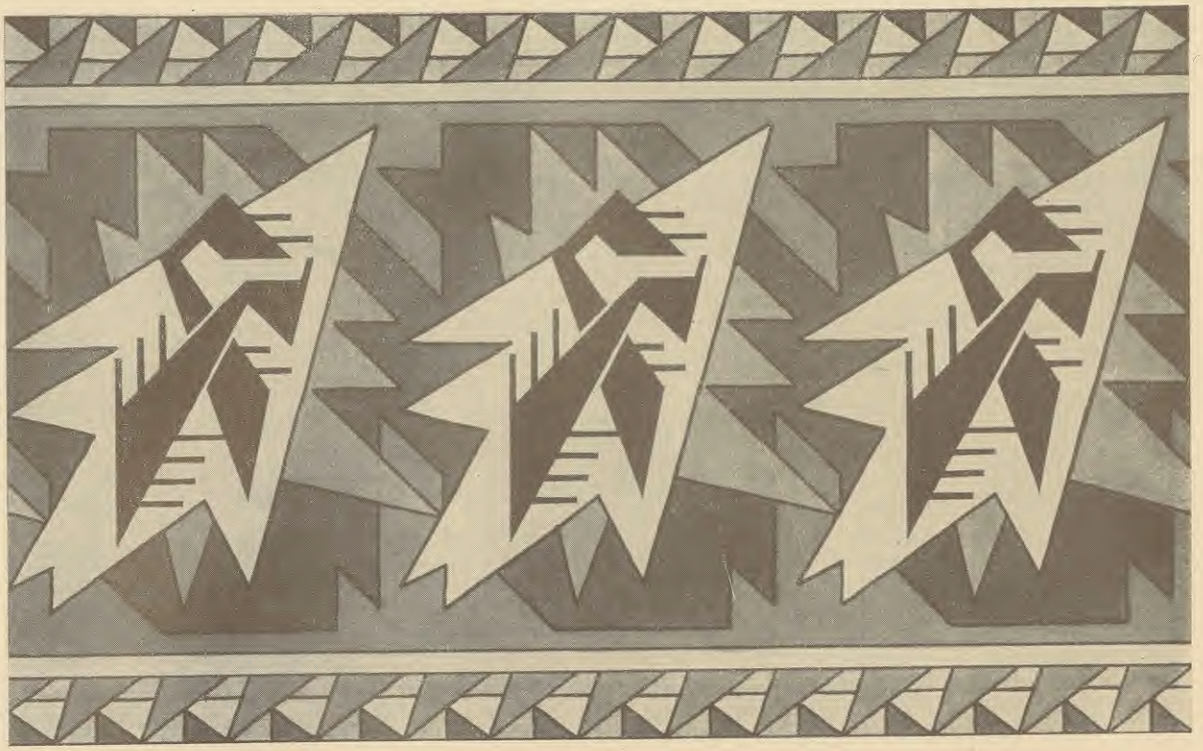

UNION OF LATVIAN DAIRY ASSOCIATIONS IN CENTRAL
L·P·G·S

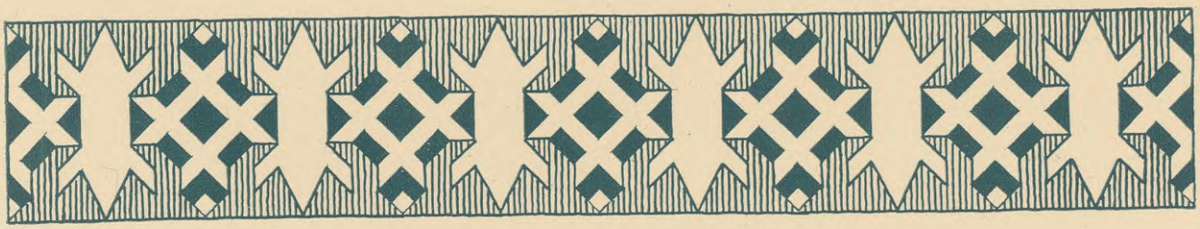

GRĀMATU
SPIESTUVE
Ferdinands Veitums

GRĀMATU
SPIESTUVE
FERDINANDS
KRIEVIŅŠ

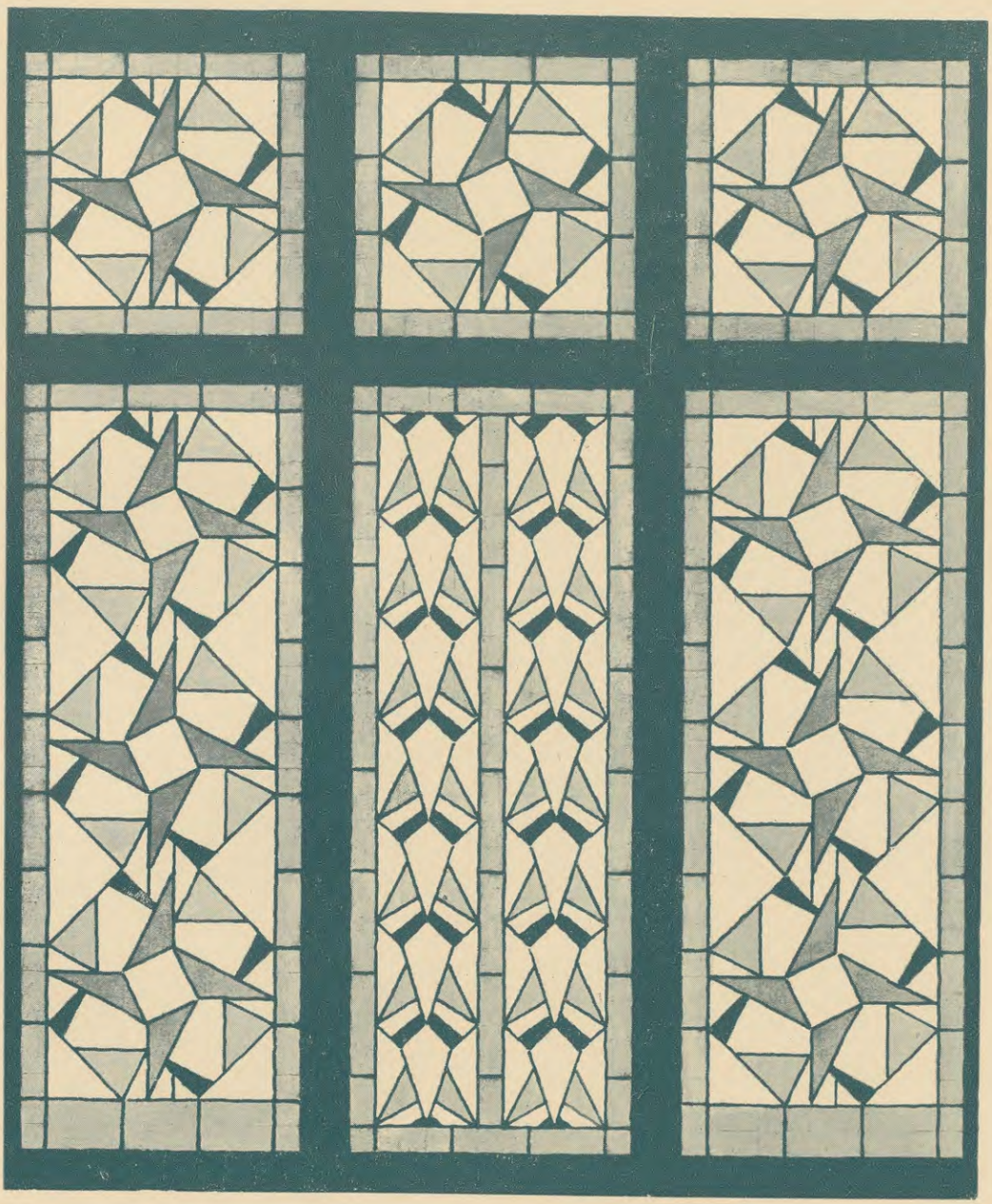

ARĢAS
PAVĀRS ROZĪTS

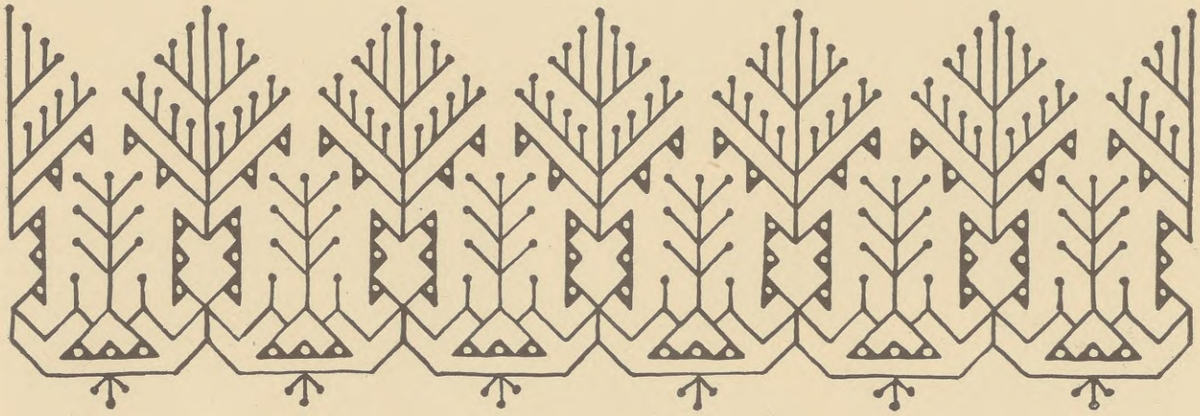

Ex Libris
19
10
Karla Melngaila

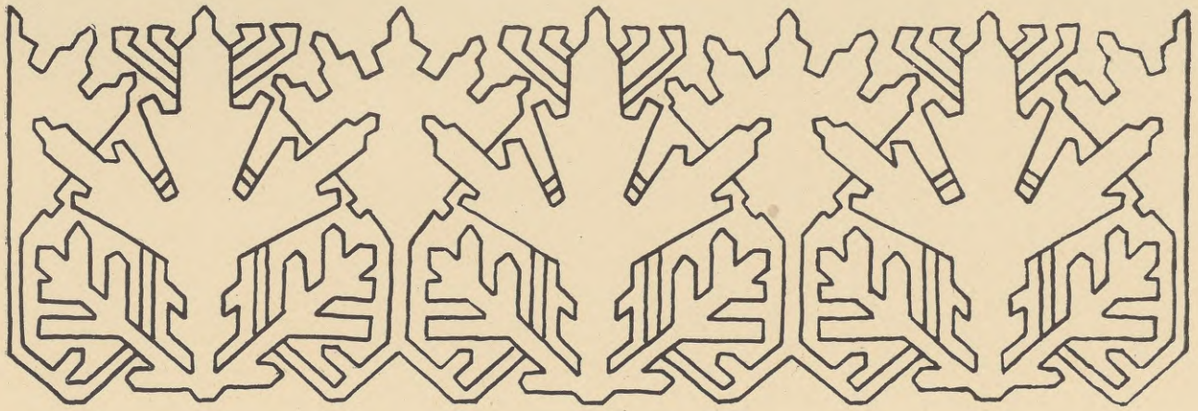

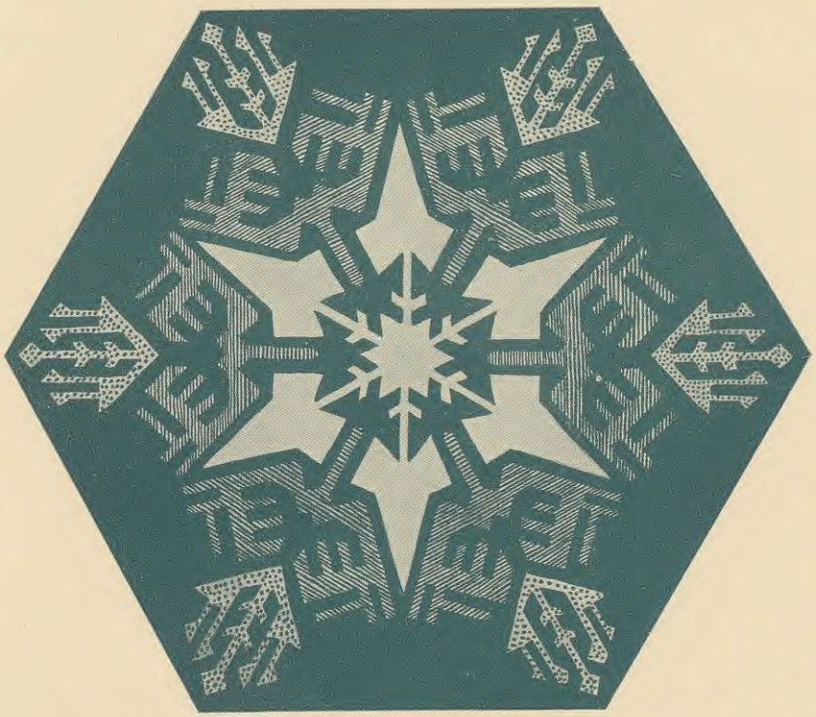

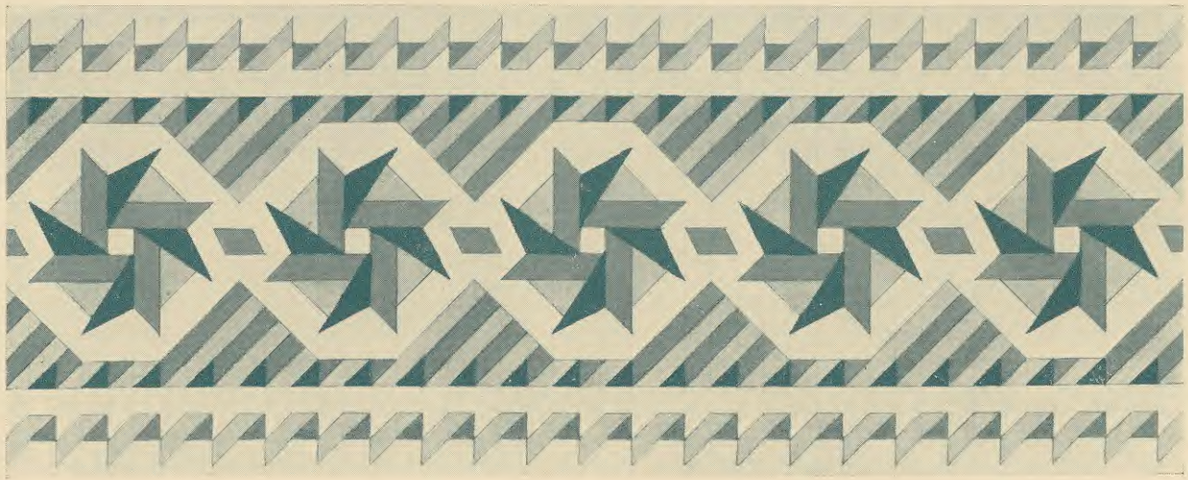

ATPUTA
J. Madernieks

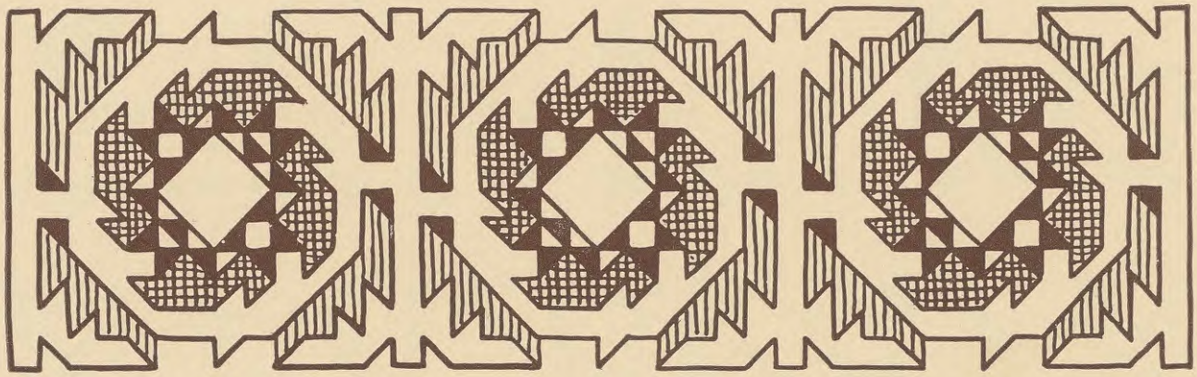

R.EGLENTAGS

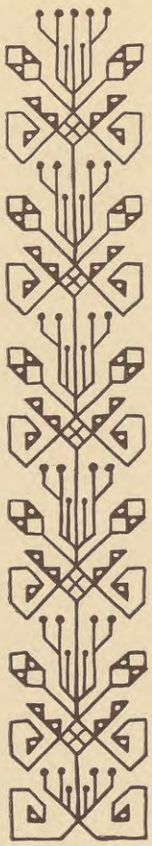

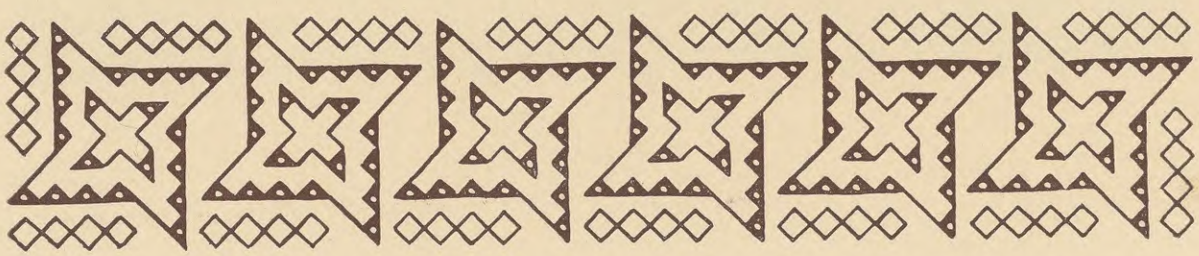

Latvju tautas paražas

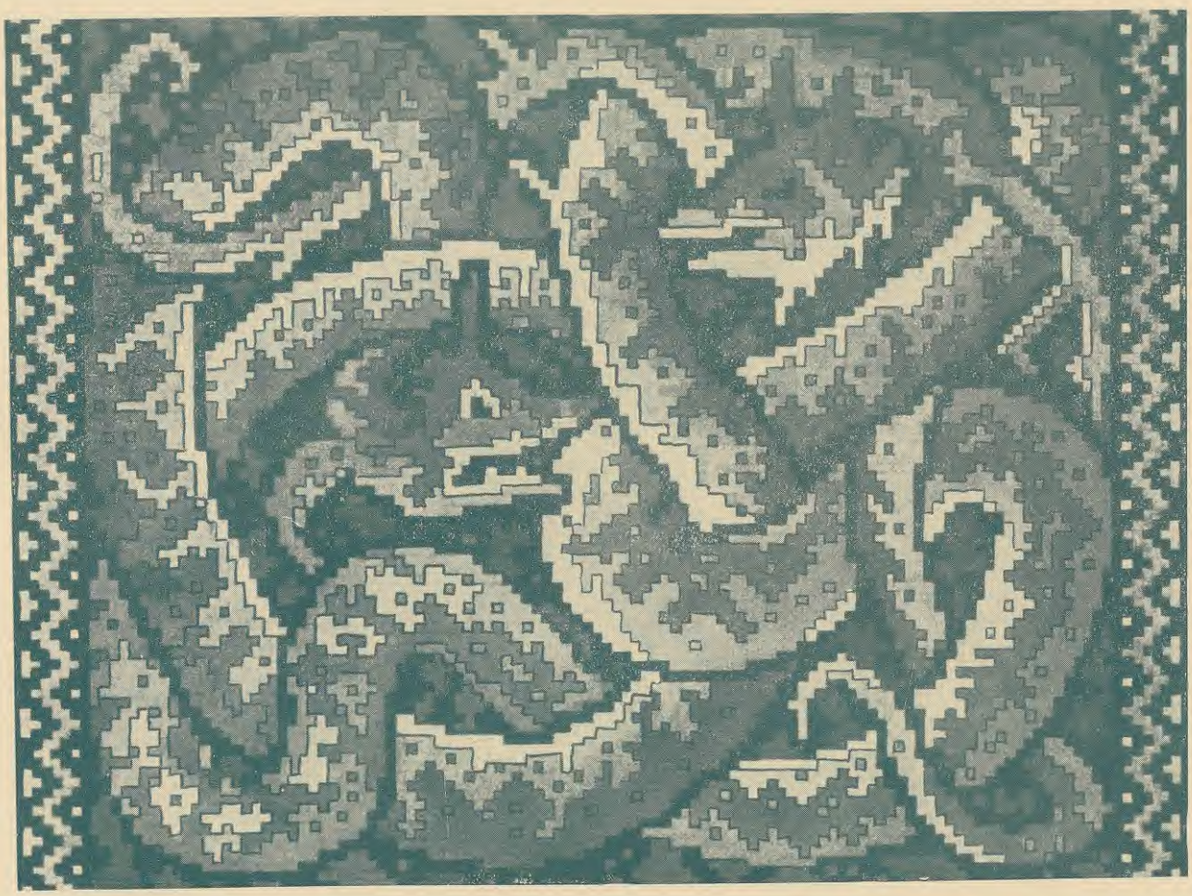

ROTA
BIEDRA KARTE

J. Madeniers

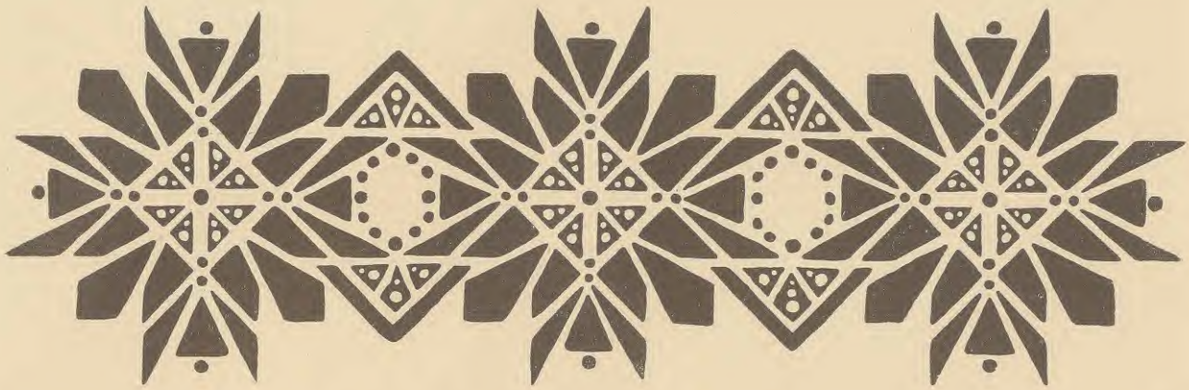

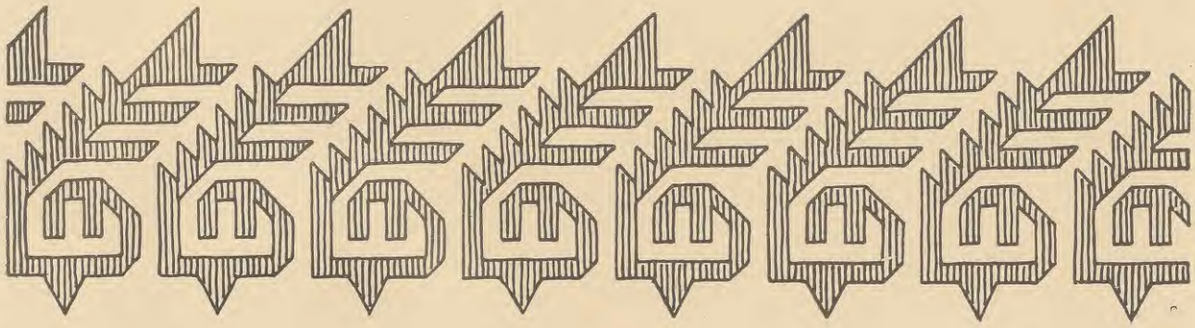

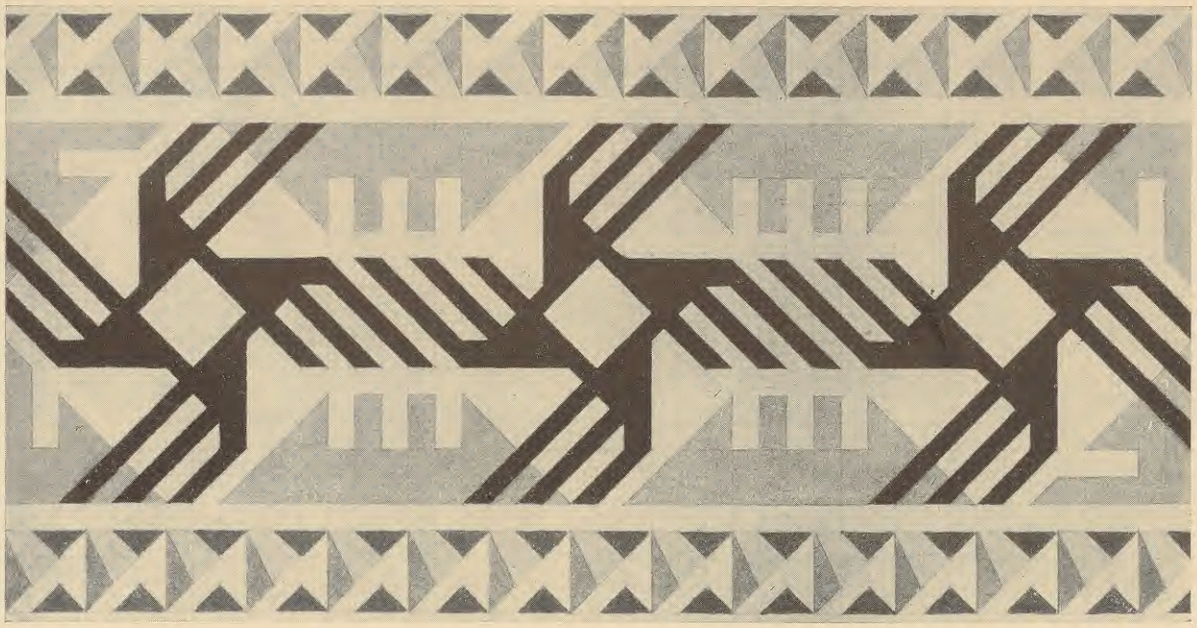

MŪZIKAS NOZĪMES

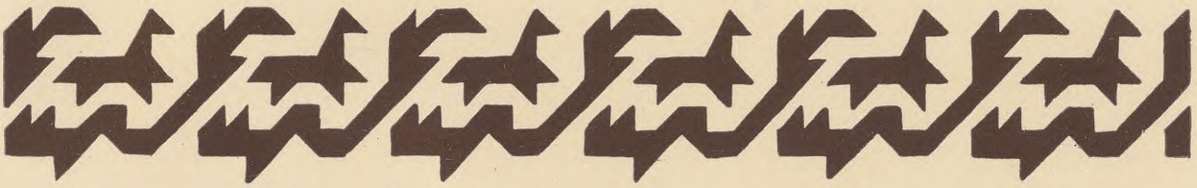

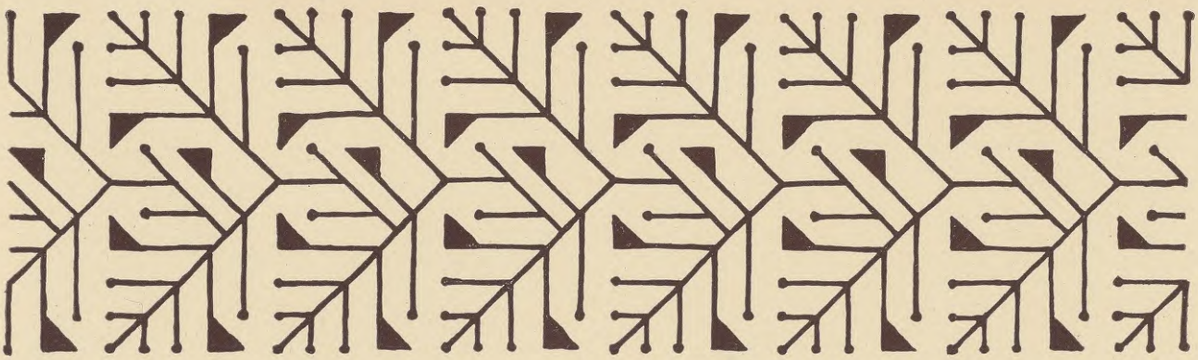

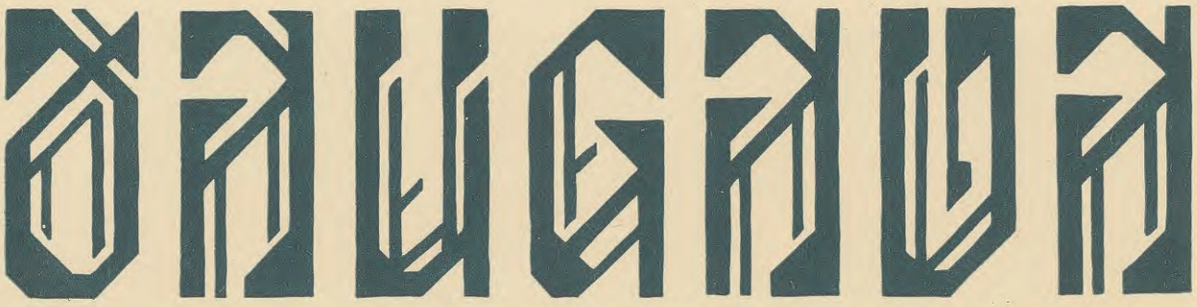

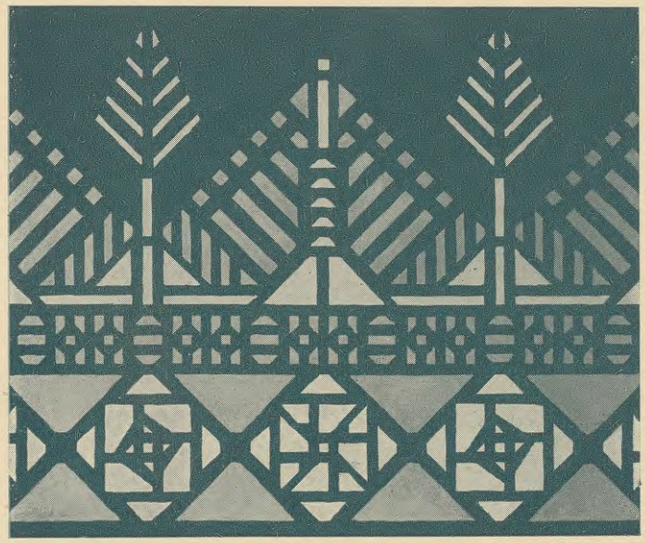

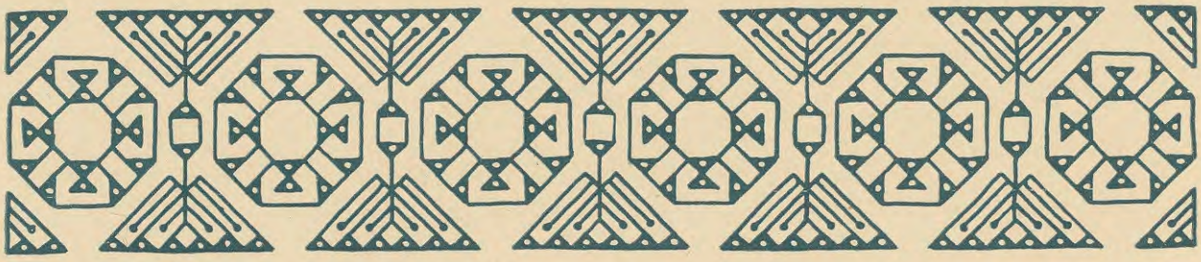

A. Kalniņš
3 DANSES
Au conte de Rainis
"Le roi de mouches"
Transcription pour piano
par le compositeur.

J.VIESTURS
LATVIJAS
MUZIKAS
INSTRUMENTU
FABRIKA
RIGĀ

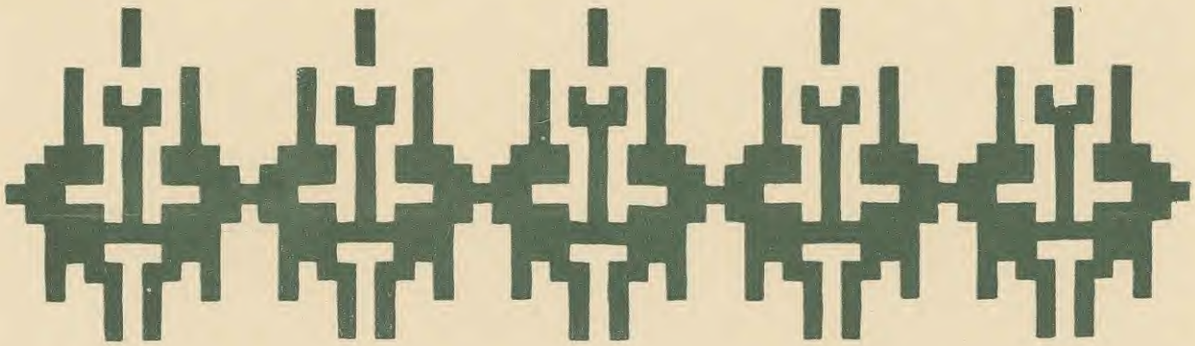

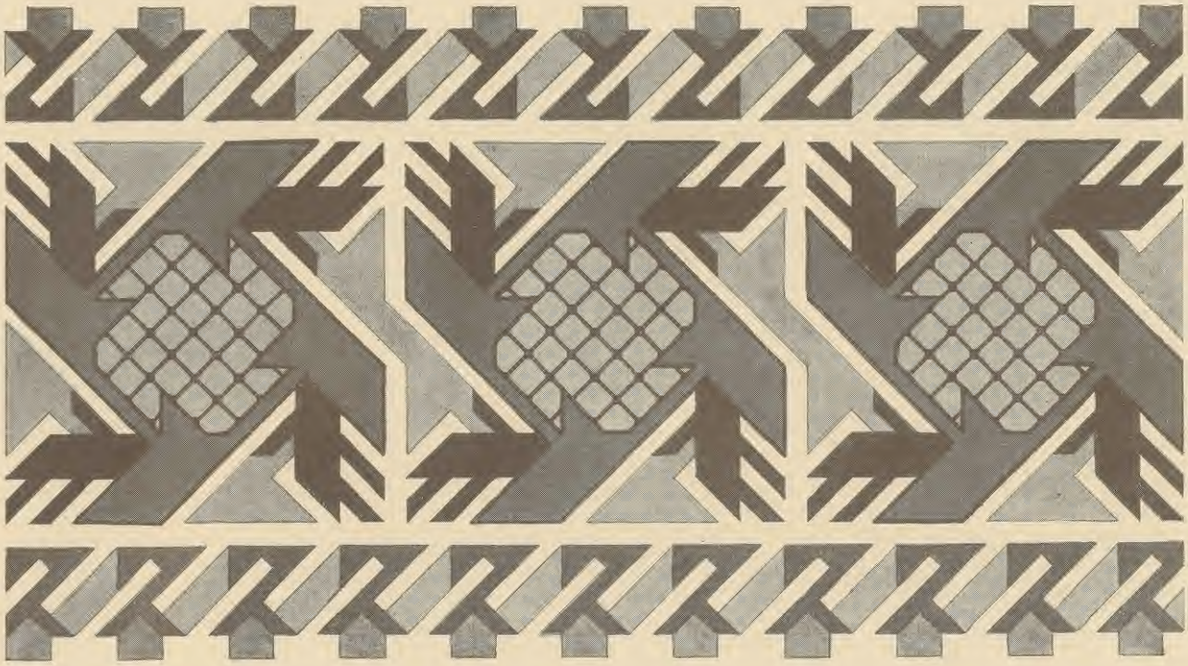

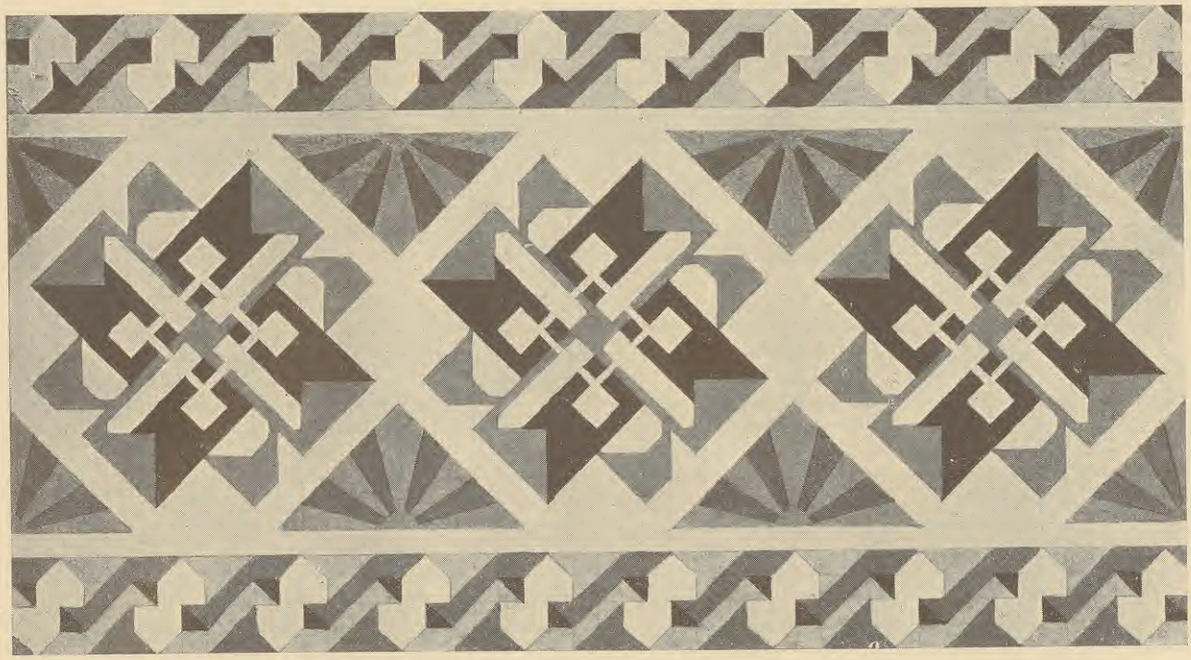

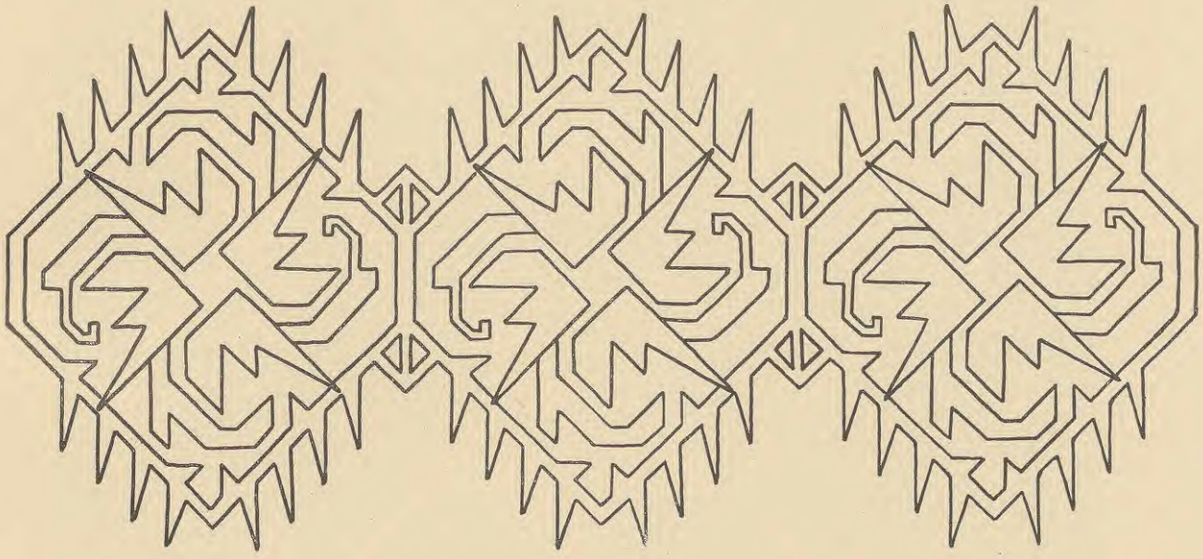

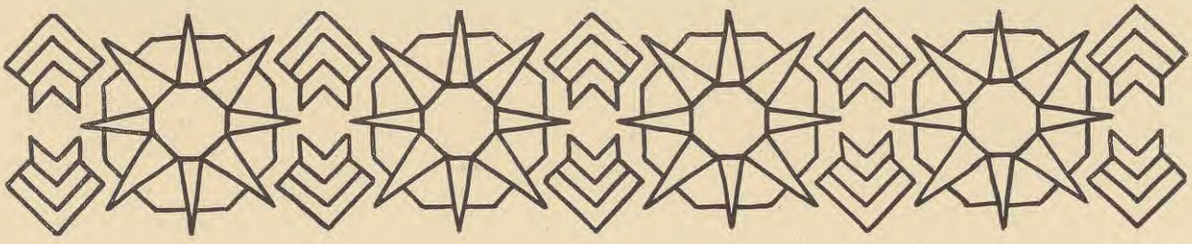

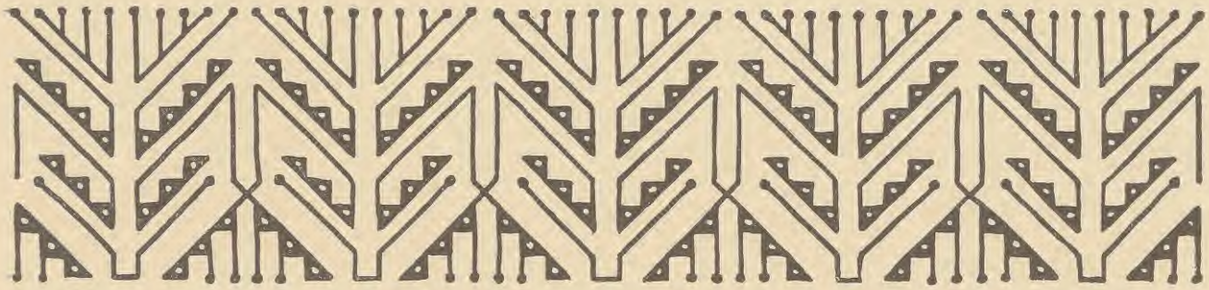

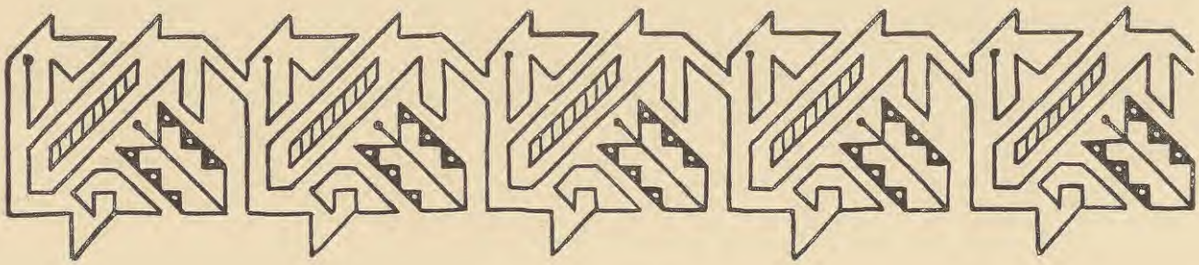

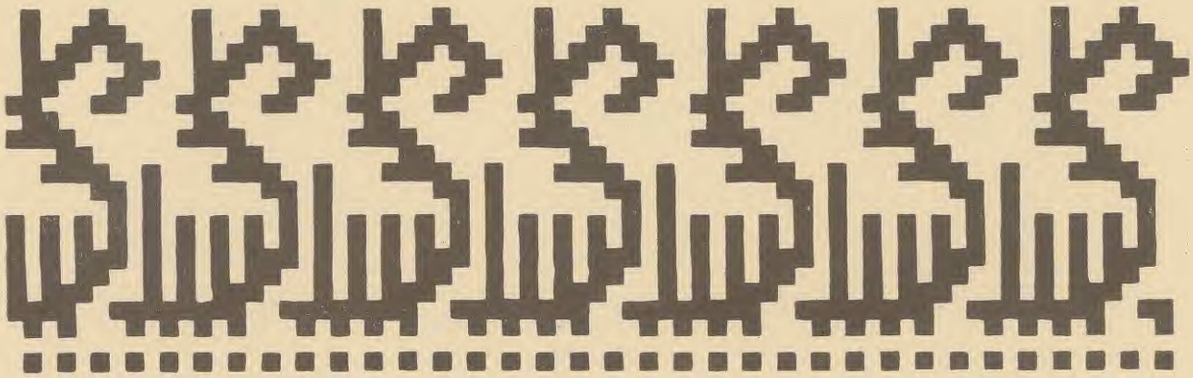

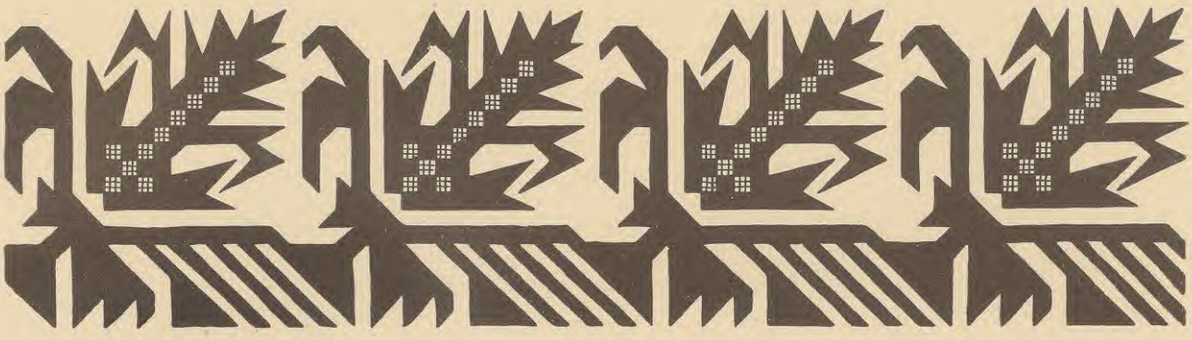

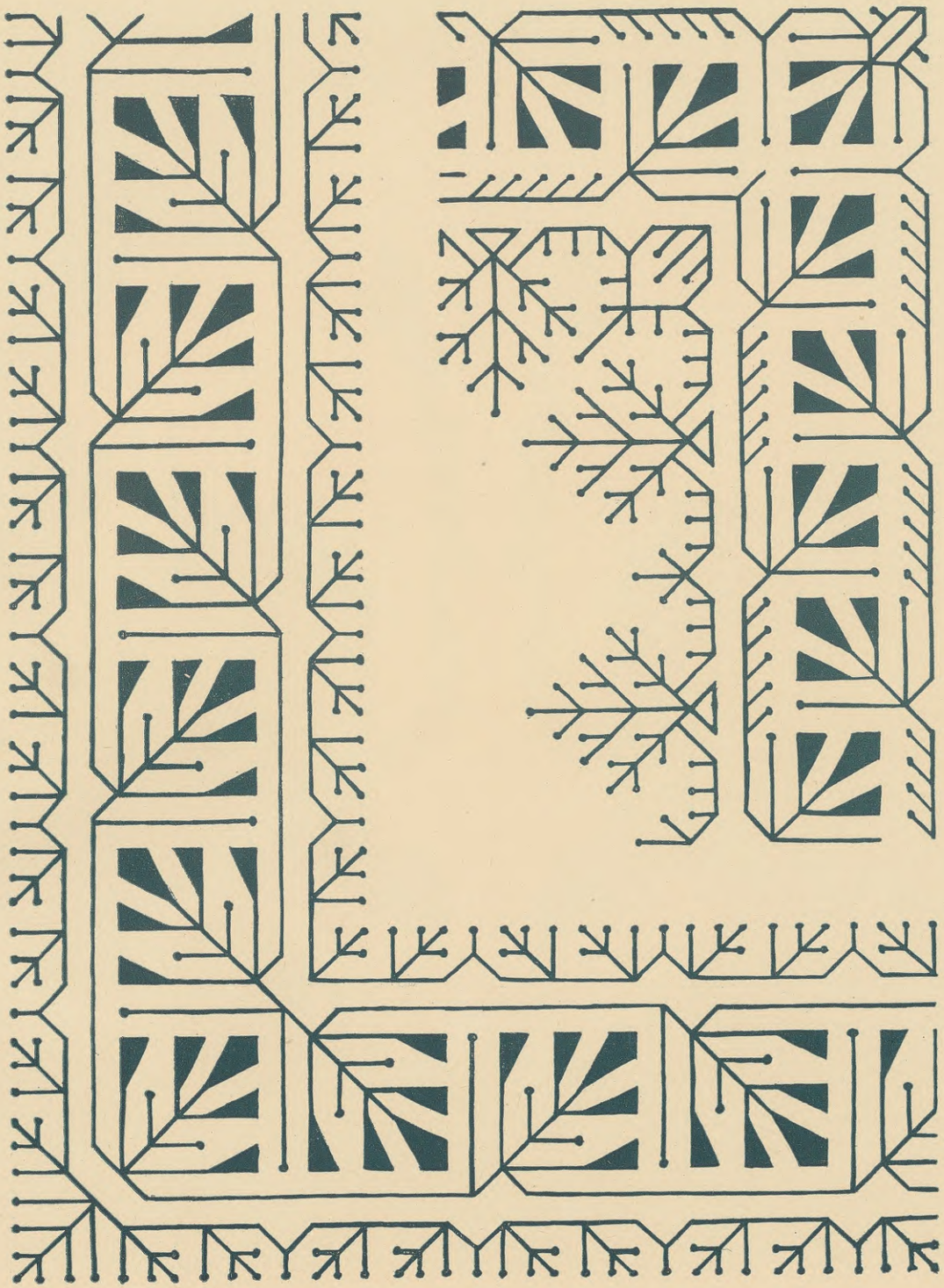

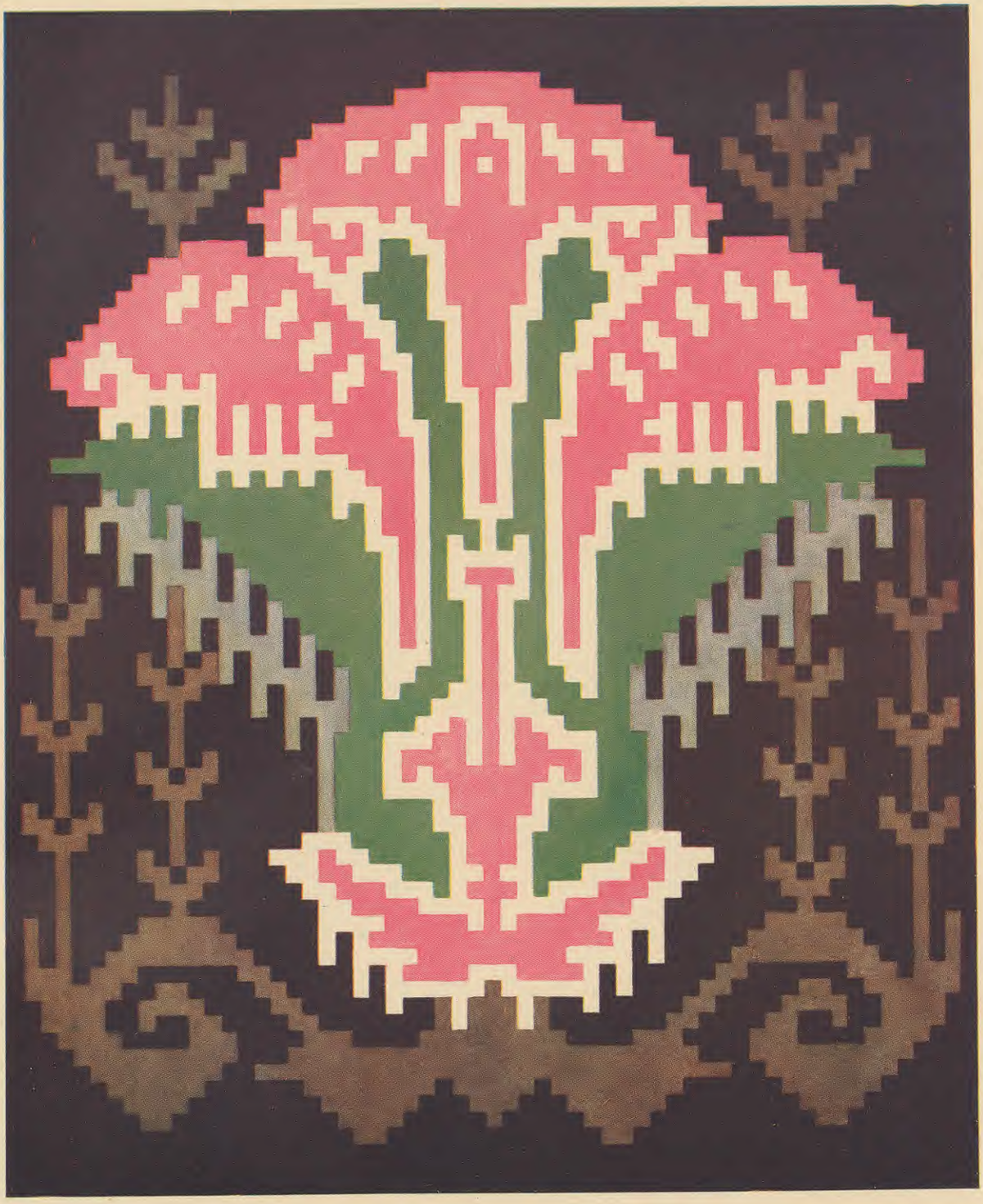

JĒKABS GRAUBIŅŠ

DZIESMAS

vienai balsij ar klavierem

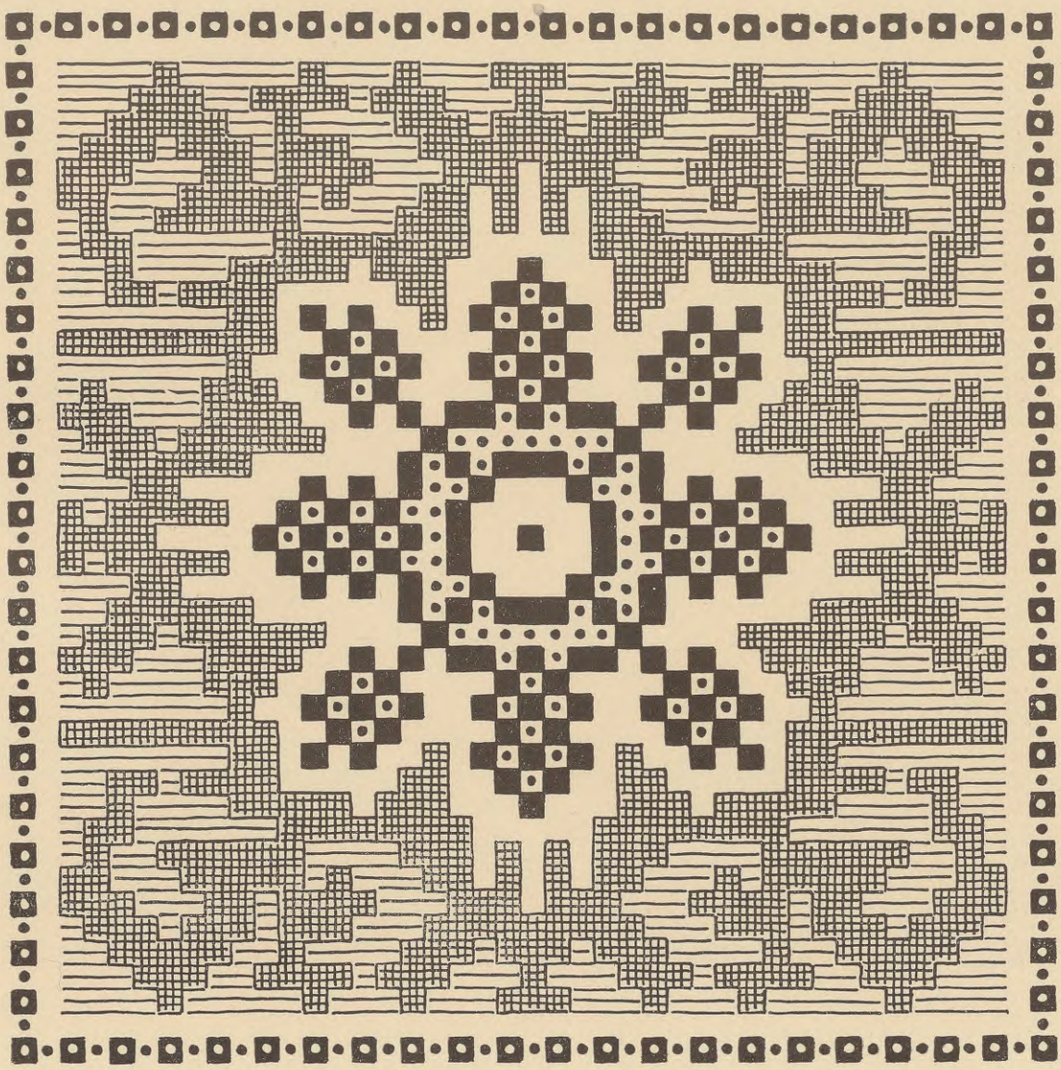

Reinh M.

ZVEJNIECIBAS SABIEDRIBA
"LATSILKE"

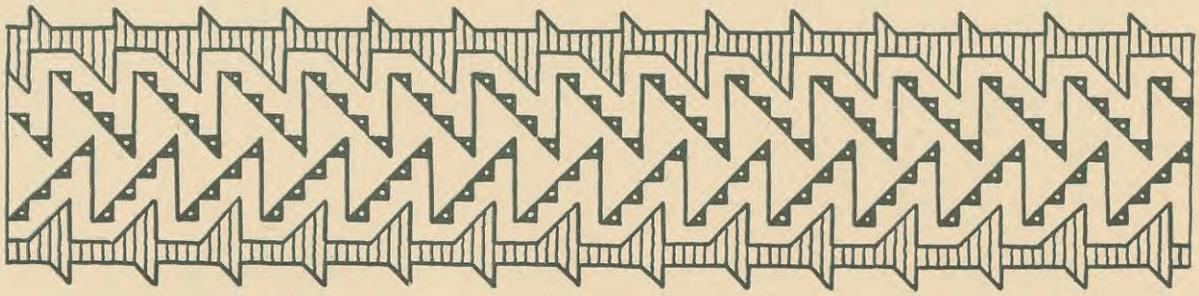

ZVEJNIECIBAS SABIEDRIBA "LATSILKE"
RIGĀ, LIEPĀJĀ

80%
Etiķa
esence
1 litram
galda etiķa
C.S. "KONZUMS"
RIGĀ, AZIRNAVU
IELĀ 81/85, tālr.
27253, 27453.

LAZDIJAS
GAUJAS
KONSERVU RŪPNĪCA

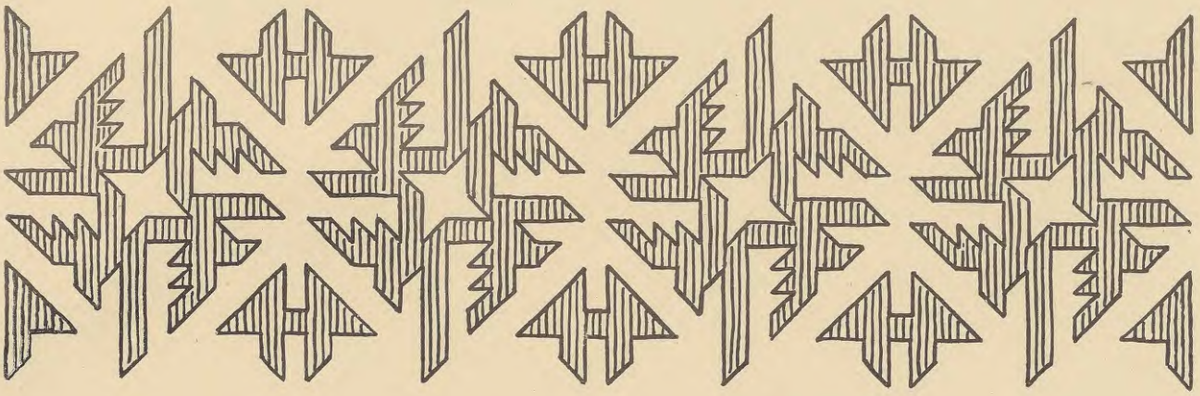

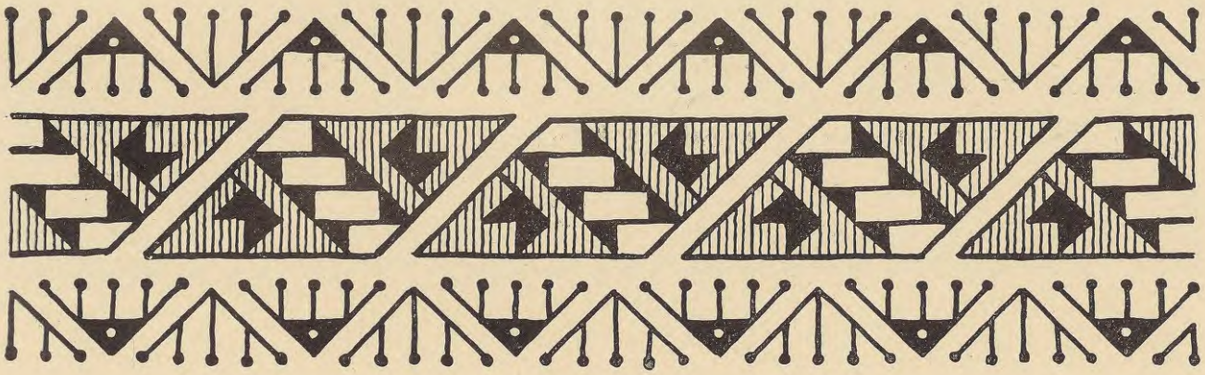

KONCERTS

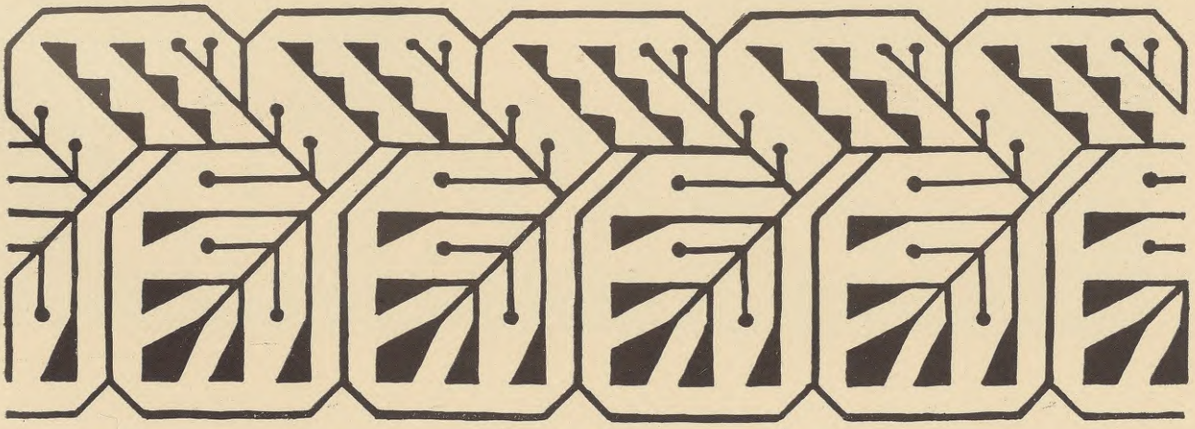

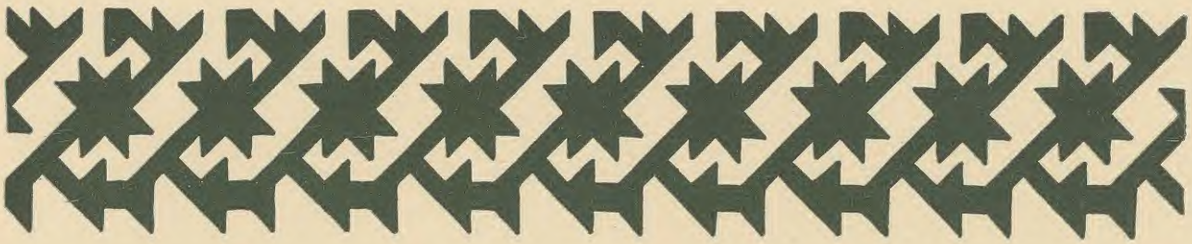

J. Maderniers

EXLIBRIS
Fr. Dombrovskis Dumbrais

SAZARBS

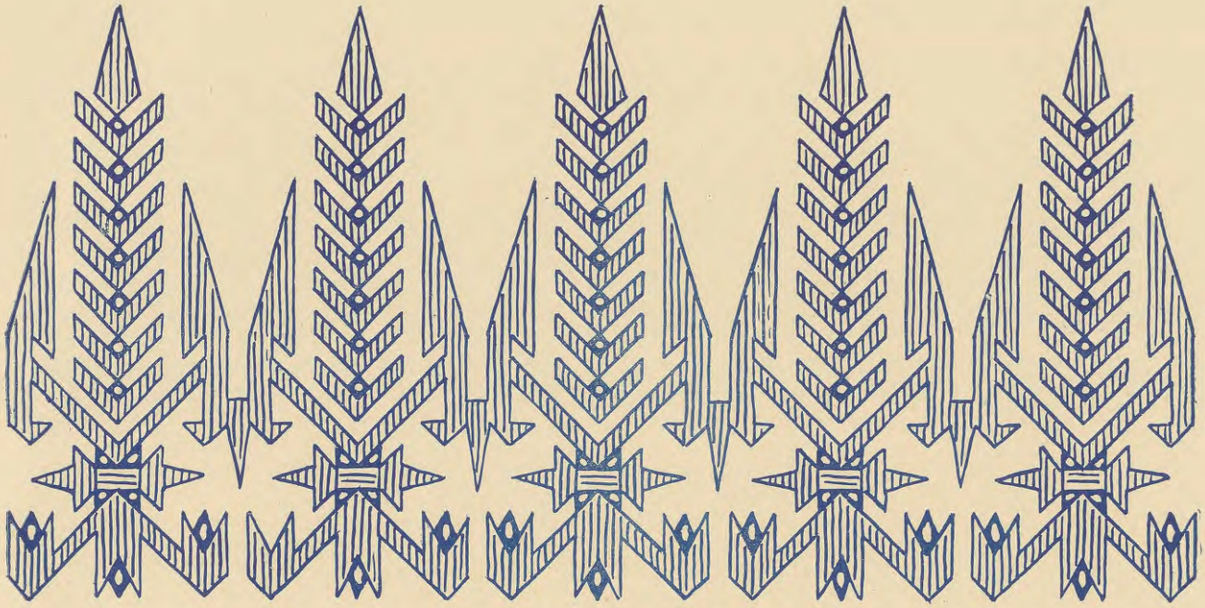

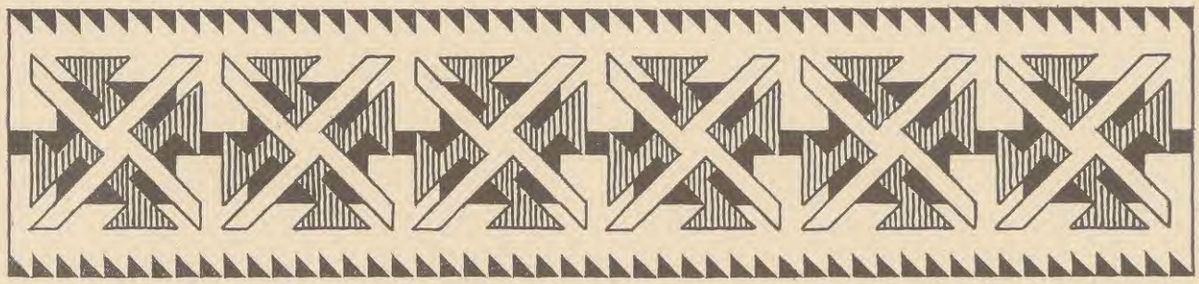

A. AUSEKLIS

Austrums
Nr.1
Janvaris
1928.g.

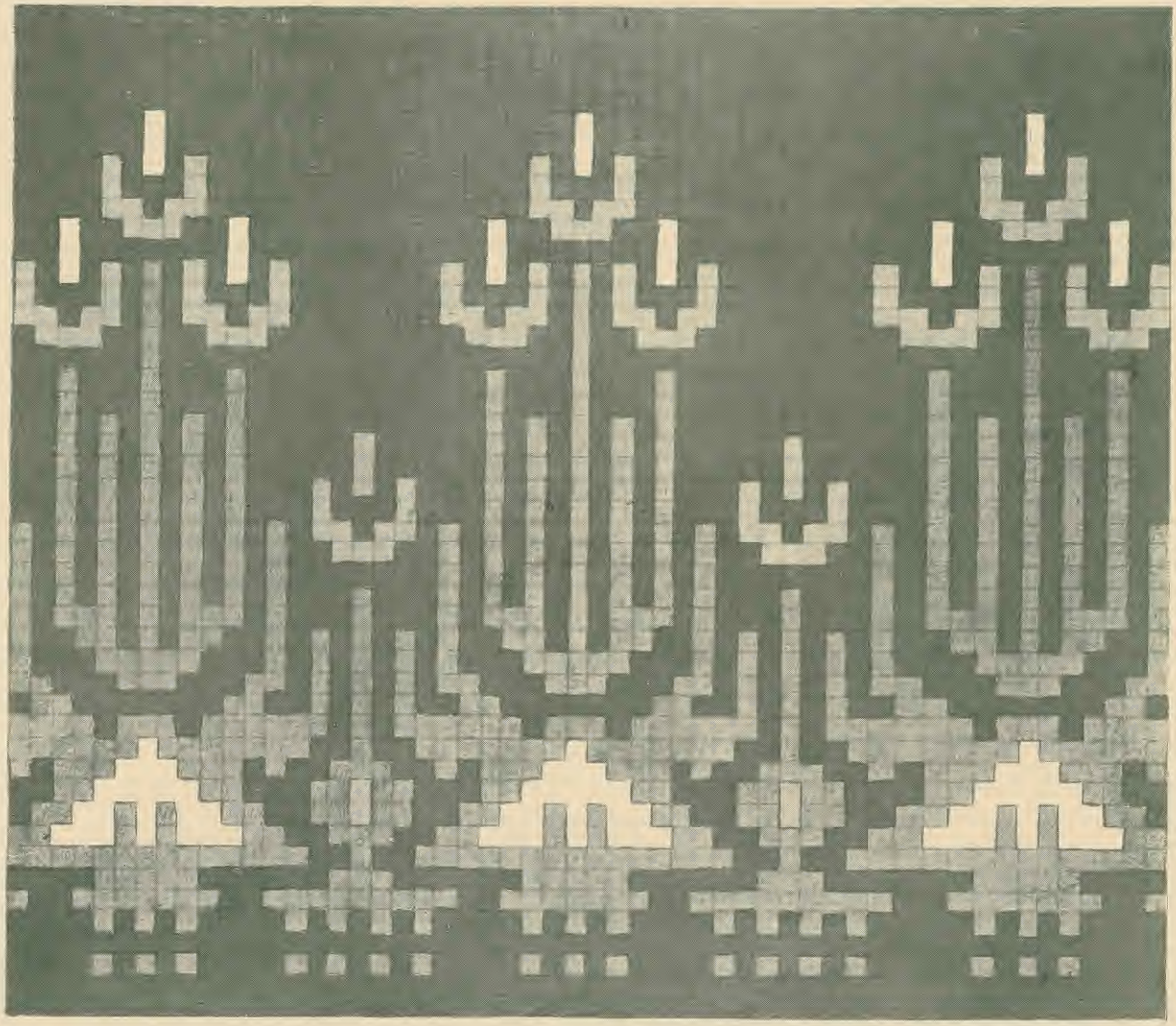

AKC.SAB.
VALTERS-RAPA
GRAMATNICA
RIGĀ, TEATRA IELĀ 11

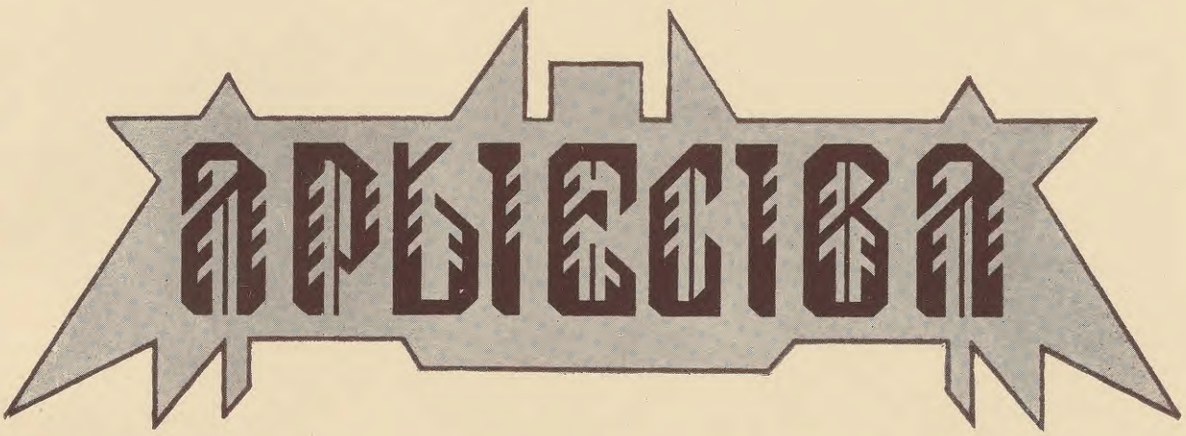
APSKATE

J. MacDonald
1927

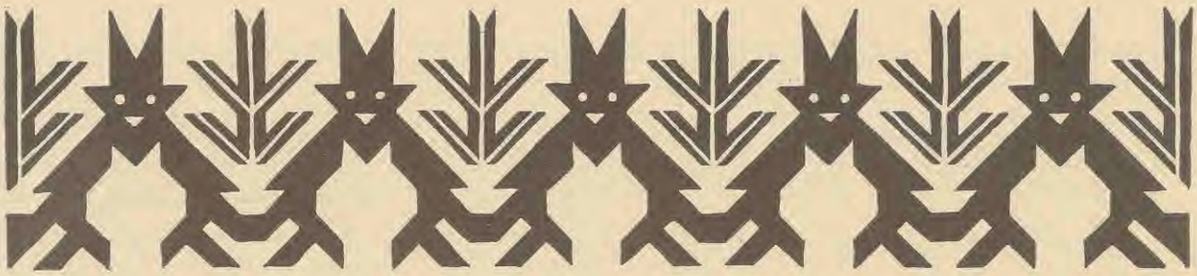

ED. ROZITS
BALTIJAS
KRĀSU FABRIKA

ДРЫЕСІВА

Jana Ezerina
Dziesminieks un
dzīvs

13. XII
1916

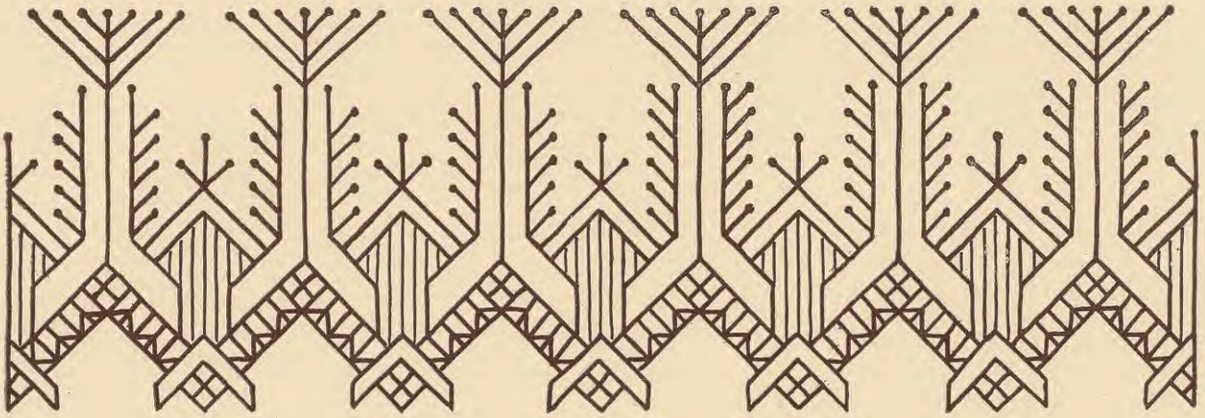

DIEVS
TĒVIJA
1919

Par
brāļu
vienību
ar
brāļiem-igauņiem
Valmieras jātnieku pulkā

RVLM - b
12973

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA
0308057927